

ŽIVOT POSLE SMRTI

Odakle potičemo? Ko smo? Šta je smisao našeg života? Kakva nas budućnost čeka? To su pitanja koja nam se uvek iznova nameću. Na ova pitanja postoje samo dva tumačenja: ili je čovek slučajna skupina atoma, koju je oblikovala beskrajna igra slučaja tokom miliona godina, ili je on, zajedno sa živom i neživom prirodom, delo Stvoritelja, neizmernog u mudrosti, sili i ljubavi.

Biblija, koja je istinski religioznom čoveku temelj vere i života, upoznaje nas sa Stvoriteljem, otkriva nam kako je postao čovek i govori nam o njegovoj večnoj sudbini.

Prvi biblijski izveštaj upoznaje nas sa činjenicom da su nebo i Zemlja sa svojim stanovnicima akt Božje stvaralačke moći: "U početku stvori Bog nebo i zemlju." (1. Mojsijeva 1,1)

"Reču Gospodnjom nebesa se stvoriše, i duhom usta njegovih sva vojska njihova... Jer on reče, i postade; on zapovedi, i pokaza se." (Psalam 33,6,9)

U prvom poglavlju 1. Knjige Mojsijeve pošto je opisano oblikovanje Zemlje i stvaranje biljnog i životinjskog sveta, opisuje se i stvaranje prvog čoveka:

"Potom reče Bog: da načinimo čoveka po svojem obličju, kao što smo mi, koji će biti gospodar od riba morskih i od ptica nebeskih i od stoke i od cele zemlje i od svih životinja što se miču po zemlji. I stvori Bog čoveka po obličju svojem, po obličju Božjemu stvori ga; muško i žensko stvori ih." (1. Mojsijeva 1,26,27)

U drugom poglavlju iste knjige zapisana je ponovljena istorija o stvaranju, obogaćena ulaganjem u određene i veoma značajne pojedinosti. Tu je opisano postanje čoveka, ali i njegova struktura:

"A stvori Gospod Bog čoveka od praha zemaljskoga, i dunu mu u nos duh životni; i posta čovek duša živa." Isti tekst u prevodu koji je izdala "Stvarnost" glasi: "Jahve, Bog, načini čovjeka od praha zemaljskoga i u nosnice mu udahnu dah života. Tako postane čovjek živa duša." (Postanak 2,7)

Ovaj kratki izveštaj ističe ne samo vezu koja postoji između Boga i čoveka već ističe sve što je moguće utvrditi o postanku čoveka i njegove strukture:

1. Čovek je sastavljen od dva elementa - prah zemaljski i dah života (ili duh životni).
2. On je spoj ovih dvaju elemenata.
3. Čovekovo osnovno obeležje označeno je činjenicom da je on "duša živa", tj. živo biće.

U izveštaju o stvaranju čoveka ističu se tri grupe reči na kojima je potrebno da se zadržimo, a to su: "dah života", "duša živa" i "po obličju Božjemu".

Ni u jednoj od ove tri grupe reči ne spominje se izraz besmrtnost ili besmrtna duša. Međutim, ipak postoji veoma rasprostranjeno mišljenje da je Bog stvorio čoveka sa besmrtnom dušom. Pristalice tog mišljenja smatraju da je Bog stvorio čoveka besmrtnim, jer ga je stvorio "po obličju svojem", a Bog je besmrtnan.

Nadahnuti izveštaj četiri puta spominje da je Bog stvorio čoveka na svoju sliku ili po svom obličju (1. Mojsijeva 1,26,27; 5,1; 9,6). U 1. Mojsijevoj ili knjizi Postanka nemamo određenu izjavu koja bi nam bliže objasnila u čemu je Bog stvorio čoveka prema svojoj slici - obličju. Apostol Pavle daje u tom pogledu objašnjenje kad kaže: "I obučete u novog čoveka, koji je sazdan po Bogu u pravdi i u svetinji istine." (Efescima 4,24) Čovek je stvoren kao čisto pravedno i sveto biće. U moralnom pogledu čovek je bio Božja slika.

Učiti i verovati da je čovek stvoren kao besmrtno biće zato što je stvoren prema slici besmrtnog Boga, nema nikakve logične osnove. Ako bismo verovali da je čovek besmrtnan zato što je ovako stvoren, onda bismo takođe morali verovati da je čovek svemoguć, sveznajuć i svuda prisutan, jer je Bog svemoguć, sveznajuć i svuda prisutan. Svakome je jasno da je to apsurd. U Svetom pismu ili Bibliji se čoveku nigde ne pridaje atribut besmrtnan. Taj atribut daje se jedino Bogu koji je "car nad carevima i gospodar nad gospodarima, koji sam ima besmrtnost". (1. Timotiju 6,15,16)

Razmotrimo sada drugu grupu reči - "dah života".

Bog je načinio čoveku telo od "praha zemaljskoga", udahnuo mu u nos "dah života", i tako je čovek postao "živa duša". Izveštaj ne kaže da je Bog udahnuo čoveku besmrtnu dušu. Uдахnuo mu je "dah života".

Izrazi "dah života", "dah Božji", "duh Božji" ili "duh" označavaju, kad je reč o sastavu ili postanku čoveka, jedno isto načelo, isti princip života - besvesnu oživljujuću silu, koja je Božji dar: "Kad bi On dah svoj u se povukao, kad bi čitav svoj duh k sebi vratio, sva bića bi odjednom izdahnila, i u prah bi se pretvorio čovjek." (Knjiga o Jobu 34,14,15 - Stvarnost)

"Duh Božji stvorio me je, i dah svemogućega dao mi je život." (Knjiga o Jovu 33,4)

"Dah" i "duh" znače životni princip, i ovde se upotrebljavaju kao reči slične po značenju. Karakteristika jevrejske poezije, kojoj pripada i Knjiga o Jovu, jesu takozvani paralelizmi: u drugom stihu samo drugim izrazima ponavljaju se misli iskazane u prvom stihu. To se vidi iz dvaju navedenih citata. Izrazi "dah Božji" i "duh" imaju isto značenje.

U času smrti, koja je obrnuti proces od procesa stvaranja, Bog uzima čoveku "dah", ili "duh", i čovek se opet vraća u prah od koga je načinjen:

"I vrati se prah u zemlju kao što je bio, a duh se vrati Bogu koji ga je dao." (Propovednik 12,7)

Živi čovek u kome je "dah života" ili "duh", ne poseduje time besmrtnost, jer je taj "dah života" u njemu samo za izvesno vreme, a ne za večnost. U času smrti dah mu se oduzima, i čovek odlazi u grob, vraća se u prah:

"Iziđe iz njega duh, i vrati se u zemlju svoju: taj dan propadnu sve pomisli njegove." (Psalam 146,4)

"Duša živa". - Šta znači izraz "duša živa"? Znači li ovaj izraz isto što i "besmrtna duša"? Ni-pošto! "Živa duša" nije neko odvojeno biće koje bi se uselilo u beživotno telo. Kako je čovek stvoren? Bog je u beživotno telo udahnuo dah života, životnu silu, i tako je čovek postao živa duša, individualno biće. "Dah" ili "duh" u Bibliji se nikada ne izjednačuje sa "dušom". "Duša" je sam čovek, a "dah" je sastavni deo čoveka.

Da izraz "živa duša" ne znači i "besmrtna duša" proizlazi i iz činjenice da se tim izrazom označavaju i stvorenja niža od čoveka. Četiri puta jevrejski izraz "nefeš" (duša) odnosi se na niža stvorenja - životinje, pre nego što je primenjen i na čoveka:

"Potom reče Bog: neka vrve po vodi žive duše... I stvori Bog kitove velike i sve žive duše što se miču... Potom reče Bog: neka zemlja pusti iz sebe duše žive po vrstama njihovim. A svemu zverinju zemaljskom... i svemu što se miče na zemlji i u čemu ima duša živa, dao sam svu travu da jedu." (1. Mojsijeva 1,20.21.24.30)

Udahnjivanjem životnog daha čovek je postao živa duša ili biće. Srce je počelo da mu kuca, krv teče, mozak misli, a životni procesi da se odvijaju.

Prilikom smrti dešava se obrnut proces - Bog uzima od čoveka životni dah, srce prestaje da kuca, tok krvi se zaustavlja, um prestaje da deluje i životni procesi se gase. Čovek se vraća u prah, u isto beživotno stanje odakle je došao.

Napominjemo da čovek nije stvoren za to da umre, već da večno živi. Međutim, on nije stvoren besmrtn. Stvoren je s mogućnošću da to postane, a da bi to mogao postati, prema svom Stvoritelju trebalo je da pokaže potpuno poverenje i poslušnost. Na žalost, prvi čovek nije izdržao

probu vernosti i poslušnosti. Prestupio je izričitu Božju zapovest, odvojio se od Boga, izvora života, i postao rob greha koji donosi tragične posledice: "Jer je plata za greh smrt ..." (Rimljanima 6,23)

Za palog čoveka ipak postoji nada. Bog se u svojoj neizmornoj ljubavi pobrinuo za čovekovo spasenje. "Jer Bogu tako omilje svet da je i sina svojega jednorodnoga dao, da nijedan koji ga veruje ne pogine, nego da ima život večni." (Jovan 3,16)

Čovek umire prvom prirodnom smrću zbog Adamovog greha: "... kao što kroz jednog čoveka dođe na svet greh, i kroz greh smrt, i tako smrt uđe u sve ljude, jer svi sagraše." (Rimljanima 5,12) Iako po Adamu svi umiremo prvom ili prirodnom smrću, ne moramo umreti drugom ili večnom smrću. Po Hristu možemo biti naslednici besmrtnosti ili večnog života. To ćemo postati ako u ovom životu izaberemo Božji put, život u skladu s Božjom voljom; ako dopustimo da Hristos svojom rečju i svojim Duhom obnovi u nama Božju sliku, Božji moralni karakter, i ako u stalnoj zajednici s Hristom istrajemo u dobrim delima i svetom življenju do kraja (Rimljanima 2,6-8).

"NEĆETE VI UMRETI" - PRVA SOTONINA LAŽ

Među hrišćanima, kao i među pripadnicima drugih religija, veoma je rašireno verovanje u urođenu besmrtnost ljudske duše. Odakle potiče ovo verovanje i kako je ono postalo deo verskog nasleđa velikog broja naših savremenika?

Verovanje u urođenu besmrtnost je u vezi sa pojavom prvog greha na Zemlji. Greh se nije prvi put pojavio na našoj Zemlji; on se najpre pojavio u samom Nebu. Ovde ćemo govoriti o ovim dve-ma pojavama greha, i s tim u vezi o prvoj Sotoninoj laži.

Bog je stvorio savršen svemir, kao i ovaj svet i planetu Zemlju. Stvorio je savršene stanovnike drugih svetova, a isto tako i prvi bračni par na ovoj Zemlji.

Nema razloga da ne verujemo da ima razumnih bića i na drugim planetama u beskrajnom svemiru. Mnogi naučnici to veruju. Psalmista poziva sve stanovnike Neba i Zemlje da hvali i obožavaju svoga Stvoritelja: "Hvalite Gospoda na nebesima, hvalite ga na visini. Hvalite ga svi anđeli njegovi, hvalite ga sve vojske njegove!" (Psalam 148,1.2) "Blagosiljajte Gospoda anđeli njegovi, koji ste silni krepošću, izvršujte reč njegovu slušajući glas reči njegove!" (Psalam 103,20)

Činjenica s kojom nas Biblija upoznaje govori da svi anđeli nisu ostali lojalni svom Stvoritelju. U srcu jednog anđela pojavio se greh, a preko tog anđela zaraza greha zahvatila je trećinu drugih anđela. Kako se to dogodilo?

Bog je stvorio anđele kao razumna bića sa slobodnom voljom, sa slobodom izbora. Međutim, jedan od anđela je zloupotrebio tu slobodu. U njegovom srcu začeo se greh.

“Ti beše na svetoy gori Božijoj” (stih 14)

“Savršen beše na putevima svojim od dana kad se rodi dokle se ne nađe bezakonje na tebi.” (stih 15)

Da bismo donekle pronikli u tajnu prve pojave greha na Nebu, pomažu nam naročito dva biblijska teksta: Jezekilj 28,12-18. i Isaija 14,12-18.

Prorok Jezekilj, slikom ili simbolom cara tiskog, opisuje zapravo anđela, prvog po rang, u čijem se srcu pojavio prvi greh. Taj anđeo naziva se u Bibliji Lucifer ili Svetlonoša.

Evo tog opisa iz Knjige proroka Jezekilja: “Sine čovečji, nariči za carem Tiskim, i reci mu: ovako veli Gospod: ti si pečat savršenstva, pun si mudrosti, i sasvim si lep. Bio si u Edenu vrtu Božjem; pokrivalo te je svako drago kamenje: sarad, topaz, dijamant, hrisolit, onih, jaspid, safir, karbunkul, smaragd i zlato; onaj dan kad si se rodio načinjeni ti biše bubnji tvoji i svirale. Ti si bio heruvim, pomazan da zaklanjaš; i ja te postavih; ti beše na svetoy gori Božijoj, hođaše posred kamenja ognjenoga. Savršen beše na putovima svojim od dana kad se rodi dokle se ne nađe bezakonje na tebi ... zato ću te baciti kao nečistotu s gore Božje, i zatruću te između kamenja ognjenoga, heruvime zaklanjaču...” (Jezekilj 28,12-16)

Izgleda da je prorok Jezekilj u viziji posmatrao karakter i aktivnosti doslovnog tiskog cara, Božji Duh podigao je zavesu između vidljivog i nevidljivog i proroku je bilo omogućeno da vidi moćnog nevidljivog palog anđela kome je služio tiski car.

Da se opis bića prikazanog proroku u viziji ne može odnositi na doslovnog ili istorijskog tiskog cara, proizlazi iz detalja samog opisa, koji se ne mogu odnositi ni na jednog zemaljskog vladara: “Bio si u Edenu, vrtu Božjem” (stih 13). “Ti si bio heruvim, pomazan da zaklanjaš” (stih 14).

“Srce se tvoje ponese lepotom tvojom” (stih 17).

“Zato ću izvesti oganj ispred tebe, koji će te proždreti” (stih 18).

Iz ovih detalja jasno proizlazi da se oni ne mogu odnositi ni na jednog zemaljskog vladara. Oni se odnose na nebesko biće u čijem se srcu začeo prvi greh. To biće bio je heruvim zaklanjač, koji se nalazio u neposrednoj Božjoj blizini. Obdaren je bio mudrošću, lepotom i slavom. Bio je pečat savršenstva. Ime mu je bilo Lucifer ili Svetlonoša. Reč Božja kaže da se njegovo srce uzoholilo zbog njegove lepote i mudrosti (stih 17).

Oholosti se pridružila zavist. Lucifer je bio stvoreno biće. Kao takav bio je niži od Božjeg Sina u kome je izvoran, nepozajmljen i ni od koga

proizveden život. Hristos je jednak Ocu u prirodi, karakteru i delima. On s Ocem u svemu odlučuje. Lucifer je počeo da zavidi Božjem Sinu na položaju, časti i prednosti da s Ocem sudeluje u svakom savetu.

Oholost i zavist podstakli su Lucifera na akciju, na pobunu. Tu pobunu opisuje prorok Isaija:

“Kako pade s neba, zvezdo danice, kćeri zori-na? Kako se obori na zemlju koji si gazio narode? A govorio si u srcu svom: izaći ću na nebo, više zvezda Božijih podignuću presto svoj, i sešću na gori zornoj na strani severnoj; Izaći ću u visine nad oblake, izjednačiću se s višnjim.” (Isaija 14, 12-14)

Ovde je slikom vavilonskog cara prikazana pobuna i pad Luciferov. Već su crkveni učitelji Tertulijan i Jeronim primenili ovaj opis na Lucifera.

Lucifer je želeo da se izjednači sa Hristom po položaju, vlasti i slavi, ali ne i u karakteru.

Iako je sva njegova slava bila od Boga, ovaj moćni anđeo počeo je da gleda na nju kao na nešto što je njegovo. Nezadovoljan svojim položajem, iako sa čašću iznad sve vojske nebeske, težio je za čašću koja pripada jedino Stvoritelju. Umesto da uzdiže Boga usmeravajući prema Njemu ljubav i vernost svih stvorenih bića, nastojao je da za sebe pridobije njihovu službu i lojalnost.

Podstican zavišću i častoljubljem, Lucifer je počeo da priprema pobunu na Nebu. Sam nezadovoljan svojom čašću i položajem, počeo je da širi nezadovoljstvo među anđelima. Počeo je da kritikuje Božju vlast, samog Boga i Njegov zakon ljubavi.

Počeo je da seje sumnju prema zakonima koji su vladali nebeskim bićima namećući misao da iako su zakoni možda potrebni stanovnicima svetova, takva ograničenja nisu potrebna anđelima, bićima koja su uzvišenija, jer im je njihova mudrost siguran vodič.

Savršena harmonija Neba sada je bila narušena, a Lucifer, uzvišeni Svetlonoša, ponižen grehom u Đavola, to jest opadača, zbačen je s Neba. S njim su zbačeni i anđeli koji su mu se pridružili u pobuni (Otkrivenje 12,7-9).

Izgleda neverovatno da su Lucifer i njegove pristalice mogli biti tako zaslepljeni grehom da nisu mogli da shvate strašne posledice svojih dela. Greh zaslepljuje čoveka, tako da u času u kome greši ne uviđa užas greha ni njegove strašne posledice.

Prvi greh naših praroditelja. - Zbačen s Neba, Sotona je potražio nove pristalice i njegovo delovanje imalo je uspeha. Naši praroditelji postali su njegove nove žrtve. Kako se to dogodilo?

Adam i Eva bili su stvoreni kao savršena bića po obličju svoga Stvoritelja (1. Mojsijeva 1,26-

28), sa vlašću nad Zemljom i nad svim što je na njoj. Kao Božji upravitelji, bili su odgovorni samo Bogu.

Bog je stvorio naše praroditelje kao slobodna moralna bića s mogućnošću da odluče hoće li poslušati svoga Stvoritelja ili ne, hoće li Ga ljubiti ili ne. Time što je stvorio čoveka kao slobodno biće s mogućnošću izbora između dobra i zla, Bog je, zapravo, omogućio čoveku i dragovoljnu poslušnost svome Stvoritelju i pružio mu mogućnost da razvija svoj karakter.

U tom daru slobodne volje krila se za čoveka i opasnost da je zloupotrebi. Bog je to znao; znao je unapred strašne posledice koje će doneti pogrešan izbor, ali smatrao je da je bolje prihvatiti tu opasnost negoli izjednačiti čoveka sa nižim bićima.

Iako stvoreni sa savršenom prirodom i sa sklonošću prema dobru, a ne zlu, Adam i Eva ne bi mogli da dokažu svoju ljubav i vernost i da ih razvijaju, lišeni mogućnosti i prilike da biraju između dobra i zla.

Bog im je pružio sve prednosti prepuštajući im Eden u kome im je dopustio da jednu rod svakog drveta, osim s jednog koji Biblija naziva "drvetom poznanja dobra i zla". Gospod je zapovedio čoveku: "Jedi slobodno sa svakoga drveta u vrtu; Ali s drveta od znanja dobra i zla, s njega ne jedi; jer u koji dan okusiš s njega, umrećeš." (1. Mojsijeva 2,16.17) Dar besmrtnosti kojim je Bog želeo da daruje naše praroditelje zavisio je od njihove ljubavi i vernosti Bogu.

Na žalost, iako upozoreni da će kušač nastojati da ih navede na neposlušnost prema Bogu, Eva se približila zabranjenom drvetu i prva podlegla nagovoru lukavog kušača koji je podsticao njenu "želju tela, želju očiju i ponos života" (1. Mojsijeva 3,6; 1. Jovanova 2,16). Adam je shvatio da je Eva prestupila Božju zapovest i prezrela zabranu koju je Bog postavio kao probu njihove ljubavi i vernosti. Ali iz ljubavi prema njoj i on je prestupio Božju zapovest. Odlučio je da podeli njenu sudbinu; ako ona mora da umre, on je spreman da umre sa njom.

Dok je Bog kazao Adamu: "Ali s drveta od znanja dobra i zla, s njega ne jedi; jer u koji dan okusiš s njega, umrećeš", Sotona preko zmije kao medija, rekao je Evi: "Nećete vi umreti! Nego zna Bog da će vam se u onaj dan kad okusite s njega otvoriti oči, pa ćete postati kao bogovi..." (1. Mojsijeva 3,4.5)

U stvari, Sotona je ovom prilikom izgovorio dve laži: prva - nećete umreti, i druga — posaćete kao bogovi. Obe se odnose na čovekovu prirodu i sudbinu. Dok je Bog našim praroditeljima obećao besmrtnost pod uslovom poslušnosti, Sotona im je obećao besmrtnost bez ikakvog uslova. Naši praroditelji poverovali su Sotoninoj pr-

voj laži izgovorenoj na našoj Zemlji. Zato je Isus s pravom nazvao Sotonu lažom i ocem laži (Jovan 8,54), dok ga u Otkrivenju naziva "starom zmijom" (Otkrivenje 12,9).

Sotonina laž: "Nećete vi umreti" je zapravo tvrdnja da čovek poseduje urođenu besmrtnost. To je početak učenja da čovek ima besmrtnu dušu; da u njemu postoji neko svesno biće koje nadživljuje smrt tela. Ovo je u očiglednoj suprotnosti sa naukom Božje reči koja izričito naglašava da jedino Bog poseduje besmrtnost (1. Timotiju 6,16; 1,17)

Besmrtnost je "dragulj" u kruni Božanstva. Taj dragulj čovek je mogao dobiti da je ostao veran i poslušan Bogu. Ali, pošto je prestupio Božju zapovest osuđen je na smrt (Rimljanima 6,23). Zahvaljujući Isusu Hristu, Božjem Sinu, koji je iz ljubavi prema ljudskom rodu došao na ovaj svet, uzeo na sebe čovekovu krivicu i kaznu, i umro za čoveka i umesto čoveka, mi, pali Adamovi potomci možemo opet dobiti ono što smo grehom prvog čoveka i svojim grehom izgubili - dar besmrtnosti i to samo pod uslovom da postanemo poslušni Bogu.

RADOSNA VEST - OTPOR SMRTI

Greh naših praroditelja doneo je žalost celom Nebu, a našoj Zemlji i njenim stanovnicima prokletstvo greha, bedu i smrt. Izgledalo je kao da nema izlaza za one koji su prestupili Božji zakon.

Ali, božanska ljubav stvorila je plan po kome će čovek moći da bude spasen. Taj plan načinjen je u savetu Svetog Trojstva pre postanja sveta. U tom savetu večni Bog Otac i večni Bog Sin pripremili su spasenje čoveka u slučaju da čovek prestupi. Prestupljeni zakon traži smrt prestupnika. Božji Sin je dragovoljno odlučio da bude čovekova zamena i garancija. Budući da je Zakon svet kao sam Bog, jedino je biće ravno Bogu moglo zadovoljiti zakonsku pravdu i omogućiti pomirenje - uspostaviti sklad između Boga i čoveka i vratiti čoveku što je padom u greh izgubio.

Hristos je bio Jagnje zaklano od postanja sveta (Otkrivenje 13,8). Večni Bog Otac nije bez borbe pristao da prepusti svoga Sina smrti za grešni ljudski rod - za svakog Adamovog potomka (Jevrejima 2,9). "Jer Bogu tako omilje svet da je i sina svojega jednorodnoga dao, da nijedan koji ga veruje ne pogine, nego da ima život večni." (Jovan 3,16)

Prvi nagoveštaj o otkupljenju saopšten je našim praroditeljima u obliku presude izgovorene nad zmijom - Sotonom - u Edenskom vrtu. Gospod je izjavio: "I još mećem neprijateljstvo između tebe i žene i između semena tvogaja i semena njezina; ono će ti na glavu stajati, a ti ćeš ga u petu ujedati." (1. Mojsijeva 3,15) Ova presuda

izgovorena nad zmijom - Sotonom, u prisutnosti naših praroditelja, bila je za njih obećanje. Iako je ono proricalo rat između čoveka i Sotone, čoveku je ostavljeno obećanje da će sila velikog protivnika biti konačno slomljena. Ovo obećanje o dolasku Otkupitelja koji će slomiti moć velikog neprijatelja i osloboditi čoveka iz njegovog ropstva - ropstva greha i smrti, svetlelo je od sada našim praroditeljima kao zvezda nade kroz pustinju ovog života. To je za naše praroditelje bilo Jevanđelje, Radosna vest. To je i za nas Radosna vest.

Kako su naši praroditelji postupili kada su prestupili Božji zakon i dopustili da greh uđe u njihov život i zavlada ovom Zemljom? Prva reakcija sastojala se u pokušaju da se sakriju od Boga. Greh je prouzrokovao strah i stid. Dok su u stanju svoje nevinosti bili okruženi svetlošću kao plaštem, ta svetlost ih je sada napustila, tako da su postali svesni svoje golotinje. Biblijski izveštaj kaže: "Tada im se otvoriše oči, i videše da su goli; pa spletoše lišća smokova i načiniše sebi pregače." (1. Mojsijeva 3,7). Grubim pokrivačem od lišća nastojali su da sakriju svoju nedoličnost.

Prirodna je sklonost čovekove grešne prirode, još od prvog pokušaja, da sam otkloni nedostatak, da se sam opravdava, da svojim delima stekne pohvalu. "Isti princip temelj je svake lažne religije, svakog lažnog jevanđelja. Bilo da mnogo-božac prinosi hranu nekom idolu, bilo da se pustinja odvaja od društva i odriče svojih telesnih potreba, ili svetovan čovek našeg stoleća oseća da je sam sebi dovoljan i da mu Bog nije potreban - čovekov prirodni impuls je da traži spasenje na svoj način, svojim naporom, svojim delima.

Od straha i stida čovek se sakrio pred Bogom, ali Božja ljubav pošla je u potragu za čovekom. Iako su prestupili Božju zapovest naši praroditelji nisu bili spremni da svoju krivicu priznaju Bogu. Pokušali su da se opravdaju pred Bogom: žena je bacila krivicu na zmiyu, a Adam na ženu (1. Mojsijeva 3,12.13). I danas je tako - čovek teško priznaje svoj greh. To je jedna od najizrazitijih osobina čovekove pale prirode.

Pošto je postao zarobljenik greha, čoveku je zabranjen pristup drvetu života koje se nalazilo u raju. Bog nije želeo da čovek večno živi kao grešnik. Odvojen od Izvora života, čovek je postao smrtna. Samo preko obećanog "ženinog potomka" čoveku će biti povraćena svetost i mogućnost da večno živi.

Da bi poučio naše praroditelje o jedinom pravom putu spasenja, Bog je za naše praroditelje, pre nego što ih je udaljio iz Edema, nešto učinio. "I načini Gospod Bog Adamu i ženi njegovoj haljine od kože, i obuče ih u njih." (1. Mojsijeva 3,21) Bog ih je još uvek voleo i ljubio uprkos njihovom prestupu. U ljubavi im je pomagao da uvide svoj greh i priznaju svoju bespomoćnost.

Tada je pripremio haljinu od životinjske kože kojom je pokrio njihovu golotinju. Pouka je jasna: čovek ne može sam da pokrije ili okaje svoje grehe; samo Bog može pokriti naše grehe. Jagnje je moralo da umre da bi naši praroditelji mogli ostati u životu i da bi njihova krivica bila pokrivena. Adam je sam svojom rukom morao da zakolje jagnje. Možemo zamisliti kako je to na njega delovalo. Ranije ga je gledao kako radosno skače, a sada kako leži u krvi, nepokretno, hladno. Sigurno je preživljavao užasnu grižu savesti što je oduzeo život nevinoj životinji.

Kakvu je pouku Bog želeo da da Adamu kad mu je naredio da svojom rukom zakolje nevino jagnje?

Adam je odmah shvatio da greh pred Bogom ne može opstati. Greh sa sobom povlači smrt. "Plata za greh je smrt." (Rimljanima 6,23) Drugo što je Adam razumeo sastojalo se u činjenici da je on trebalo da umre zbog svog greha, ali Bog je našao zamenu - umesto njega umrlo je nevino jagnje. Od kože zaklane žrtve Bog je načinio odeću Adamu i Evi. Ova poklonjena odeća zamenila je pregače od smokovog lišća koje je čovek načinio.

Simbolika je potpuno jasna:

1. Greh je u Božjim očima nešto užasno. On traži smrt prestupnika; grešnika lično ili njegove zamene.

2. Da bi čovek bio spasen, Bog je za njega pripremio zamenu; to je smrt Božjeg Sina, predstavljena smrću nevinog jagnjeta (Jovan 1,29; 3,16).

3. Pravednost i večni život mogući su jedino ako ih verom primimo kao dar. To je pokazano simbolom odeće koju je Bog načinio od kože žrtvovane životinje i poklonio čoveku. U Bibliji se na više mesta spominje odeća kao simbol Hristove pravednosti. "Jer me obuče u haljine spasenja i plaštem pravde ogrte me." (Isaija 61,10)

Vratimo se još jednom prvoj radosnoj vesti, prvom obećanju koje je Bog dao našim praroditeljima posle pada u greh. Objavio im je neprijateljstvo, između zmiye i žene. Obećani ženin potomak je Hristos, koji će svojom smrću na krstu izvojevati pobedu nad vekovnim neprijateljem čovekovog spasenja, nad starom zmijom - Sotonom. Razapeti Hristos je protivotrov smrtnom "zmijinom ujedu", protivotrov smrti. On je "drugo drvo života", zasađeno na Golgoti. "Koji grehe naše sam iznese na telu svojem na drvo, da za grehe umremo, i za pravdu živimo, kojega se ranom isceliste." (1. Petrova 2,24)

U početku je dato neodređeno obećanje o dolasku obećanog Otkupitelja. Otkupitelj će doći kao ženin potomak. Kasnije je obećanje ponovljeno Avramu, koji je otac izrailjskog naroda. Gospod mu je kazao: "I blagosloviće se u semenu

tvojem svi narodi na zemlji, kad si poslušao glas moj." (1. Mojsijeva 22, 18) Osvrćući se na ovo obećanje, apostol Pavle piše: "A Avramu i semenu njegovu rečena biše obećanja. A ne veli: i semenima, kao za mnoga, nego kao za jedno; i semenu tvojemu, koje je Hristos" (Galatima 3,16) Obećanje je ovde suženo na jedan narod i osobu.

Obećano je da će taj potomak doći iz Judinog plemena, jednog od dvanaest plemena Izrailjevih (1. Mojsijeva 49,10) Obećanje je suženo na jedno pleme. Preko proroka Natana Gospod je obećao Davidu da će iz njegove porodice doći onaj koji će Gospodu podići duhovni hram i čije carstvo neće nikada prestati (2. Samuilova 7,12-14).

U proročkoj reči opisuju se i pojedinosti iz biografije budućeg Mesije. Unapred su precizno dati mnogi detalji: rodiće ga devojka (Isaija 7,14), rodiće se u Vitlejemu Judinom (Mihej 5,2), biće pun Duha Gospodnjeg, mudrosti i sile (Isaija 11,1-5), rodiće se kao dete, ali to će biti Bog u telu (Isaija 9,6), delovaće kao Veliki Učitelj i kao Dobri Pastir, pun ljubavi i saučešća (Isaija 42,1-4; 40,9,11), Njegov javni rad trajaće tri i po godine (Danilo 9,26,27), umreće na krstu razapet između zločinaca, ali ne zbog sebe, već umesto nas i za naše spasenje (Isaija 53,4-9), vaskrsnuće slavno iz groba kao pobednik nad smrću i grobom (Psalam 16,10,11). To su samo neki značajniji detalji iz unapred opisane Hristove biografije. Svi su se oni u Hristovom životu tačno ispunili.

Most našeg spasenja počiva na sedam stubova: Hristovo utelovljenje, Njegov bezgrešni život, Njegovo stradalje i smrt, Njegovo slavno vaskrsenje, Njegovo posredovanje za nas u nebeskoj Svetinji i Njegov slavni povratak.

UROĐENA BESMRTNOST NIJE ČOVEKOVA OSOBINA

Uobičajeno verovanje da se u čoveku nalazi besmrtna duša kao posebno i svesno biće, koje napušta čoveka u času smrti, nije u skladu s biblijskim učenjem o čovekovom poreklu i njegovoj prirodi. Čovek nije obdaren urođenom besmrtnošću. Do ovog zaključka dolazimo kad pažljivo razmatramo izraze koje biblijski pisci upotrebljavaju kad govore o strukturi čoveka i o samom čoveku. O tome smo već govorili u ranijem poglavlju, a ovde ćemo se još malo pozabaviti semantikom, tj. značenjem i upotrebom jevrejskih reči nefeš (duša), neamah (dah) i ruah (duh).

Upotreba i značenje reči nefeš (duša). - Izveštaj o stvaranju čoveka glasi: "I stvori Bog čoveka od praha zemaljskog, i dunu mu u nos duh životni, i posta čovek duša živa." (1. Mojsijeva 2,7) Čovek je spoj praha zemaljskog i životnog duha. On nema "dušu" kao svoj sastavni element, već je on duša ili živo biće.

Reč nefeš (duša) sreće se u jevrejskom Starom zavetu 754 puta. U našem jeziku prevodi se najčešće rečju duša, stvorovi, živa bića ili odgovarajućom ličnom zamenicom.

Najčešća značenja reči nefeš (duša) jesu:

1. Čovek, živo biće, individualizovani život (1. Mojsijeva 2,7).

Kad kažemo da u nekom mestu ima toliko i toliko duša, uvek pod tim izrazom podrazumevamo osobe, ljude. To je prvo značenje reči duša.

2. U dva teksta, u 1. Mojsijevoj 35,18 i u 1. Carevima 17,21, reč nefeš (duša) prema duhu originala ima značenje "dah" ili "život".

Pristalice nauke o urođenoj besmrtnosti ljudske duše pozivaju se najčešće na ove stihove kao na dokaz da duša u času smrti, kao svesno biće, napušta telo. U prvi mah može se dobiti takav utisak. Zato ćemo razmotriti oba teksta i u drugim prevodima.

"A kad se rastavljaše s dušom te umiraše, nazva ga Venonija." (1. Mojsijeva 35,18)

Navodimo isti tekst u dva engleska prevoda:

Moffatt: "As her life went from her, for she died..."

Prevod: "Kad se rastavljaše od života, jer umiraše..."

New International Version: "As she breathed her last - she was dying..."

Prevod: "Kad se rastavljala od poslednjeg daha, umirala je..."

U ova dva engleska prevoda reč duša zamenjena je rečima život i dah, što odgovara smislu originala.

Drugi tekst glasi:

"Gospode Bože moj, neka se povрати u dete duša njegova. I Gospod usliši glas Ilijin, te se povрати u dete duša njegova, i ožive." (1. Carevima 17,21,22)

I ovde navodimo dva engleska prevoda:

Moffatt: "...the child's life came back and he revived."

Prevod: "... u dete se povratio život, i ono je oživelo."

New International Version: "O Lord my God, let this boy's life return to him! The Lord heard Elijah's cry, and the boy's life returned to him, and he lived." (1. Carevima 17,21,22)

Prevod: "O Gospode moj Bože, povрати ovom detetu život! Bog je čuo Ilijin povik, i povрати se detetu život, i ono ožive."

Vidimo da u ovom tekstu nema mesta za reč duša. Jedini ispravan izraz je "život" ili "dah". Zašto je prevodilac upotrebio izraz "duša"? Verovatno je to učinio pod uticajem svoje teologije, tj. verovanja da u času smrti duša kao svesno biće, napušta telo.

3. Izraz "nefeš" (duša) označava i čovekovu unutrašnjost - srce, misli, osećanja i volju.

Zaključujući ovo razmatranje možemo kazati sledeće:

1. Nefeš (duša) nije nezavisno biće, nešto što bi bilo odvojeno od samog čoveka kao ličnosti; nešto što bi se useljavalo u čoveka prilikom rođenja i napuštalo ga u času smrti, i što bi nastavilo život nezavisno od tela posle njegove smrti. Ne postoje dve ličnosti u čoveku. Čovek je jedinstvena celina, jedna osoba.

2. Nefeš (duša) je naziv kako za niža stvorenja tako i za čoveka.

3. Nefeš (duša) ne označava nešto što bi u čoveku bilo besmrtno ili neuništivo. Nefeš označava samog čoveka, individualizovanu ličnost.

Upotreba i značenje reči "neamah" (dah). - Jevrejska reč "neamah" spominje se u jevrejskom Starom zavetu 24 puta. Ova reč u našoj Bibliji prevodi se rečju "dah", "duh", "izdisaj".

Najčešće se reči dah i duh upotrebljavaju kao sinonimi, naročito u izražajnoj figuri paralelizmu:

"Sve dok duha (ruah) bude još u meni, dok mi dah (neamah) Božji u nosnicama bude..." (Knjiga o Jovu 27,3 - Stvarnost)

"Duh Božji stvorio me je i dah svemogućega dao mi je život." (Knjiga o Jovu 33,4)

"Kad bi on dah svoj u sebe povukao, kad bi čitav svoj duh k sebi vratio, sva bića bi odjednom izdahnula..." (Jov 34,14.15 - Stvarnost)

Reč dah i duh upotrebljene u ovom smislu, odnose se na životno načelo ili životni princip koji Bog daje svakom novom stvorenju na Zemlji. Isti životni princip je dat i životinjama. Najavljujući Potop, Bog je ovako rekao Noju:

"Hoću da istrebim sa zemlje ljude koje sam stvorio, od čoveka do stoke i sitne životinje..." "Izgiboše sva bića što se po zemlji kreću: ptice, stoka, zvjeri, svi gmizavci i svi ljudi. Sve što u svojim nosnicama imaše dah života." (Knjiga Postanka 6,7; 7,21.22 - Stvarnost)

"Dah" nije odlučujući činilac prema kome se stvorenja međusobno razlikuju. Bog je stvorio svako stvorenje i svakome dao različitu prirodu i osobine, a čoveka je načinio prema svojoj slici, uzvišenijim od svake životinje.

Upotreba i značenje reči "ruah" (duh). - Reč "ruah" (duh) spominje se u jevrejskom Starom zavetu 380 puta. U srpskom ili hrvatskom prevodu reč "ruah" prevodi se rečima "duh", "dah" i "vetar".

Ova reč u Bibliji ima više značenja: životni princip u čoveku i drugim stvorenjima, čovekov um, prirodu, moralni karakter. Reč "ruah" primenjuje se i na Boga Oca, Svetoga Duha, kao i na dobre i zle anđele.

Budući da ovde govorimo o čoveku i njegovoj prirodi, izostavićemo reč "ruah" uvek kada se svojim značenjem odnosi na Boga i anđele. Ova reč

zanimljiva je jedino kada se odnosi na "dah" kao princip života.

Već smo spomenuli i ovde želimo da ponovimo da se u jevrejskoj biblijskoj poeziji pojavljuje paralelizam kao figura, tj. misao izražena u prvom stihu, ponavlja se i u drugom stihu, ali uobličena nešto drukčijim izrazom (vidi: Jov 33,4; 27,3; 34,14.15).

Evo jednog takvog teksta: "Duh Božji stvorio me je, i dah svemogućega dao mi je život." (Jov 33,4) Vidimo da izrazi "duh" i "dah" imaju u ovom tekstu isto značenje - označavaju životno načelo.

Reč "ruah" (dah) ne označava neko odvojeno svesno postojanje. Duh ili dah dat je čoveku u trenutku kad postaje živo biće, a napušta ga kad umire. To je dar od Boga koji se vraća Bogu kad čovek umre ili izdahne.

"I vrati se prah u zemlju, kako je bio, a duh se vrati k Bogu, koji ga je dao." (Propovednik 12,7)

U prevodu Biblije u izdanju kuće "Stvarnost", u Petoknjižju (Grubišićev prevod), nalaze se dva teksta koji nas mogu zbuniti, jer kao da sugerišu da se u čoveku nalazi duh kao neko posebno svesno biće.

"Neka Jahve, Bog duhova u svakom telu, postavi čovjeka nad ovom zajednicom." (Brojevi 27,16)

"Bože, Gospodaru životnog duha u svakom telu!" (Brojevi 16,22)

U prvom tekstu smisao sintagme "Bog duhova u svakom telu" nije jasan, ali u drugom tekstu smisao rečenice "Bože, gospodaru životnog duha u svakom telu!" je jasan. Ovde se ističe "duh" ili "dah" kao princip života. To isto značenje ima i gornji stih (Brojevi 27,16).

Odnos "duha" ili "daha" prema životu i smrti. - "Duh" ili "dah" je princip života; on je uzrok života. Život je njegova posledica. Zato "duh" ili "dah" ne treba poistovećivati sa životom.

"Duh Božji stvorio me je, i dah svemogućega dao mi je život." (O Jovu 33,4)

Navedeni tekst jasno ističe uzrok "dah", i posledicu "život".

Kad Bog oduzme čoveku dah života, život se gasi:

"Kad bi on dah svoj u sebe povukao, kad bi čitav duh k sebi vratio, sva bića bi odjednom izdahnula." (Jov 34,14.15 - Stvarnost)

Smrću se čovekov život gasi, nestaje, ali "duh" ili "dah života" ne nestaju. On se vraća Bogu koji ga je dao:

"Vrati se prah u zemlju, kako je bio, a duh se vrati k Bogu, koji ga je dao." (Propovednik 12,7)

Smrt je prema tome odvajanje "daha života" od tela. Čovekov sadašnji fizički život, kao i život svakog bića, zavisi od daha. Kad dah nestane, čovek i svako živo stvorenje umire. U tom pogledu

čovjek nema prednosti (Propovednik 3,19). Kad ih napusti dah života svi jednako umiru.

U čemu je ipak prednost čovjeka nad životinjom? U Božjim očima postoji velika razlika između prirode karaktera i vrednosti čovjeka i životinje. Čovjek je stvoren po Božjoj moralnoj slici.

Svako niže biće se hrani, kreće, ima nagon za samoodržanjem, oseća bol kad je bolesno ili ranjeno; kod nekih životinja govorimo i o inteligenciji; čovjek ima sve ovo, ali još i svest o svome postojanju, dar razuma koji obuhvata i moć slobodnog izbora, moralno osećanje ili savest, pamćenje, maštu, osećanja, moć govora i sposobnost za službu Bogu i obožavanje Boga. Čovjek ima sposobnost da stalno duhovno napreduje i jača svoju zajednicu s Bogom. Svega toga nema u životu neme životinje.

Pored toga postoji i osnovna razlika između čovjeka i životinje kada su u pitanju Bogom utvrđeni odnosi između čovjeka i životinje, kao i između sudbine čovjeka i životinje.

Bog je stvorio čovjeka da vlada nižim stvorenjima, da bude "gospodar od riba morskih, i od ptica nebeskih, i od stoke i od cele zemlje i od svih životinja što se miču po zemlji". (1. Mojsijeva 1,26)

Što se tiče sudbine, čovjek počiva u grobu do časa vaskrsenja. Čovjek ne prima platu, nagradu ili kaznu, odmah u času smrti. Verni Božji ljudi primiče nagradu, besmrtnost, u dan Hristovog drugog dolaska (1. Solunjanima 4,14-17) Tada će se zbiti vaskrsenje vernih. I nepokajani grešnici vaskrsnuće hiljadu godina kasnije, ali za sud. Tu veliku istinu o budućoj sudbini svakog čovjeka istakao je Isus ovim rečima:

"Jer ide čas u koji će svi koji su u grobovima čuti glas sina Božijega, i izaći će koji su činili dobro u vaskrsenje života, a koji su činili zlo u vaskrsenje suda." (Jovan 5,28.29)

"A ostali mrtvaci ne oživeće, dokle se ne svrši hiljadu godina. Ovo je prvo vaskrsenje. Blažen je i svet onaj koji ima deo u prvom vaskrsenju; nad njima druga smrt nema oblasti." (Otkrivenje 20,5.6)

U ovom životu i na ovoj Zemlji opredeljujemo se ili za večni život, ili za drugu, večnu smrt. U dan suda Bog će dati svakome pravednu platu: "Onima koji su trpljenjem dela dobrog tražili slavu i čast i neraspadljivost, život večni: A onima koji se uz prkos suprote istini, a pokoravaju se nepravdi, nemilost i gnev." (Rimljanima 2,7.8)

DVE SMRTI - PRIVREMENA (PRVA) I VEČNA (DRUGA) SMRT

Kad je Bog prepustio čoveku Edenski vrt, dao mu je ovu zapovest: "Jedi slobodno sa svakog drveta u vrtu; ali s drveta od znanja dobra i zla, s

njega ne jedi; jer u koji dan okusiš s njega, umrećeš." (1. Mojsijeva 2,16.17)

Bog je čoveku jasno rekao da će ga za neposlušnost stići kazna - smrt. Naši praroditelji su to dobro shvatili. To se vidi iz razgovora koji je Eva vodila sa kušačem i kad je kazala da im je Bog zabranio da jedu rod s drveta poznanja dobra i zla (1. Mojsijeva 3,2.3).

Ipak, smrt nije zadesila naše praroditelje istoga dana kada su sagrašili. Da li je to značilo da je Bog porekao svoju prvobitnu odluku da će neposlušnost kazniti smrću? Nipošto! Bog je samo privremeno odložio izvršenje presude. Sa zakonskog gledišta, oni su već toga dana bili mrtvi; postali su smrtni, počeo je proces umiranja.

Pošto je prestupio Božju volju, čovjek je udaljen iz Edena čime mu je uskraćen pristup drvetu života (1. Mojsijeva 3,22.23). Bog nije želeo da "čovjek večno živi kao grešnik".

Čovjek je bio stvoren s mogućnošću da bude besmrtn, a sada je Bog tu moguću besmrtnost povukao. Bog je tom prilikom ponovio smrtnu presudu rečima: "Prah si, i u prah ćeš se vratiti!"

Čoveku je produžen život, ali pod osudom. Izvršenje osude je za neko vreme odloženo. Ta milost data čoveku sigurno je posledica činjenice da je već tada, unapred, Hristos kao nevino Jagnje uzeo na sebe krivicu naših praroditelja. U tom smislu Hristos je "jagnje", "koje je zaklano od postanja sveta" (Otkrivenje 13,8).

Po Hristu daje se svim ljudima jedno razdoblje milosti kao vreme probe, kao što je to bilo dato i našim praroditeljima. Svima se pruža mogućnost za oslobođenje od greha, i svako može primiti ili odbaciti spasenje.

Po Adamovom grehu mi smo već osuđeni na smrt. "Kao što kroz jednog čovjeka dođe na svet greh, i kroz greh smrt, i tako smrt uđe u sve ljude, jer svi sagraše." (Rimljanima 5,12)

Ipak, Adam nije zauvek izgubio mogućnost da dobije besmrtnost. Da bi dobio večni život, trebalo je da dođe Otkupitelj koji će čoveku dati pomilovanje, a čovek da to pomilovanje prihvati.

Čovjek je zbog greha bio osuđen na smrt. Da se Bog nije umešao, da nije obećao da će doći Potomak ženin "da smrću satre onoga koji ima državu smrti, to jest Davola, i da izbavi one koji god od straha smrti u svemu životu biše robovi" (Jevrejima 2,14.15), čovjek bi bio osuđen da se vrati u ništavilo, u nepostojanje, odakle ga je Bog pozvao u život. Ali Hristos je došao i okusio smrt za sve ljude. (Jevrejima 2,9). "Ali Bog pokazuje svoju ljubav k nama što Hristos još kad bijasmo grešnici umre za nas" (Rimljanima 5,8) Svojom smrću i svojim vaskrsenjem omogućio je čoveku da povрати izgubljeni život, večni život. On je na sebe uzeo naš greh i našu kaznu, podneo je udarac pravde

Zahvaljujući Hristovoj pobjedi koju je na krstu izvojevao za nas i Njegovom vaskrsenju, smrt koja nas pogađa na kraju našeg ovozemaljskog života nije definitivna ili večna smrt, već privremena; vraćanje u prah ili grob iz koga će svi vaskrsnuti. Sam Isus je rekao: "Ne divite se ovome, jer ide čas u koji će svi koji su u grobovima čuti glas sina Božijega. I izaći će koji su činili dobro u vaskrsenje života, a koji su činili zlo u vaskrsenje suda." (Jovan 5,28.29)

Bog je stavio pečat na radosnu vest o vaskrsenju, vaskrsnuvši Hrista iz mrtvih. Njegovo vaskrsenje je zalag ili garancija našeg vaskrsenja. Apostol Pavle ovako svedoči: "Ali Hristos usta iz mrtvih, i bi prvenac onima koji umreše. Jer budući da kroz čoveka bi smrt, kroz čoveka i vaskrsenje mrtvih. Jer kako po Adamu svi umiru, tako će i po Hristu svi oživeti. Ali svaki u svom redu: najpre Hristos; a potom oni koji verovaše Hristu o njegovu dolasku." (1. Korinćanima 15,20-23) Ovo je vaskrsenje pravednih, prvo vaskrsenje; nepokajani grešnici vaskrsnuće hiljadu godina kasnije. To vaskrsenje naziva se drugo vaskrsenje, iza koga sledi sud i kazna nad nepokajanimima - a to će biti druga smrt. "Ostali mrtvaci ne oživeše dok se ne svrši hiljadu godina. Ovo je prvo vaskrsenje. Blažen je i svet onaj koji ima deo u prvom vaskrsenju; nad njim druga smrt nema oblasti..." (Otkrivenje 20,5.6) Druga smrt koja će zadesiti nepokajane grešnike, biće smrt duše i tela (Matej 10,28). To će biti konačno, neopozivo uništenje.

Priroda prve i druge smrti

Prva smrt ili prirodna smrt nije kazna za lične grehe, već posledica Adamovog prestupa. Ona ne označava kraj svega, jer posle nje dolazi buđenje ili vaskrsenje. Kazna za lične grehe, nepriznate i nepokajane, biće druga smrt. Ona će značiti konačno i potpuno uništenje Sotone, greha i grešnika.

Šta je Bog mislio kada je kazao "u koji dan okusiš s njega, umrećeš", i "jer si prah, i u prah ćeš se vratiti"? Šta je mislio kada je upotrebio reč "umreti"? Osnovna pravda zahteva da kazna za neki prekršaj bude izričito utvrđena, tako da je može potpuno shvatiti svako koga se ona tiče. I u ovoj rečenici, kad je reč o smrti kao kazni, izraz "umreti" znači gubitak života, prestanak postojanja, a ne, kao što su to neki kasnije počeli da tvrde - život u beskraju besmrtnosti. Da Hristos nije došao i da nam nije omogućio spasenje, smrt koja je pogodila Adama, značila bi potpuno uništenje, potpuni kraj.

Prirodna smrt ili prva smrt ne znači potpuni kraj, jer posle nje sledi vaskrsenje. Pojam "smrt" ne dopušta da shvatimo ili smatramo da to znači večno živeti u bedi i večnim mukama u paklu ili u

radostima raja. Ova nauka se najpre pojavila u neznaboštvu, a kasnije je ušla u jevrejsko i neke delove hrišćanstva.

Božja odluka "u koji dan okusiš s njega, umrećeš", bila je jasna i sveobuhvatna (1. Mojsijeva 2,17). To je značilo gubitak života, prestanak postojanja. U Božjoj presudi nema nikakvog nagoveštaja o razlikama između tela i duše u primeni presude koju je Adam doživeo. Ceo čovek je sgrešio i presuda datom izveštaju odnosi se na celog čoveka.

Kao što smo već spomenuli, da Bog nije intervenisao ponudivši čoveku spasenje u Isusu Hristu, Adamova smrt značila bi potpuni prestanak života. Zahvaljujući Hristu, prva ili prirodna smrt ne znači večni prestanak života, jer iza nje sledi buđenje ili vaskrsenje. Prva ili prirodna smrt je privremeni prestanak života, a stanje između smrti i vaskrsenja Biblija naziva snom. Međutim, druga smrt, kao kazna za nepokajane grehe, značiće potpuno i definitivno uništenje.

San - eufemizam za prirodnu smrt

Prva smrt ili prirodna smrt u Bibliji se stalno naziva snom ili počinom. "Tako čovek kad legne, ne ustaje više; dokle je nebesa neće se probuditi, niti će se prenuti od sna svojega." (Knjiga o Jovu 14,12) Psalmista izjavljuje: "Pogledaj, usliši me, Gospode, Bože moj! Prosvetli oči moje da ne zaspim na smrt." (Psalam 13,3) A prorok Danilo piše: "I mnogo onih koji spavaju u prahu zemaljskom probudiće se, jedni na život večni, a drugi na sramotu i prekora večni." (Danilo 12,2)

Ovo je nepobitno svedočanstvo Staroga zaveta, a Novi zavet ni najmanje ne odstupa od toga. Isus naziva smrt snom. U vezi s Jairovom kćeri, koju je vaskrsao, čitamo: "A on reče: ne plaćite, nije umrla nego spava. I potsmevahu mu se znajući da je umrla. A on izagnavši sve uze je za ruku, i zovnu govoreći: Devojko! ustani! I povрати se duh njezin, i ustade odmah." (Luka 8,52-55)

Nagoveštavajući učenicima smrt svoga prijatelja Lazara, Isus je rekao: "Naš prijatelj Lazar zaspao, ali idem da ga probudim." (Jovan 11,11) "Onda mu rekoše učenici njegovi: Gospode, ako je zaspao, ustaće! A Isus im reče za smrt njegovu, a oni mišljahu da govori za spavanje." (Jovan 11,11-13)

Kad govori o mučeničkoj smrti prvog hrišćanskog mučenika Stefana, jevanđelista Luka upotrebljava izraz san: "I zasipahu kamenjem Stefana koji je prizivao Boga i govorio: Gospode Isuse, primi moj duh. Onda pade na kolena i povika veoma glasno: Gospode, ne zapiši im ovaj greh. Kad to reče, usnu." (Dela 7,59.60 - Čarnić)

U grčkom tekstu Novog zaveta sedamdeset puta pojavljuje se izraz "san" kao sinonim za smrt (Matej 9,24; 27,52; Marko 5,39; Luka 8,52; Jovan

11,11-13; Dela 7,60; 19,36; 1. Korinćanima 7,39; 11,30; 15,6.18.20; 1. Solunjanima 4,13.14.15; 2. Petrova 3,4).

U Starom zavetu glagol "zaspati" ili "počinuti" kao sinonim za umreti pojavljuje se 49 puta. Jedan od takvih prvih tekstova je izveštaj o Mojsijevoj smrti: "I reče Gospod Mojsiju: Evo, ti ćeš počinuti (zaspati) s ocima svojim..." (5. Mojsijeva 31,16)

San je stanje neaktivnosti i nesvesnog počinjanja. Zato se za mrtve kaže da počinjavu (Jov 3,17.18; 17,16; Danilo 12,2; Otkrivenje 14,13). Stanje između smrti i vaskrsenja je stanje neaktivnosti, mirovanja i tišine. "Iziđe iz njega duh, i vrati se u zemlju svoju; taj dan propadnu sve pomisli njegove." "Neće te mrtvi hvaliti, Gospode, niti oni koji siđu onamo gde se muči." "Jer mrtvi ne spominju tebe; u grobu ko će te slaviti?" (Psalam 146,4; 115,17; 6,5)

Besvesni i duboki san briše vreme i prostor. Tako i smrt, koja se upoređuje s besvesnim i dubokim snom, briše svako sećanje. To čini da je Hristov drugi dolazak podjednako blizu svakoj generaciji i svakom pojedincu bez obzira koliko je vremena proveo u grobu. Prvi svesni trenutak koji će se dogoditi pošto je čovek zaspao ili umro, biće dan vaskrsenja: spasenje za pravedne, a dan suda i uništenja za nepokajane grešnike (Otkrivenje 20,5.6.14.15; 21,8)

Druga smrt je kazna za neoprostene i neokajane grehe. Ta smrt se ne sme zameniti s prvom ili prirodnom smrću, koja pogađa sve ljude zbog Adamovog prestupa. Posle prve smrti sledi vaskrsenje, a nakon druge smrti, koja je kazna za lične nepokajane i nepriznate grehe pred Bogom, nema nikakvog svesnog nastavljanja života. To je prestanak života, vraćanje u ništavilo.

Zato treba praviti razliku između prve i druge smrti. Mnogi to gube iz vida, jer nedovoljno poznaju nauku Svetoga pisma.

Druga smrt znači potpuno uništenje cele čovekove ličnosti: "A bezakonika će nestati sasvim; natražje će se bezbožničko zatrti." (Psalam 37,38)

"A odmetnici i grešnici svi će se satrti, i koji ostavljaju Gospoda, izginuće." (Isaija 1,28) Biblija jasno govori o dve smrti i dva vaskrsenja. Prva smrt ili prirodna smrt pogađa sve ljude, dobre i zle, kao posledica Adamovog prestupa. Posle prve smrti sledi vaskrsenje, i to za dobre i zle, s tom razlikom što će oni koji su "umrli u Hristu" (pokajali se za svoje grehe i živeli moralno) ustati u dan Hristovog drugog dolaska i primiti nagradu - večni život; a oni koji su "umrli u svojim gresima" (nisu se pokajali i promenili svoj beskoristan život), ustaće u drugom vaskrsenju, hiljadu godina kasnije, da prime kaznu - večnu pogibao, večnu smrt.

Pred nama se nalaze dva puta: put vere u Hrista i poslušnosti Božjem zakonu, koji vodi u život, i put neverstva i neposlušnosti, koji vodi u smrt. Bog nas poziva da izaberemo život.

Izabrati život znači pokajati se Bogu za grehe i promeniti život na dobro, pa tako postati novi čovek. Isus je kazao Nikodimu, članu jevrejskog Velikog veća: "Zaista, zaista, ti kažem: ako se ko nanovo ne rodi, ne može videti carstva Božjega." (Jovan 3,3) Onaj koji je rođen samo od telesnih roditelja, umreće dvaputa, a ko je dvaput rođen, od telesnih roditelja i odozgo, od Svetog Duha, umreće jedanput - zaspao u Hristu, posle čega sledi buđenje ili vaskrsenje u večni život Velika je prednost živeti. Zato izaberimo život!

VEČNO UNIŠTENJE - DRUGA SMRT NEPOKAJANIH GREŠNIKA

Biblija jasno uči da će zli biti konačno i potpuno uništeni. Gospod će uništiti "koren" zla i njegove grane - Sotonu i njegove anđele, zajedno s nepokajanim grešnicima koji su odbili ponuđeni dar spasenja.

"Jer, gle, ide dan koji gori kao peč; i svi će ponositi i svi koji rade bezbožno biti kao strnjika, i upaliće ih dan koji ide, veli Gospod nad vojskama, i neće im ostaviti ni korena ni grane (Malahija 4,1)

Kad govori o konačnoj sudbini grešnika, Biblija obično upotrebljava niz glagola i slikovitih izraza koji znače potpuno uništenje. Najčešće se u tom smislu pojavljuju glagoli: spaliti, uništiti, istrebiti, razbiti, iščupati, proždreti, ugasiti, itd; ili izrazi: "razbićeš ih kao sud lončarski" (Psalam 2,9); grešnici "bivaju kao pleva na vetru" (Jov 21, 18); nestaće "kao dim što se razgoni" (Psalam 68,2); biće "kao vosak što se topi od ognja" (Psalam 68,2); izgoreće "kao kućina" (Isaija 1,31).

Tipičan primer za ovo je Psalam 37. u kome se nalazi veći broj takvih glagola i slikovitih izraza. Tu se kaže da će bezbožni i opaki nestati, da će se poput dima rasplinuti, da će biti zauvek zatrti, da će biti iskorenjeni i istrebljeni (Psalam 37,2.9.10.20.28.34.36-38).

Na konačno uništenje nepokajanih grešnika naročito se odnose oni biblijski tekstovi u kojima se opisuje smrt ognjem ili spaljivanjem kao način konačne kazne. To potvrđuje Isus sledećim rečima: "Kako što se dakle kukolj sabira, i ognjem sažiže, tako će biti na posletku ovoga veka. Poslaće sin čovečiji anđele svoje, i sabraće iz carstva njegova sve sablazni i koji čine bezakonje. I baciće ih u peč ognjenu: onde će biti plač i škrgut zuba." (Matej 13,40-42; vidi: Matej 25,41.46)

Rezultat ove kazne biće druga smrt:

"A strašljivima i nevernima i poganima i krvnicima, i kurvarima, i vračarima, i idolopoklonici-

ma, i svima lažama, njima je deo u jezeru što gori ognjem i sumporom; koji je smrt druga." (Otkrivenje 21,8; vidi: Matej 10,28; Otkrivenje 20,14)

Večno mučenje u ognju pakla nije biblijska nauka. Ta je nauka neznabožackog porekla. Ona je posledica Platonovog učenja o urođenoj besmrtnosti ljudske duše. Ova nauka je oko 150. godine pre Hrista prešla od Platona u jevrejstvo, a oko 200. godine posle Hrista u neke delove hrišćanstva.

Ova nauka je u neposrednoj suprotnosti s naukom Svetoga pisma. Sveto pismo uči da je večni život Božji dar pravednicima, a da je plata za greh smrt (Rimljanima 6,23). "Život" i "smrt" su dva ključna izraza koji nam pomažu da pravilno shvatimo biblijsku nauku o čovekovoj večnoj sudbini. To su dva potpuno suprotna pojma. Umreti znači prestati živeti ili postojati, a ne večno trpeti.

Iako Bog obećava večni život samo pravednicima, pristalice teorije o besmrtnosti duše tvrde da je večni život određen svima, pravednicima i zlima, samo će jedni taj život provoditi u blaženstvu, a drugi u večnim mukama. Na čemu pristalice večnih muka zlih temelje svoje učenje? Najčešće to učenje temelje na pogrešnom shvatanju jevrejskih sta-rozavetnih izraza "šeol" i "Ge-Hinom" (gehena).

Značenje reči "šeol"

Jevrejska reč "šeol" spominje se u jevrejskom tekstu Staroga zaveta šezdeset i pet puta. U prevodu Biblije u izdanju kuće "Stvarnost", Zagreb 1968, reč "šeol" ostavlja se neprevedena, ili se prevodi rečima: grob, podzemlje, carstvo smrti i jama (1. Mojsijeva 37,35; Psalam 30,4; Priče 1,12).

U prevodu Staroga zaveta Đure Daničića reč "šeol" prevedena je rečju "grob" ili rečju "pakao" (1. Mojsijeva 37,35; 42,38; Psalam 16,10; 30,3; 31,17),

Reč "šeol" je najispravnije prevedena rečju grob ili podzemlje. To je mesto besvesnog počinjanja mrtvih do časa vaskrsenja.

Daničićev prevod reči "šeol" sa rečju "pakao" je neprikladan. Neprikladan je stoga što popularno shvaćena reč "pakao" označava mesto ili ognjeno stanje u kome zli već sada trpe beskrajne muke. Ovo shvatanje je pogrešno. Ono je preuzeto iz grčkog verovanja o "hadesu" kao podzemnom boravištu "seni pokojnika" i o "tartaru" u kome te sene već podnose teška mučenja.

Kao primer neprikladnosti prevodenja reči "šeol" rečju "pakao" navodimo Daničićev tekst iz Psalma 16,10: "Jer nećeš ostaviti duše moje u paklu, niti ćeš dati da svetac tvoj vidi truljenje."

Apostol Petar u svojoj propovedi ističe da se ovo proročanstvo odnosi na Hristovo vaskrsenje,

koje je u Njemu našlo svoje ispunjenje: "Predviđevši govori za vaskrsenje Hristovo da se ne ostavi duša njegova u paklu, niti telo njegovo vide truljenje." (Dela 2,31) Ovaj tekst Vukovog prevoda sadrži čak dva neprikladna i neispravna izraza — "pakao" i "duša". Izraz "duša" je nepogodan jer široko rasprostranjeno mišljenje, koje potiče od Platona, a ne iz Biblije, smatra - da u čoveku postoji jedan svestan elemenat - duša, koji u bestelesnom obliku nadživljuje telo. To je pogrešno mišljenje. Po nauci Biblije čovek je jedinstveno, celovito biće, i pojam "duša" odnosi se na celog čoveka. Hristos je na krstu predao svoj duh Ocu, priklonio glavu i umro ili izdahnuo. Položen je mrtav u grob, ali Ga je Otac u treći dan vaskrsnuo.

Zabuna koju je u citirani tekst uneo Daničićev i Vukov prevod upotrebom reči "pakao" i "duša", otklonjena je ispravnim prevodom izvornog teksta: "Jer me nećeš ostaviti u grobu ni dati da svetac tvoj ugleda trulež." (Psalam 16,10 - New International Version)

David je u proročkom predviđanju ovako rekao o Mesijinom vaskrsenju: "Da me nećeš ostaviti u boravištu mrtvih niti dopustiti da tvoj svetac istrune." (Djela 2,27)

To se doslovno ispunilo: "Niti je on ostavljen u boravištu mrtvih, niti mu je tijelo istrulilo." (Djela 2,31 - Rupčić)

Šeol, grob, ili podzemlje, nije mesto svesnog prebivanja mrtvih, koji su navodno živi u obliku bestelesnih duhova, već zaista mesto prebivanja mrtvih.

Pristalice teorije o urođenoj besmrtnosti duše često navode tekst iz Isaije 14,4-11. da bi dokazali da smrt ne znači prestanak života i da se mrtvi u šeolu sećaju prizora iz zemaljskog života. Spomenuti tekst glasi:

"Tada ćeš izvoditi ovu priču o caru Vavilonskom i reći ćeš: kako nesta nastojnika, nesta dan-ka? Slomi Gospod štap bezbožnicima, palicu vladacima, koja je ljuto bila narode bez prestanka, i gnjevno vladala nad narodima, i gonila nemilice. Sva zemlja počiva i mirna je; pevaju iza glasa. Vesele se s tebe i jele i kedri Livanski govoreći: ot-kako si pao, ne dolazi niko da nas seče. Pakao do-le uskoleba se tebe radi da te sreće kad dođeš, probudi ti mrtvace i sve knezove zemaljske, diže s prestola njihovih sve careve narodne. Svi će progovoriti i reći tebi: i ti li si iznemogao kao mi? Izjednačio se s nama? Spusti se u pakao ponos tvoj, zveka psaltira tvojih; prostrti su poda te moljci, a crvi su ti pokrivač."

Prorok Isaija kao pesnik u ovoj odi - poruzi unapred opisuje propast oholog vavilonskog vladara koji silazi u šeol, gde ga dočekuju vladari koje je on ranije pokorio i pobio. Pesnik oživljava mrtve vladare da bi preko njih izrekao Božji sud nad surovim vavilonskim carem:

"Spusti se u pakao ponos tvoj, zveka psaltira tvojih; prostrti su poda te moljci, a crvi su ti pokrivač."

Isaija nikada nije želio da ovom impresivnom porugom opisuje stanje mrtvih. Njegov je cilj bio da unapred prikaže slikovitim pesničkim jezikom, personifikacijom, budući Božji sud nad oholim tlačiteljem Izrailja i pokaže da put okrutne slave vodi u propast.

Značenje reči Ge-Hinom - gehena

Kao što se često pogrešno tumači reč šeol, tako se često pogrešno shvata i značenje reči Ge-Hinom ili gehena. Sam Isus spominje ovu reč jedanaest puta (Matej 5,22.29.30; 10,28; 18,9; 23,15.33; Marko 9,43.45.47; Luka 12,5). Pristalice nauke o urođenoj besmrtnosti duše smatraju gehenu mestom sadašnjeg i budućeg večnog mučenja nepokajanih grešnika.

Da bismo pravilno shvatili značenje ove reči, moramo ukratko proučiti njen istorijat, njenu pozadinu.

Reč "gehena" potiče od jevrejske reči "Ge-Hinom", a ova opet od reči "Ge-ben-Hinom", što znači Dolina sinova Enomovih (Isus Navin 15,8). Nekada je to bila uska dolina koja se prostirala jugozapadno od Jerusalima, natapana potokom Kedronom. Na jugoistočnom rubu doline nalazio se nekada čuveni Solomonov vrt sa svojim Tofetom, to jest s carskim muzičkim gajem i njegovim sviračima.

Rđav judejski car Ahaz u doba proroka Isaije uveo je u gaju Tofet u dolini Enom okrutan nezabožacki običaj spaljivanja dece u čast bogu Molohu. Nadahnuti iskaz kaže o tom caru: "I sam kadaše u dolini sina Enomova, i sažizaše sinove svoje ognjem po gadnijem delima onih naroda koje odagna Gospod ispred sinova Izrailjevijskih." (2. Dnevnika 28,3) Ista bezakonja vršio je Ahazov unuk car Manasija:

"Jer opet pogradi visine, koje beše raskopao Jezeškija otac njegov, i podiže oltare Valima, i načini lugove, i klanjaše se svoj vojsci nebeskoj i služaše joj. I provodi sinove svoje kroz oganj u dolini sina Enomova." (2. Dnevnika 33,3.6) Za otpalim carem poveo se čitav narod (Jeremija 32,35).

Pobožni car Josija je u sedmom veku pre Hrista sproveo u Judinom carstvu versku reformu. Između ostaloga "oskvrni i Tofet u dolini sinova Enomovih, da ne bi niko više vodio sina svoga ili kćeri kroz oganj Molohu" (2. Carevima 23,10). Josija je posekao idolopoklonički gaj i uništio idolopoklonička svetišta. Da bi dolina zauvek ostala nečista, rasuo je po njoj mrtvačke kosti. Tako je ta dolina postala smetlište na koje su dovozili gradski otpad i bacali leševe uginulih životinja i

mrtva tela razbojnika koji su bili tako zli da nisu bili dostojni da budu sahranjeni. Ovde su se crvi hranili mesom telesa u raspadanju i tu je goreo večni oganj da bi spalio nečistoću i trulež. Tako je Ge-Hinom ili gehena u kojoj je večna vatra spaljivala trulež i u kojoj su se crvi hranili mesom u raspadanju postala simbol ognja kojim će biti spaljeni nepokajani grešnici u poslednji dan suda i kazne nad zlima.

Bog je unapred upozorio svoj narod da će dolina Enom postati "dolina krvna", gde će se bacati tela mrtvih kao hrana pticama nebeskim i zverima zemaljskim (Jeremija 7,32.33; 19,6).

U svetlosti pravog značenja reči "gehena" koje smo upravo izneli, valja shvatiti i proročke reči proroka Isaije: "I izlaziće i gledaće mrtva tela onih ljudi koji se odmetnuše od mene; jer crv njihov neće umreti i oganj njihov neće se ugasiti, i biće gad svakom telu." (Isaija 66,24) Neki ovaj tekst navode kao dokaz u prilog tvrdnji da će se zli večno mučiti u neugasivom ognju pakla. Oni koji ovaj tekst primenjuju na kaznu dušama u večnom ognju trebalo bi da zapaze da je u tekstu reč o "mrtvim telesima", a ne o bestelesnim svesnim dušama u mukama pakla. Mrtva tela zlih leže u dolini usred jerusalimskog otpada i tu ih proždiru "crvi koji ne umiru i oganj koji se ne gasi". Crvi proždiru mrtvo telo, što isključuje ideju o sposobnosti tela da opaža i isključuje beskrajne muke. Delovanje ognja i crva ukazuje na potpuno uništenje bića koje je prestalo da živi.

Neugasiv ili večni oganj je oganj koji niko i ništa ne može ugasiti. Međutim, kad proždere materiju kojom se hrani, oganj se sam po sebi gasi. Oganj je večan ne po svom trajanju već po učiniku.

Nekadašnji oganj gehene nije bio oganj u koji bi se bacali živi da bi se u njemu mučili, već oganj u koji su bila bacana mrtva tela da bi bila spaljena. To nije bio oganj koji bi se hranio živim bićima već oganj koji se hranio leševima životinja i mrtvim telima zločinaca, odatle se stalno spominju zajedno oganj i crvi. Ako neki deo mrtvog tela nije uništio oganj, požderali bi ga crvi. Čak ako bi neko bio živ bačen u oganj (kao što će zli biti bačeni u buduću gehenu), njegov bi se život ubrzo ugasio, i njegovi bi životni ostaci bili začas uništeni vatrom i crvima.

Pristalice teorije o besmrtnosti duše često navode Isusove reči iz Jevanđelja po Marku 9,43-48, u kojima citira poslednje dve rečenice iz Isaije 66,24, kao dokaz u prilog svojoj tvrdnji da će zli biti večno mučeni u ognju pakla.

Evo Isusovih reči: "I ako te ruka tvoja sablažnjava, otseci je: bolje ti je bez ruke u život ući, negoli s obe ruke ući u pakao, u oganj večni. Gde crv njihov ne umire, i oganj se ne gasi. I ako te noga tvoja sablažnjava, otseci je: bolje ti je ući u

život hrom, negoli s dve noge da te bace u pakao, u oganj večni, gde crv njihov ne umire, i oganj se ne gasi. Ako te i oko tvoje sablažnjava, iskopaj ga: bolje ti je s jednim okom ući u carstvo Božje, negoli s dva oka da te bace u pakao ognjeni, gde crv njihov ne umire, i oganj se ne gasi." (Marko 9,43-48)

Ovde Isus ništa ne govori o večnom mučenju. On upozorava učenike da je bolje ući u život s jednim okom, sakat ili hrom negoli da s oba oka, s obe ruke i s obe noge budu bačeni u neugasiv oganj gehene - jer je bolje da jedan ud propadne negoli da celo telo bude bačeno u gehenu, gde "crv njihov ne umire, i oganj se ne gasi" (Marko 9,47).

Proučavanjem značenja reči "šeol" mogli smo se osvedočiti da je šeol ili grob mesto besvesnog počivanja mrtvih do dana vaskrsenja, a proučavanjem reči "Ge-Hinom" ili "gehena", koju naši prevodioci prevode rečju "pakao", mogli smo se osvedočiti da "gehena" ili "pakao" ne označava ni sadašnje ni buduće trajno mesto mučenja zlih. Gehena je simbol buduće kazne nepokajanim grešnicima u ognjenom jezeru, koje će značiti drugu smrt ili potpuno uništenje (Otkrivenje 21, 8).

Od našeg sadašnjeg izbora zavisi naš budući život - večni život ili buduća smrt, druga ili večna smrt. Svakome od nas upućene su reči:

"Svedočim vam danas neбом i zemljom, da sam stavio pred vas život i smrt, blagoslov i prokletstvo; zato izberi život, da budeš živ ti i seme tvoje, ljubeći Gospoda Boga svojega, slušajući glas njegov i držeći se njega..." (5. Mojsijeva 30,19,20)

"I ovo je svedočanstvo da nam je Bog dao život večni; i ovaj život večni u sinu je njegovom. Ko ima sina Božjega ima život; ko nema sina Božjega nema života." (1. Jovanova 5,11.12)

HRISTOVO UČENJE O SUDBINI ZLIH

Hristos koji je kao Bog stvorio čoveka, poznaje njegovu građu, zna i čovekovu sudbinu. Njegov svedočanstvo o čovekovoj prirodi i sudbini je potpuno pouzdano. Šta je Hristos učio o sudbini zlih?

Na ovo pitanje nalazimo odgovor u mnogim Hristovim pričama i izjavama. Te priče, uzete iz prirode i života, prikazuju konačnu sudbinu grešnika, a to je - njihovo konačno uništenje.

Evo neke od tih priča - poređenja: "Kao što se dakle kukolj sabira, i ognjem sažiže, tako će biti na posletku ovoga veka. Poslaće sin čovečij anđele svoje, i sabraće iz carstva njegova sve sablazni i koji čine bezakonje. I baciće ih u peć ognjenu: onde će biti plač i škrgut zuba." (Matej 13,40-42)

"Već i sekira kod korena drveta stoji; svako dakle drvo koje ne rađa dobra roda, seče se i u oganj se baca." (Matej 3,10)

"Ko u meni ne ostane, izbaciće se napolje kao loza i osušiće se; i skupiće je, i u oganj baciti i spaliti." (Jovan 15,6)

Ova tri primera jasno prikazuju šta je Isus učio o sudbini nepokajanih grešnika. Kao što se kukolj sabira i spaljuje, kao što se drvo koje ne daje dobrog roda seče, baca u oganj i spaljuje, kao što se nerodna loza odseca i spaljuje, tako će jednoga dana nepokajani grešnici biti potpuno uništeni.

Spomenimo još nekoliko primera koje je Isus uzeo iz života. Šta je gospodar vinograda odlučio da učini s vinogradarima koji su ubili njegovog sina kada je došao da od njih primi plodove?

"Zločince će zlom smrti pomoriti; a vinograd daće drugim vinogradarima, koji će mu davati rodove u svoje vreme." (Matej 21,41)

Drugom prilikom Isus je kazao da nepokajane ljude Izraela čeka ista sudbina koja je zadesila neke Galilejce čiju je krv Pilat pomešao s njihovim žrtvama; čeka ih uništenje kao što je siloamska kula pod svojim ruševinama uništila osamnaest svojih žrtava (Luka 13,1-5).

Upoređujući prilike u vreme svog drugog dolaska s prilikama u vreme kada je živio Lot, Isus kaže: "Tako kao što bi u dane Lotove: jeđahu, pijahu, kupovahu, prodavahu, sađahu, zidahu; A u dan kad iziđe Lot iz Sodoma, udari oganj i sumpor iz neba i pogubi sve. Tako će biti i u onaj dan kad će se javiti sin čovečij." (Luka 17,28-30)

Uništenje neumerenih i nemoralnih Lotovih savremenika ognjem i sumporom slika je uništenja nepokajanih grešnika u dan Hristovog drugog dolaska. Oni će biti kažnjeni večnom propašću (2. Solunjanima 1,9).

Kad Hristos govori o osudi i kazni nad nepokajanim grešnicima, On uvek ističe da će to biti iznenadna, brza i nasilna smrt - druga smrt, a ne život u večnim mukama.

Objašnjenje pojma "večni oganj"

Postoji rasprostranjeno verovanje da će zli morati da trpe večne muke u večnom ognju. Ovo verovanje je prirodna posledica prihvatanja Platonovog učenja o urođenoj besmrtnosti ljudske duše. Ono je takođe posledica neshvatanja prave biblijske nauke o čovekovoj prirodi i njegovoj večnoj sudbini.

Hristos često govori o osudi nad zlima kao i o osudi koja obuhvata i nosi nešto "večno": "A koji pohuli na Duha Svetoga, nema oproštenja vavek, nego je kriv večnom sudu." (Marko 3,29)

"Tada će reći onima što mu stoje s leve strane: idite od mene prokleti u oganj večni pripravljen Đavolu i anđelima njegovim." (Matej 25,41)

"Ovi će otići u muku večnu, a pravednici u život večni." (Matej 25,46)

Napominjem da egleski prevod New International Version (Novi internacionalni prevod) upotrebljava ovde umesto izraza "muku večnu" izraz "kaznu večnu". Pravi biblijski smisao je večna kazna, a ne večna muka.

U ovim primerima se ne ističe večno trajanje mučenja ili kažnjavanja, već večno trajanje posledice. Osuda je večna po svojoj posledici. Ne treba poistovetiti pojam "večna kazna" s pojmom "večno kažnjavanje", niti pojam "večna osuda" s pojmom "večno suđenje". Kazna je večna po svom učinku ili posledici, dok je trpljenje privremeno: ono prestaje s potpunim prestankom ili uništenjem grešnikovog života.

Kad govorimo o značenju grčkog pojma "večni", moramo uvek imati na umu sledeće:

Grčki pridev "večan" (aionios) može imati dva različita značenja, zavisno od imenice koju određuje. Samo uz imenicu Bog i božanske vrednosti grčki pridev "večan" izražava večno trajanje, a uz oznaku ljudskog i zemaljskog taj pridev određuje trajanje dok traje sadašnji vek tih osoba ili stvari.

Tako na primer, apostol Pavle moli hrišćanina Filimona da primi svog bivšeg roba Onisima koji mu se sada dragovoljno vraća kao hrišćanin da mu "večno služi", tj. dok bude živ. "Jer može biti", piše Pavle Filimonu, "da se zato rastade s tobom na neko vreme da ga dobiješ večno." (Poslanica Filimonu 15) Uz imenicu "čovjek" pridev "večan" znači dok god ta osoba živi.

Bog je večan i njegova je ljubav večna, ali Božje aktivnosti mogu imati svoj početak i kraj. Večno spasenje ne znači večno spasavanje; večna kazna ne znači večno kažnjavanje; večni sud ne znači večno suđenje. Izraz "večno spasenje" označava potpuno i dovršeno delo milosti; večna kazna označava svršen čin s njenom posledicom koja je uništenje ili smrt.

Ključ za razumevanje pojma "večan" nalazimo u biblijskom primeru kazne koja je stigla Sodom i Gomor: "Kao što i Sodom i Gomor, i okolni njihovi gradovi, koji su se prokurvali onako kao i oni, i hodili za drugim mesom, postaviše se za ugled i muče se u večnom ognju." (Judina poslanica 7)

Oganj koji je uništio Sodom i Gomor naziva se "večnim ognjem". Ovaj oganj, iako se naziva "večan", davno se ugasio, ali njegov učinak je večan. Na mestu na kome su nekada stajali ti gradovi, sada je Mrtvo more. Oganj nije večan u svom procesu već u svojim rezultatima. "Večan" oganj se ne može ničim ugasiti dok postoji mate-

rija kojom se hrani. Kad je ona uništena, tada se i oganj gasi.

Značenje reči gehena - pakao

Isus izgovara teške reči kad govori o kazni koja će stići zle. Ipak, te reči su u skladu s Njegovim karakterom ljubavi. On je rekao da je Bog tako ljubio svet da je dao svoga jedinoga Sina da ni jedan koji Ga veruje ne pogine nego da ima večni život (Jovan 3,16). Nagrada onima koji veruju u Hrista, koji su u vezi sa Izvorom života - je večni život; a one koji su odvojeni od Izvora života čeka pogibao - večna smrt.

Na sedam mesta u Novom zavetu Isus upotrebljava izraz "gehena" ili "ognjeni pakao" kad govori o mestu buduće, konačne kazne zlih (Matej 5,22.29.30; 10,28; Luka 12,5; Matej 18,8.9; Marko 9,43.45.47; Matej 23,15.33). Jedino drugo mesto na kome se spominje reč pakao nalazi se u Jakovljevoj poslanici 3,6.

Gehena, Ge-Hinom ili Dolina Enom, bila je dolina južno od Jerusalima. Prema tradiciji to je bilo mesto na koje se dovozio gradski otpad da bi tu bio spaljen ognjem koji je stalno goreo. Oganj i crvi koji su se hranili mrtvim telima bili su sredstvo za uništenje otpada i svake druge nečistoće. Tu sliku Isus je upotrebio da bi opisao buduće uništenje svega nečistoga na ovome svetu i u svemiru. Gehena ili ognjeni pakao je slika ognjenog jezera koje se spominje u Otkrivenju kao mesto konačnog uništenja Sotone i njegovih sledbenika (Otkrivenje 20,14.15).

Evo šta Isus kaže o ognjenom paklu u Jevanđelju po Mateju 5,22: "A ja vam kažem da će svaki koji se gnjevi na brata svojega ni za što, biti kriv sudu; a ako li ko reče bratu svojem: raka! biće kriv skupštini; a ko reče: budalo! biće kriv paklu ognjenom."

Ovde se ističu tri stupnja krivice. Za prvi stupanj krivice odgovara se pred sudom starešina sinagoge, za drugi stupanj pred skupštinom koja može izreći smrtnu kaznu. Zatim sledi konačna kazna - gehena ili ognjeni pakao, u koji su bačena mrtva tela zločinaca da bi ih prožderali crvi ili oganj pretvorio u pepeo. Obična smrtna kazna izvršena mačem ili kamenovanjem mogla je biti pooštrena bacanjem u gehenu. To je bio treći stupanj kazne nad teškim zločincima koji nisu bili dostojni normalne sahrane.

Dalje je Isus kazao: "A ako te oko tvoje desno sablažnjava, iskopaj ga i baci od sebe: jer ti je bolje da pogine jedan od udova tvojih negoli sve telo tvoje da bude bačeno u pakao. I ako te desna ruka tvoja sablažnjava, otseci je i baci od sebe: jer ti je bolje da pogine jedan od udova tvojih negoli sve telo tvoje da bude bačeno u pakao." (stih 29.30)

Tu je naglašeno da je bolje da propadne jedan ud, makar nam bio skupocen i potreban, negoli da celo telo bude bačeno u gehenu - u ognjeni pakao.

U Jevanđelju po Mateju 10,28. čitamo: "Ne bojte se onih koji ubijaju telo, a duše ne mogu ubiti; nego se bojte onoga koji može i dušu i telo pogubiti u paklu."

Oni koji ubijaju telo su progonitelji Božjeg naroda. Ovi progonitelji se spominju u stihovima 18-25.36. Oni nam ne mogu oduzeti spasenje.

Pogubiti dušu i telo znači uništiti celog čoveka. To može učiniti jedino Bog, i to će On učiniti nad nepokajanim grešnicima. Nigde u Svetom iismu, na ni na ovom mestu, ne spominje se duša kao neko svesno biće koje bi postojalo odvojeno od tela i nadživelo telo. Kazna za nepokajane grehe biće uništenje celog čoveka - duše i tela, u budućoj geheni ognjenom jezeru (Otkrivenje 21, 8).

Značenje reči "hades" i "tartaros"

Reč "hades" (had) spominje se u Novom zavetu jedanaest puta; od toga tri puta je upotrebljava Isus, i to u svojoj osudi Kapernauma (Matej 11,23; Luka 10,15); u svom odgovoru Petru na njegovo priznanje vere (Matej 16,18); i u priči o bogatašu i siromašnom Lazaru (Luka 16,23). U svim ovim tekstovima, kao i na drugim mestima gde se u originalu upotrebljava izraz "hades", Vuk Karadžić, ponesen popularnim i raširenim pogrešnim shvatanjem, kao i nemačkim tekstom sa koga je prevodio, prevodi tu reč neodgovarajućom rečju "pakao".

Šta zapravo znači reč "hades"? U grčkoj mitologiji hades označava podzemno mesto u kome duše kao senke nastavljaju svoj život posle smrti tela. Po toj mitologiji na zapadnom delu tog podzemnog mesta prostiru se Jelisejska polja na kojima pravedne duše uživaju u blaženstvu, a negde u dubini nalazi se Tartar, najmračniji deo tog mračnog carstva u kome grešnici izdržavaju većne kazne.

Ovo neznabožačko verovanje uticalo je na mnoge prevodioce, tako da su oni reč "hades" preveli rečju "pakao". Prema popularnom verovanju, preuzetom iz grčke mitologije, pakao je mesto u kome grešnici već sada trpe kaznu.

Pogrešno je reč "hades" prevoditi rečju "pakao" koja u sebi nosi neznabožačku ili mitološku obojenost. Reč "hades" je grčki ekvivalent jevrejske reči "šeol", koja se 65 puta spominje u Starom zavetu, a znači grob ili podzemlje.

Hades, grob ili podzemlje, prema nauci Svetog pisma, nije mesto u koje bi ulazili bestelezni duhovi ili duše pokojnika da tu nastave život blaženstva ili muke. Hades je mesto tišine u kome

sada u besvesnom stanu počivaju ili spavaju mrtvi, dobri i zli, do časa ponovnog buđenja ili vaskrsenja.

Prema nauci Svetoga pisma, reči "gehena" i "hades" nisu sinonimi. Međutim, neki prevodioci obe reči prevode rečju pakao, dajući im tako isto- vetno značenje. Takvi prevodioci zbunjuju čitaoce.

Reč "gehena" prevedena rečju pakao predstavlja buduće mesto kazne za nepokajane grešnike. A reč "hades", koju ne bi trebalo prevesti rečju "pakao", već rečju "grob" - označava sadašnje stanje mrtvih, njihovo počivanje u grobu do časa vaskrsenja.

Razmotrimo upotrebu reči "hades" u vezi sa polaganjem Hristovog tela u grob. Već je nadahnuti pesnik u Starom zavetu pretekao da Bog neće ostaviti Mesiju u šeolu (grob) niti dopustiti da istrune. Apostol Petar potvrđuje ispunjenje ovog proročanstva rečima: "Niti je bio ostavljen u carstvu mrtvih, niti mu je telo istrulilo." (Dela 2,31 - Čarnić)

U našem prevodu koji se nalazi u svakodnevnoj upotrebi pogrešno je prevedena jevrejska reč "šeol" i grčka reč "hades" rečju "pakao". U ovom prevodu pogrešno je upotrebljen izraz "duša". Ni reč "duša" ni reč "pakao" ne spominju se u grčkom originalu, zato ih dr Čarnić u svom prevodu ne spominje.

Hristova smrt bila je identična sa smrću svakog čoveka. Biblijski prikaz Hristove smrti kaže da je Isus viknuo jakim glasom i izdahnuo (Marko 15,39). U čemu je razlika između Hristove smrti i smrti njegovih sledbenika? Razlika je u tome što je Njegova smrt bila tako kratka da Njegovo telo nije istrulilo. I upravo je ta razlika proročena u Psalmu 16,10. On je bio položen u hades (grob), i tu je ostao do vaskrsenja.

I verni Hristovi sledbenici, koji su umrli pre Hristovog drugog dolaska, ostaće u svojim grobovima do Hristovog dolaska: "Jer kako po Adamu svi umiru, tako će i po Hristu svi oživeti. Ali svaki u svom redu: prvenac Hristos, a potom oni koji verovali su Hristu o njegovu dolasku." (1. Korinćanima 15,22.23)

"Jer kad smo jednaki s njim jednakom smrću, bićemo i vaskrsenjem." (Rimljanima 6,5)

Iz ovoga zaključujemo da će u času vaskrsenja Hristovi sledbenici izaći iz hadesa (groba), kao što je Hristos izašao iz hadesa (groba) u času svoga vaskrsenja. Verni će vaskrsnuti za život večni. Smrt i grob biće zauvek pobedeni. "Tada će se zbiti reč koja je napisana: pobjeda proždre smrt. Gde ti je, smrti, žalc? Gde ti je, pakle, pobjeda?" (1. Korinćanima 15,55) Smrt i grob biće zauvek uništeni (Osija 13,14).

Zanimljivo je primetiti da se u Otkrivenju tri puta spominju zajedno smrt i grob (hades) (Otkrivenje 6,8; 20,13.14).

"I more dade svoje mrtvace, i smrt i pakao dadoše svoje mrtvace; i sud primiše po delima svojim. I smrt i pakao bačeni biše u jezero ognjeno. I ovo je druga smrt." (Otkrivenje 20,13.14) To je svedočanstvo Božje reči o konačnoj kazni koju su zaslužili nepokajani grešnici.

Ostaje nam da kažemo još nešto o značenju reči "tartar". Reč "tartar" spominje se samo jedanput u Novome zavetu, i to u 2. Petrovoj 2,4.

Prema grčkoj mitologiji, kao što smo to već spomenuli, tartar je najdublji i najmračniji deo hadesa u kome veliki grešnici trpe kaznu. Petar ne upotrebljava reč tartar u ovom paganskom smislu, u smislu grčke mitologije, gde bi zli i pali anđeli već sada trpeli kaznu. Tartar je u tekstu apostola Petra mesto zadžavanja zlih duhova ili zlih anđela do suda kada će im biti određena kazna (2. Petrova 2,4.9). Upravo za Đavola i njegove anđele pripremljeno je ognjeno jezero (Matej 25,41). Doći će dan kada će njihovo mesto zadržavanja biti na našoj zemlji i u njenoj sferi.

Na kraju želimo da ponovimo: izrazi "šeol" ili "hades" označavaju grob, u kome mrtvi počivaju do vaskrsenja; gehena je simbol ognjenog jezera - buduće kazne za zle (Otkrivenje 21,8), a tartar je mesto zadržavanja palih anđela dok im ne bude izrečen sud (1. Korinćanima 6,2.3). Svoju teologiju ne smemo pozajmljivati iz grčke mitologije. Na žalost to se u velikom delu hrišćanstva dogodilo.

Bog će jednog dana učiniti kraj grehu i svakom zlu. Hristos se ne miri s borbom večnog dualizma. Kad budu stvorena nova nebesa i nova Zemlja, tada će Bog sa svog prestola objaviti:

"I smrti neće biti više, ni plača, ni vike, ni bolesti neće biti više, jer prvo prođe." (Otkrivenje 21,4)

"A poslednji će se neprijatelj ukinuti smrt." (1. Korinćanima 15,26) Smrt zajedno s hadesom ili grobom koji je prati biće bačeni u ognjeno jezero što označava njihov potpuni kraj. Ni ognjeno jezero neće beskrajno goreti s Đavolom i njegovim anđelima koji bi se u njemu večno živi mučili. Đavo kao koren i njegovi sledbenici kao grane biće uništeni večnim ognjem (Malahija 4,1). To je jasno svedočanstvo Božje reči.

ZNAČENJE REČI "DUŠA" I "DUH" U NOVOM ZAVETU

U Hristovo vreme i u vreme apostola u grčkim školama mnogo se raspravljalo o besmrtnosti duše. Uticaj grčkog filozofa Platona, najvećeg zastupnika ideje o urođenoj besmrtnosti ljudske duše, počeo se širiti i među Jevrejima, naročito me-

đu onima u Aleksandriji, među kojima je delovao čuveni jevrejski filozof Filon, poznati pristalica Platona.

Neznabožačko učenje o urođenoj besmrtnosti ljudske duše, koje se u Hristovo vreme sve više širilo, u suprotnosti je s Hristovom naukom i naukom apostola. Platonovo učenje o duši, hrišćani su poricali. Izrazi "duša" i "duh" imaju kod Platona značenje nekog svesnog bića u čoveku, koje ne umire sa smrću tela, već nastavlja dalje da živi. Pisci Novog zaveta, pišući grčkim jezikom, upotrebljavaju iste grčke izraze "psyche" (duša) i "pneuma" (duh), ali im daju drukčiji smisao, onaj koji te reči imaju u jevrejskim izrazima Staroga zaveta "nefeš" (duša) i "ruah" (duh).

Kada raspravljamo o značenju spomenutih grčkih reči u Novom zavetu, moramo imati na umu da Hristos i Njegovi učenici nisu obično razgovarali na grčkom jeliku za vreme događaja o kojima nas izveštavaju jevanđelja, već na aramejskom. Njihovo celo kulturno i versko nasleđe bilo je jevrejsko, i njihovi teološki koncepti temeljili su se na Starom zavetu. Istina je da su živeli u helenističkom svetu, u svetu u kome je preovladavala helenistička kultura i civilizacija, ali kad su upotrebljavali grčke reči, ekvivalente jevrejskom, oni su tim rečima davali ista značenja koja su navikli da im daju u svom maternjem, jevrejskom ili aramejskom jeziku.

Kad je neki hrišćanin prve apostolske crkve upotrebio reč "duša" (nefeš) ili ju je pročitao u Novom zavetu, on je uvek toj reči davao značenje koje ona ima u jevrejskom jeziku Starog zaveta. Međutim, Jevreji koji su u to vreme pali pod uticaj grčke filozofije, kao što se to dogodilo s nekim hrišćanskim piscima krajem drugog i početkom trećeg veka, prihvatili su nauku o besmrtnosti ljudske duše, pa su pojmu "duša" pridavali značenje koje su primili prihvatanjem grčke filozofije. Platonovo mišljenje o duši kao o nekom biću koje svesno živi u čoveku, kao nešto odvojeno od tela, i napušta čoveka u času smrti, i danas je prisutan u verovanju mnogih hrišćana. Značajno je da se u Bibliji nigde ne nalazi izraz "besmrtna duša" (Timotiju 6,16).

Razmotrimo sada upotrebu i značenje reči "psyche" (duša) u Novom zavetu.

U Novom zavetu reč "psyche" ima četiri glavna značenja:

1. Živi organizam, kako niže stvorenje (Otkrivenje 16,3), tako i čovek (1. Korinćanima 15,45). Prvi čovek se naziva "duša živa".

2. Osoba, ličnost, ljudi. Često se reč duša u ovim slučajevima zamenjuje ličnom zamenicom (Dela 2,43; 3,23).

Kao potvrdu ovome, navodimo ove stihove paralelno, prema Vukovom i Rupčićevom prevodu:

"I uđe strah u svaku dušu..." (Dela 2,43 Kara-džićeve prevod)

"Strah spopade svakoga..." (Rupčićev prevod)

"I biće da će se svaka duša koja ne posluša toga proroka istrebiti iz naroda." (Dela 3,23; Kara-džićeve prevod)

"Tko god ne bude slušao toga proroka, istri-jebit će se iz naroda." (Rupčićev prevod)

Iz upoređenja jasno se vidi da reč "duša" ima značenje "osoba".

To se vidi i iz sledećeg primera:

"Jer nećeš ostaviti duše moje u paklu, niti ćeš dati da svetac tvoj vidi trulost." (Dela 2,27; Kara-džićeve prevod)

"Da me nećeš ostaviti u boravištu mrtvih, niti dopustiti da tvoj svetac istrune." (Dela 2,27; Rupčićev prevod).

Vukov prevod je doslovan, ali ga treba pravilno shvatiti. Međutim, Rupčićev prevod je ovde veran smislu koji reči "duša" i "šeoł" imaju u jevrejskom jeziku, a ne u grčkoj filozofiji.

Rupčić je umesto izraza "duša", upotrebio ličnu zamenicu "mene", a umesto reči "pakao", "boravište mrtvih" ili grob. To je uistinu pravi smisao tog teksta.

3. Čovekov fizički život (Luka 12,16-20).

Navodimo kao primer Hristovu priču o lakomom i nerazumnom bogatašu koji unapred za mnoge godine pravi planove kao da je gospodar svoga života.

Ovde ćemo uporedo navesti Rupčićev prevod ove priče i engleski prevod iz biblije New International Version (u našem prevodu):

"Bijaše neki bogataš čije polje obilno urodi. I počeo razmišljati u sebi: što da učinim? Nemam više u što skupiti ljetine. Ovako ću - reče - učiniti: razvaliću svoje žitnice te sagraditi veće, pa ću u njih skupiti svoju pšenicu i svoja dobra. Tada ću reći svojoj duši: 'Dušo, imaš mnogo dobra u zalihi za brojne godine, počivaj, jedi, pij, uživaj!' 'Ludače, reče mu Bog, još noćas zatražit će ti se natrag duša. Komu će pripasti ono što si skupio.'" (Luka 12,16-20; Rupčićev prevod)

U ovom tekstu tri puta se spominje izraz "duša", međutim pravi smisao reči "duša" u ovom tekstu je "život", kako taj izraz prevodi New International Version:

"Ja ću reći sebi: Imaš mnogo dobra ... Ali Bog mu je rekao: još noćas zatražiće ti se natrag život."

U ovom prevodu reč "duša" dvaput je zamenjena ličnom zamenicom i jedanput rečju "život". To je pravi smisao ovog teksta. Zašto Rupčić nije u ovom tekstu zamenio izraz "duša" odgovarajućim ekvivalentima, ličnom zamenicom i rečju "život", da bi reči "duša" dao pravi smisao, kao što je to učinio u Delima 2,27? Verovatno je u prevodu ove Isusove priče bio pod uticajem svog teo-

loškog uverenja. Onaj koji veruje da pojedinac poseduje besmrtnu dušu prevodiće reč "psyche" izrazom "duša" na mnogim mestima na kojima bi potpuna objektivnost zahtevala drugu reč.

4. Reč duša ima i značenje "unutrašnji čovek". To metafizičko značenje reči duša imamo u tekstovima 1. Petrova 1,22 i Marko 14,34.

Donosimo uporedo ove tekstove prema Rupčićevom prevodu i prema savremenom engleskom prevodu:

"Pošto ste pokoravanjem istini očistili svoje duše..." (1. Petrova 1,22 - Rupčić)

"Pošto ste pokoravanjem istini očistili sebe..." (1. Petrova 1,22 - New International Version u našem prevodu)

Izraz "duša" u ovom tekstu znači "unutrašnje ja", tj. misli, volju i želje.

U času svoje samrtne borbe, Isus je rekao svojim učenicima: "Žalosna je duša moja do smrti!" (Matej 26,38; Rupčićev prevod) "Žalost u mom srcu je tolika da me gotovo slomila!" (Matej 26,38 - Good News Bible)

Često grčka reč "psyche" označava "unutrašnjeg čoveka", srce kao sedište osećanja, i um kao sedište misli i volje.

Postoji jedan tekst koji podvlači razliku između duše i tela u odnosu na smrt i čovekovu večnu sudbinu: "Ne bojte se onih koji ubijaju telo, a duše ne mogu ubiti; nego se bojte onoga koji može i dušu i telo pogubiti u paklu." (Matej 10,28)

Neki pokušavaju da upotrebe ovaj tekst kao dokaz da čovek ima besmrtnu dušu, koja nadživljava telo. Ovaj tekst dokazuje upravo suprotno, jer ističe da i "duša" i "telo" mogu biti uništeni u ognju gehene, tj. u ognjenom jezeru.

Isus je takođe rekao: "Kakva je korist čoveku ako sav svet dobije, a duši svojoj naudi? Ili kakav će otkup dati čovek za svoju dušu?" (Matej 16,26)

"Što koristi čoveku ako dobije sav svijet, a izgubi svoj život? Što li može dati čovek kao otkupninu za svoj život?" (Rupčićev prevod)

Rupčić je ovde ispravno zamenio izraz "duša" izrazom "život". Isus naglašava važnost spasenja koje moramo ceniti više od svega blaga, pa i od samog ovozemaljskog života.

Kao što smo ovde pokazali, grčka reč "psyche" (duša) može imati različita značenja, i zato se u Novom zavetu prevodi različitim izrazima. Može označavati živi organizam, osobu ili ljude, život; može se odnositi na unutrašnjeg čoveka, tj. na čovekove prirodne želje (Otkrivenje 18,14), na čovekova osećanja (Marko 14,34) na um i na srce (Dela 14,2; Efescima 6,6).

Na osnovu značenja i upotrebe reči "duša" u Bibliji, vidimo da Biblija ne govori o duši kao o nekom svesnom biću u čoveku, koje nadživljuje telo.

Upotreba i značenje reči "pneuma" u Novome zavetu. U grčkom prevodu Biblije, u Septuaginti, jevrejska reč "ruah" (prevedena je rečju "pneuma", i ima isto značenje kao njen jevrejski ekvivalent. U grčkom tekstu Novog zaveta reč "pneuma" javlja se 385 puta, a u našem jeziku prevedena je rečima duh, Duh, život i vetar. Pisana velikim slovima odnosi se na Boga, Svetog Duha. Može da označava i anđele - dobre i zle.

Kad se primenjuje na čoveka, reč duh je upotrebljena kao sinegdoha, to jest kao deo koji označava celinu:

"Obradova se duh moj..." (Luka 1,47) Ovo ima isto značenje kao i: "Ja kličem od radosti."

Reč "pneuma" označava život ili dah, kao npr. u tekstu Luka 8,55: "I povrati se duh njezin, i ustade odmah..." (Luka 8,55)

"I povrati se njen život, i ustade odmah." (Good News Bible)

Reč "duh" označava i karakter, kao nešto nevidljivo, što se pokazuje samo delima: "Jer nam Bog ne daje duha straha, nego sile i ljubavi i čistote." (2. Timotiju 1,7)

U Bibliji New International Version ovaj tekst u prevodu glasi: "Jer Bog nam nije dao duha plašljivosti; naprotiv, duha sile, ljubavi i samokontrolle."

Reč "pneuma" (duh) označava i druge nevidljive karakteristike kao što je htenje, osećanja i želje. "Duh je srčan, ali je telo slabo." (Matej 26,41)

Reč "pneuma" označava takođe novu prirodu Božjih ljudi, koji su rođeni odozgo, tj. od Svetoga Duha: "Što je rođeno od tela, telo je; a što je rođeno od Duha, duh je." (Jovan 3,6)

"Čovek se rađa fizički od ljudskih roditelja, a duhovno se rađa od Duha." (Jovan 3,6, prema Good News Bible)

"Onaj koji je rođen od Duha je nanovo rođen čovek". To je smisao reči "duh" u gornjem tekstu. Rečju "duh" označava se i vaskrslo telo vernih (1. Korinćanima 15,45).

"Pneuma" (duh) je oživljujući princip života, koji nam se daje od Boga prilikom rođenja, i koji se vraća Bogu u času smrti. To je dah ili disanje kao obeležje živog bića.

Opisujući akt umiranja, novozavetni pisci upotrebljavaju različite izraze, kao npr: "A Isus opet povika iza glasa, i ispusti dušu." (Matej 27, 50)

"A Isus opet povika jakim glasom, i ispusti duh." (Matej 27,50, New International Version)

"A Isus opet povika jakim glasom, i ispusti svoj poslednji dah." (Matej 27,50, Good News Bible)

Naš prevodilac je ovde zamenio reč "duh" (dah) rečju duša, jer je bio pod uticajem svoje teologije.

Ni u jednom drugom tekstu u kome se govori o Isusovom umiranju (Marko 15,37.38; Luka 23, 46; Jovan 19,30), naš prevodilac ne upotrebljava izraz "duša", već kaže da je Isus predao duh ili izdahnuo, na primer: "A Isus povika iza glasa, i izdahnu." (Marko 15,37)

Isti grčki izraz "exepsuxen" (izdahnu) nalazi se u opisu umiranja Ananije, Safire i Iroda (Dela 5,5; 5,10; 12,23).

Različiti načini kojima je opisan čin umiranja pokazuju šta se dešava u času smrti. Tada telo ne napušta neka duša ili duh kao bestelesno biće, već čovek fizički umire, tj. napušta ga životni dah - prestaje disati.

Kad je Isus podigao iz mrtvih Jairovu kćer, izveštaj kaže: "I povrati se duh njezin." (Luka 8,55) Izraz "duh" ovde je upotrebljen u značenju "dah".

U času svoje smrti Isus je rekao: "Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj." (Luka 23,46) Iste reči u času svoje mučeničke smrti izgovorio je đakon Stefan (Dela 7,59). On nije rekao: "Gospode Isuse, primi mene!" već "primi duh (pneuma) moj". "Kad to reče, usnu." (Dela 7,59.60) Usnuo je ili umro u čvrstoj nadi da će mu prilikom vaskrsenja opet biti vraćen dah. Tako i u toj nadi umiru svi verni Hristovi sledbenici (1. Solunjanima 4,14-17).

Prema tome iz navedenih primera možemo se osvedočiti da izrazi "duh" i "duša" označavaju katkada jedan isti ili sličan pojam, a katkada dva potpuno različita pojma. Ovo poslednje naročito važi kada govorimo o sastavnim delovima čoveka: prah zemaljski plus "ruah" (dah) daju "nefeš", tj. živu dušu.

Slično značenje imaju reči "duh" i "duša" kad se upotrebljavaju kao oznaka čovekove ličnosti.

Isus je rekao: "Ljubi Gospoda Boga svojega svim srcem svojim, svom dušom svojom, svom snagom svojom i svom misli svojom." (Luka 10, 27)

"Izraz "snaga" označava čovekov telesni život, izraz "misao" ili "um" označava čovekov duhovni život, a "duša" i "srce" čovekov osećajni i psihički život.

Govoreći o odlikama svetog pobožnog života, apostol Pavle piše Solunjanima: "I ceo vaš duh i duša i telo da se sačuva bez krivice za dolazak Gospoda našega Isusa Hrista." (1. Solunjanima 5, 23)

Bog traži od nas posvećenje celog bića. To je lepo istakao psalmista David: "Svagda vidim pred sobom Gospoda: on mi je s desne strane da ne posrnem. Toga radi raduje se srce moje, i veseli se jezik moj, još će se i telo moje smiriti u uzdanju." (Psalam 16,8.9)

Na kraju ponavljamo da izrazi "duh" i "duša" imaju različito značenje kad je reč o sastavu ili strukturi čoveka (1. Mojsijeva 2,7), a slično kad je

reč o čoveku kao celini. Takođe smo se mogli osvedočiti da Biblija nigde ne govori o duši kao bestelesnom biću koje bi u času smrti napustilo telo. Biblija govori o duhu ili dahu koji se vraća Bogu u času smrti, da bi nam opet bio vraćen u dan vaskrsenja.

Obećanje Božje reči Hristovim sledbenicima glasi: "A ako li živi u vama Duh onoga koji je vaskrsao Isusa iz mrtvih, onaj koji je podigao Hrista iz mrtvih oživeće i vaša smrtna telesa Duhom svojim koji živi u vama." (Rimljanima 8,11)

BESMRTNOST SAMO PO HRISTU (1. deo)

Duboko u ljudskoj duši usađena je težnja za večnim ili besmrtnim životom. Tu težnju sam Bog stavio je u ljudsko srce. Propovednik kaže da je Bog stavio u nas "misao o večnosti" (Propovednik 3,11 - Bakotić).

Težiti za besmrtnošću i posedovati već sad besmrtnost nije isto. Neki ipak tvrde, verovatno iz želje za večnošću, da već poseduju u sebi jedan besmrtni element - besmrtnu dušu. U Svetom pismu nigde se ne spominje izraz "besmrtna duša", ali se izričito spominje da je jedino Bog besmrtn. Kao potvrdu ovome navodimo reči apostola Pavla. On naziva Boga "Car nad carevima i gospodar nad gospodarima, koji sam ima besmrtnost i živi u svetlosti kojoj se ne može pristupiti..." (1. Timotiju 1,15.16).

Prvi čovek bio je stvoren s mogućnošću da postane besmrtn pod uslovom da ostane poslušan Bogu. Ali pošto je prestupio Božju izričitu zapovest, izgubio je prednost da jede rod s "drveća života" i bio je udaljen iz Edenskog vrta (1. Mojsijeva 3,22-24). Prekinuvši nepoverenjem i neposlušnošću vezu sa Bogom, Izvorom života, čovek je postao smrtn. "Zato kao što kroz jednoga čoveka dođe na svet greh, i kroz greh smrt, i tako smrt uđe u sve ljude, jer svi sagrašeše." (Rimljanima 5,12)

U svojoj neizmernoj ljubavi prema čoveku Bog je od večnih vremena načinio plan za spasenje čoveka i ponovno vraćanje svih prednosti čoveku koje je grehom izgubio.

Realizator tog plana dragovoljno je postao Hristos, Božji Sin, koji je uzeo na sebe ljudsku prirodu, postao naša Zamena, uzeo na sebe naše grehe, da bi svi koji Ga verom prihvate kao svoga Spasitelja imali u Njemu oproštenje greha, duhovno obnovenje i dar večnog života.

Prema izveštaju Božje reči, svrha Hristovog dolaska na ovaj svet bila je mnogostruka:

1. Da svetu otkrije Boga (Jovan 1,14.18; 17, 26; 1. Timotiju 3.16).

2. Da otkupi čoveka, uzimajući na sebe njegove grehe (Jovan 1,29; Jevrejima 9,28; 1. Petrova 2,24).

3. Da sjedini Boga i čoveka (Matej 1,23; Jovan 1,51; 1. Petrova 3,18).

4. Da opeh vrati večni život smrtnom čoveku (Jovan 3,15.16; 4,14; 5,24; 10,28; 11,25.26; 14,19; 17,3)

5. Da uništi Đavola i razori njegova dela (Jovan 12,31; 16,33; Jevrejima 2,14; 1. Jovanova 3, 8; Rimljanima 8,1-3)

Ovde ćemo se naročito zadržati na četvrtoj svrsi Hristovog dolaska na ovaj svet: On je došao da opet vrati večni život smrtnom čoveku.

Sam Isus svedoči o sebi kao Darodavcu večnog života. Za nas je vrlo važno da čujemo šta sam Hristos kao Bogočovek svedoči o sebi. On je vrhovni autoritet i Njegovo je svedočanstvo nepogrešivo.

Ljubljeni Isusov učenik Jovan nam je u svom Jevanđelju verno sačuvao Hristova svedočanstva o samome sebi.

Zanimljivo je da apostol Jovan u svom Jevanđelju često upotrebljava u vezi s Isusom tri ključne reči: život, ljubav i svetlost. Reč "život" (zoe) pojavljuje se u Jovanovim spisima 36 puta; glagol "ljubiti" (agapao) 37 puta, a imenica "svetlost" (phos) 23 puta.

Isusovo svedočanstvo Nikodimu o sebi kao izvoru večnog života. U svom noćnom razgovoru sa jevrejskim učiteljem Nikodimom Isus je otkrio dve naročito važne istine koje se tiču našeg večnog spasenja: potrebu lične vere u podignutog ili razapetog Hrista zbog naših greha i potrebu ličnog iskustva novorođenja. Isus je rekao Nikodimu:

"I kao što Mojsije podiže zmiju u pustinji, tako treba sin čovečiji da se podigne, da ni jedan koji ga veruje ne pogine nego da ima život večni." (Jovan 3,14.15)

Isus je podsetio Nikodima na jedan događaj iz istorije Izraelja, koji mu je bio dobro poznat. Kad su Jevreji na svom putovanju kroz pustinju iz Egipta u Obećanu zemlju počeli da gundaju na Mojsija i izražavaju neverstvo i neposlušnost prema Bogu, Gospod je povukao od njik svoju zaštitu. Tada su se u velikom broju pojavile otrovne zmije od čijeg su ujeda mnogi pomrli. Kad je narod u svojoj velikoj nevolji zavapio Bogu za pomoć, priznajući svoje grehe, i kad se i Mojsije usrdnom molitvom obratio Bogu, Gospod mu je rekao:

"Načini zmiju vatrenu i metni je na motku, i koga ujede zmija, neka pogleda u nju pa će ozdraviti. I načini Mojsije zmiju od mjedi i metnu je na motku, i koga god ujede zmija, on pogleda u zmiju od mjedi, i ozdravi." (4. Mojsijeva 21,8.9) Narod je znao da zmija nema u sebi moć da im pomogne. To je bio samo simbol koji je ukazivao na Hrista koji je došao u "obličju tela grešnog" i

koga je Bog "nas radi učinio grehom da mi postanemo Božjom pravednošću u njemu" (2. Korinćanima 5,21).

Pogled vere u Onoga koga je simbol predstavljao donosio je ljudima ozdravljenje. Kad je kasnije video Isusa razapetog na podignutom krstu, Nikodim se setio Isusovih reči da će biti "podignut" kao što je Mojsije nekada podigao bakarnu zmiju u pustinji. To je Nikodima uverilo u božanstvo Božjeg Sina, i on Ga je prihvatio verom kao svog Spasitelja. Pogled vere u Onoga koji je bio "ranjen da bismo se mi njegovim ranama iscelili" (Isaija 53,5) donosi nam duhovno ozdravljenje i život večni.

Isusovo svedočanstvo Samarjanki o sebi kao izvoru večnog života. Na putu u Galileju Isus je seo kod Jakovljevog izvora da se odmori i tu je zatražio uslugu od žene Samarjanke koja je došla da zahvati vodu. Stupio je u razgovor s njom da bi joj posvedočio o sebi kao izvoru večnog života.

"Daj mi da pijem", rekao joj je Isus. Ona mu je odgovorila: "Kako ti, Jevrejin budući, možeš iskati od mene žene Samarjanke da piješ...?"

Isus joj je odgovorio: "Da ti znaš dar Božji, i ko je taj koji ti govori: daj mi da pijem, ti bi iskala u njega i dao bi ti vodu živu... Svaki koji pije od ove vode (iz Jakovljevog izvora) opet će ožednjeti; a koji pije od vode koju ću mu ja dati, neće ožednjeti do veka, nego voda što ću mu ja dati postaću u njemu izvor vode koja teče u život večni." (Jovan 4,7-14)

"Dar Božji" je sam Isus Hristos i večni život koji On daje svima koji Ga verom prihvataju kao svog Spasitelja. Žena Samarjanka nije bila u početku spremna da prihvati "Božji dar", tu ponudenu "vodu života", niti je pravilno shvatila o čemu Isus govori. Tek u toku daljeg razgovora, kad joj je otkrio tajne njenog života i otvoreno kazao ko je On, priznala je da je On obećani Mesija. Uvidela je da je velika grešnica i donela odluku da uz Božju pomoć napusti stari grešni način života.

Da bismo primili "živu vodu", prvo mora da bude otklonjena "ustajala voda greha". Stari život greha treba da umre, da bi otpočeo novi život.

U raspravi sa Jevrejima Isus svedoči o sebi kao Izvoru života i o budućem vaskrsenju. Prilikom prisustvovanja jednom prazniku u Jerusalmu u proleće 29. godine Isus je izlečio uzetoga u banji Vitezdi. Posle toga raspravljao je s Jevrejima koji su Ga optuživali da je bolesnoga izlečio na Šabat. Jevreji su smatrali da se samo akutnom bolesniku može pomoći na Šabat, a ne i hroničnom.

Tom prilikom Isus je izgovorio sledeće veoma značajne reči: "Jer kao što Otac podiže mrtve, i

oživljuje, tako i sin koje hoće oživljuje." (Jovan 5, 21)

"Zaista, zaista vam kažem: ko moju reč sluša i veruje onome koji me posla, ima život večni. On ne dolazi na sud već je prešao iz smrti u život." (Jovan 5,24)

"Jer kao što Otac ima život u sebi, tako daje i Sinu da ima život u sebi." (Jovan 5,26)

Isus ima vlast da oživljuje ili vaskrsava kako u duhovni život, tako i u besmrtni život u dan svog drugog dolaska.

Uslov za primanje večnog života je slušanje i izvršavanje Božjih reči. Reč Božja verom primljena u srce predstavlja u nama početak večnog života. Ona našem životu daje novi kvalitet.

Isus ima u sebi život, izvoran život, nepozajmljen, ni od koga proizašao. To su bile Isusove smeće tvrdnje pred Jevrejima. Ali Jevreji su u to vreme već bili prožeti grčkom filozofijom i više su verovali grčkoj filozofiji negoli Hristu. Dar večnog života o kome im je Isus govorio nisu mogli shvatiti, jer im je um bio obuzet Platonovom naukom o urođenoj besmrtnosti duše. Jevreji su bili uvređeni Isusovom tvrdnjom da se u Njemu nalazi život i da On može oživeti ili vaskrsnuti koga hoće.

Isus je nastavio: "Ne divite se ovome, jer ide čas u koji će svi koji su u grobovima čuti glas sina Božijega. I izaći će koji su činili dobro u vaskrsenje života, a koji su činili zlo u vaskrsenje suda." (Jovan 5,28.29)

Isus ovde otvoreno govori o vaskrsenju. Svi će vaskrsnuti: dobri i zli. Jedni na život večni, a drugi na pogibao ili propast večnu. Apostol Pavle kaže da će pravedni vaskrsnuti u dan Hristovog drugog dolaska (1. Korinćanima 15,23). To je prvo vaskrsenje. Nepokajani grešnici vaskrsnuće hiljadu godina kasnije. To je drugo vaskrsenje. Božja reč kaže:

"Ostali mrtvaci ne oživeće dok se ne svrši hiljadu godina. Ovo je prvo vaskrsenje. Blažen je i svet onaj koji ima deo u prvom vaskrsenju; nad njima druga smrt nema oblasti, nego će biti sveštenici Bogu i Hristu i carovaće s njime hiljadu godina." (Otkrivenje 20,5.6)

Neki nekadašnji i sadašnji teolozi veruju da će to carovanje s Hristom biti na onoj Zemlji, ali Božja reč to ne uči. Ona uči da će to carevanje biti na Nebu, a tek posle hiljadu godina Božji presto biće uspostavljen na obnovljenoj Zemlji (Otkrivenje 21,1-8).

Za nas je važno da shvatimo ko će imati udela u prvom vaskrsenju, vaskrsenju u život večni. U njemu će imati udela samo oni koji su verom prihvatili Boga i Njegov Plan Spasenja, i koji su izabrali da se duhovno promene i, teološki govoreći, "nanovo rode". Novorođenje je napuštanje greha uz Božju pomoć i stalno potčinjavanje ličnog života vođstvu Svetog Duha. "A ako li živi

u vama Duh onoga koji je vaskrsao Isusa iz mrtvih, onaj koji je podigao Hrista iz mrtvih oživeće i vaša smrtna telesa Duhom svojim koji živi u vama." (Rimljanima 8,11)

Isusovo svedočanstvo u Kapernaumu o sebi kao hlebu sa Neba koji daje večni život. U proleće tridesete godine Isus se nalazio u Galileji gde je s pet hlebova i dve ribe nahranio pet hiljada ljudi. Posle tog velikog čuda narod je stalno tražio Isusa očekujući od Njega da zadovolji njihove potrebe za telesnom hranom.

Kad se Isus ponovno sreo s tim ljudima u Kapernaumu, rekao im je: "Zaista, zaista vam kažem: ne tražite me što čudesa videste, nego što jedoste hleba i nasitiste se. Starajte se ne za jelo koje prolazi, nego za jelo koje ostaje za večni život, koje će vam dati sin čovečiji, jer ovoga potvrdi otac Bog." (Jovan 6,26.27)

Dalje u razgovoru Isus im je otvoreno kazao: "Ja sam hleb života: koji meni dolazi, neće ogladneti, i koji mene veruje neće nikada ožedneti." (Jovan 6,35)

"A ovo je volja onoga koji me posla da svaki koji vidi sina i veruje ga ima život večni; i ja ću ga vaskrsnuti u poslednji dan." (stih 40)

"Zaista, zaista vam kažem: koji veruje mene ima život večni. Ja sam hleb života. Ocevi vaši jedoše manu u pustinji, i pomreše. Ovo je hleb koji silazi s neba: da koji od njega jede ne umre. Ja sam hleb koji živi koji siđe s neba; koji jede od ovoga hleba živeće vavek; i hleb koji ću ja dati telo je moje, koje ću dati za život sveta." (stihovi 47-51)

Isus je ovim naglasio da običan hleb privremeno zadovoljava našu potrebu za hranom, a obična voda privremeno gasi našu telesnu žeđ, ali On je "hleb" koji je sišao s Neba i "voda života" koji zadovoljava glad i žeđ duše za večnim životom.

Da bismo imali život večni, moramo se "hraniti" Hristom: "Zaista, zaista, vam kažem, ako ne jedete tela sina čovečjega i ne pijete krvi njegove, nećete imati života u sebi. Koji jede telo moje i pije moju krv ima život večni, i ja ću ga vaskrsnuti u poslednji dan." (st. 53.54)

"Kao što me posla živi otac, i ja živim oca radi; i koji jede mene i on će živeti mene radi. Ovo je hleb koji siđe s neba: ne kao što vaši ocevi jedoše manu, i pomreše; koji jede hleb ovaj živeće vavek." (stihovi 57.58)

"Duh je ono što oživljava; telo ne pomaže ništa. Reči koje vam ja rekoh duh su i život su." (stih 63)

"Hraniti" se Hristom, "jesti" Njegovo telo i "piti" Njegovu krv, znači verom prisvojiti Njegov život. To znači primiti Njega kao svog Spasitelja, verujući da nam On oprašta grehe i da po Njemu naš život dobija nov kvalitet. Zato što je Isus dao

svoj život za nas, možemo imati udela u Njegovom životu.

Hraniti se Hristom znači verom stalno prisvajati istine Božje reči kao pravilo svoga života. Reč Božja primljena verom u naša srca početak je večnog života u nama. Isus je rekao: "Telo ne pomaže ništa, reči koje vam ja rekoh duh su i život su." (Jovan 6,63)

Mnogi su slušajući Isusove reči o Njemu kao hlebu, koji je sišao s Neba i kojim treba da se hrane da bi imali život večni, doživeli sablazan i zauvek Ga napustili. Oni su teško shvatili i teško primali Hristove reči, jer im je um bio zaslepljen lažnom naukom o urođenoj besmrtnosti duše.

Ovde ćemo iz Jovanovog jevanđelja navesti još nekoliko značajnih Hristovih izjava o sebi kao izvoru i putu večnog života.

Evo Hristovog svedočanstva izgovorenog prilikom praznika Senica: "A u poslednji veliki dan praznika stajaše Isus i vikaše govoreći: Ko je žedan neka dođe k meni i pije. Koji me veruje, kao što pismo reče, iz njegova tela poteći će reke žive vode. A ovo reče za Duha kojega posle primiše oni koji veruju u ime njegovo." (Jovan 7,37-39)

Isus je izvor vode koja donosi novi život onima koji piju, i čini da takvi postanu izvor osveženja za druge.

Istom prilikom u predvorju hrama Isus je izgovorio sledeće reči: "Ja sam videlo svetu; ko ide za mnom neće hoditi po tami, nego će imati videlo života." (Jovan 8,12)

Isus upoređuje sebe služeći se slikom vrata i pastira: "Ja sam vrata; ko uđe kroza me, spašće se." (Jovan 10,9)

"Ja sam pastir dobri; pastir dobri dušu svoju polaže za ovce." (Jovan 10,11)

Suočen sa smrću svog prijatelja Lazara, Isus je ovako težio Lazarevu sestru Martu: "Ja sam vaskrsenje i život: koji veruje mene ako i umre živeće." (Jovan 11,25)

Isus je dokazao istinitost ovih reči pozivajući Lazara u život: "I ovo rekavši zovnu iza glasa: Lazare! izidi napolje. I izide mrtvac obaviv platnom po rukama i po nogama." (Jovan 11,43.44)

Isus je pozvao Lazara iz groba, a nije kazao: "Dušo Lazareva, siđi iz raja ili čistilišta gde se nalaziš i vrati se u telo!" Vaskrsnuvši iz mrtvih Lazar nije imao šta da priča o zagrobnom životu jer je smrt samo besvestan san.

Isus je dalje kazao o sebi: "Ja sam put i istina i život; niko neće doći k Ocu do kroza me." (Jovan 14,6)

Uoči svoga stradanja Isus je u svojoj prvo-svešteničkoj molitvi izgovorio sledeće značajne reči: "A ovo je život večni da poznaju tebe, jedinoga istinoga Boga, i koga si poslao Isusa Hrista." (Jovan 17,3)

Ovde je u prvom redu reč o iskustvenom poznavanju Boga koje proističe iz stalnog druženja s Bogom i nastojanja da svoj život i karakter sve više dovodimo u sklad s Božjom voljom.

"Koji govori: poznajem ga, a zapovesti njegovih ne drži, laže je, i u njemu istine nema." (1. Jovanova 2,4)

Apostol Jovan, omiljeni Hristov učenik ovako svedoči u skladu sa svojim ličnim poznavanjem Boga Oca i Isusa Hrista: "I ovo je svedočanstvo da nam je Bog dao život večni; i ovaj život večni u sinu je njegovom. Ko ima sina Božjega ima život; ko nema sina Božjega nema života." (1. Jovanova 5,11.12)

Isus je kazao Nikodimu: "Ako se ko nanovo ne rodi, ne može videti carstva Božjega."

"Zaista, zaista ti kažem: ako se ko ne rodi vodom i Duhom ne može ući u carstvo Božje. Što je rođeno od tela, telo je; a što je rođeno od Duha, duh je." (Jovan 3,5.6)

Novorođenje možemo doživeti jedino ako dopustimo da Božja reč i Sveti Duh promene naš život.

BESMRTNOST SAMO PO HRISTU (2. deo)

U predašnjem poglavlju govorili smo o Hristu koji se otkrio svojim slušaocima kao Onaj u kome se nalazi život, večni život. On je sebe nazvao "vodom života", "hlebom života", "vratima" koja vode u život i Putem Života. On je došao na ovaj svet da "ovce njegove imaju život i da ga imaju u izobilju" (Jovan 10,10). Došao je da "uništi smrt i obznani život i besmrtnost radosnom vesti" (2. Timotiju 1,10).

Suština poruke Isusovih učenika koju su proneli celom svetu bila je da u Hristu imamo spasenje i večni život zahvaljujući Njegovom životu, Njegovoj žrtvi, vaskrsenju, posredničkoj službi na Nebu i Njegovom drugom dolasku.

Vest o Hristu kao jedinom Putu Života apostoli su najpre propovedali Jevrejima (Dela 5,20), a zatim su se obratili svojim propovedima neznabošcima.

Mnogima je apostolska poruka da se spasenje i dar večnog života nalaze jedino u Hristu bila neshvatljiva i zato su odbili da prihvate. Zašto su je odbili? Pavle daje objašnjenje:

"A telesni čovek ne razume što je od Duha Božjega; jer mu se čini ludost i ne može da razume, jer treba duhovno da se razgleda. Duhovni pak sve razgleda, a njega sama niko ne razgleda." (1. Korinćanima 2,14.15)

Šta je bilo to o šta su se u apostolskom propovedanju spoticali mnogi Jevreji i neznabošci? Spoticali su se o evanđeosku poruku da naše spasenje i večni život zavise od Hristove smrti i vaskrsenja. Spoticali su se o tvrdnju apostola da

čovek sam po sebi nema privilegije besmrtnosti, da sam nema neki besmrtni element, besmrtnu dušu, već da večni život može jedino da primi kao dar u Hristu, verom u Hrista kao svog Spasitelja i novorođenjem od Duha Svetoga.

Nasuprot široko prihvaćenog verovanja da čovek ima besmrtnu dušu - što je Platonovo učenje - apostoli su isticali da jedino Bog ima besmrtnost. Ovo je jedna od temeljnih istina Svetoga pisma.

Ovu istinu da je Bog jedini besmrtnan treba posebno naglasiti, jer je i danas veoma rašireno Platonovo učenje o besmrtnosti duše.

Napominjemo da se grčka reč "psyche" (duša) spominje u Novom zavetu 105 puta, a reč "pneuma" (duh) 385 puta. Obe reči zajedno spominju se dakle 490 puta. Međutim, nijedanput se uz ove reči ne nalazi atribut "besmrtnan".

U Starom zavetu jevrejska reč "nefeš" (duša) spominje se 754 puta, a reč "ruah" (duh) 380 puta - svega 1134 puta! Nigde uz te reči ne stoji izraz "besmrtnan". Taj atribut stoji samo uz jedno Biće - Boga.

Besmrtnost je dar koji će verni primiti od Hrista na dan Njegovog slavnog dolaska. To je bila lično uverenje apostola Pavla koji je pred kraj svoga života ovako pisao mladom saradniku Timotiju:

"Dobar rat ratovah, trku svrših, veru održah. Dalje, dakle, meni je pripravljen venac pravde, koji će mi dati Gospod u dan onaj, pravedni sudija, ali ne samo meni, nego i svima koji se raduju njegovu dolasku." (2. Timotiju 4,8)

Naša nada u budućnost

Postoji smrt, ali i nada u večni život, u besmrtnost. Vrata u taj život je za umrle verne - vaskrsenje, a za žive pravedne - preobraženje na dan Hristovog drugog dolaska. Kad Sveto pismo govori o vaskrsenju, ono ne govori o "vaskrsenju tela", već o "vaskrsenju mrtvih". Božji glas budi mrtve, i oni Mu se odazivaju. Isus je nada naše budućnosti. On je rekao: "A ovo je volja oca koji me posla da od onoga što mi dade ništa ne izgubim, nego da ga vaskrsnem u poslednji dan. A ovo je volja onoga koji me posla da svaki koji vidi sina i veruje ga ima život večni; i ja ću ga vaskrsnuti u poslednji dan. Niko ne može doći k meni ako ga ne dovuče otac koji me posla; i ja ću ga vaskrsnuti u poslednji dan. Koji jede moje telo i pije moju krv ima život večni, i ja ću ga vaskrsnuti u poslednji dan." (Jovan 6,39.40.44.54)

Isus je zalag naše slavne budućnosti. On vaskrsava one koji veruju Njega i s Njime se sve više ujedinjuju, hraneći se Njegovom rečju (Jovan 6,63).

Apostol Pavle čitavo petnaesto poglavlje svoje Prve poslanice Korinćanima posvetio je pitanju vaskrsenja. O vaskrsenju vernih piše i u 1. Solunjanima 4,13-18. On ističe sledeće činjenice:

1. Ako nema vaskrsenja, uzalud je naša vera i naše propovedanje.

"I ako nema vaskrsenja mrtvih, to ni Hristos ne usta. A ako Hristos ne usta, uzalud dakle propovedanje naše; a uzalud i vera vaša. Jer ako mrtvi ne ustaju, ni Hristos ne usta. A ako Hristos ne usta, uzalud vera vaša: još ste u gresima svojim. I ako se samo u ovom životu uzdamo u Hrista, najnesrećniji smo od svih ljudi." (1. Korinćanima 15,13-19)

2. Hristovo vaskrsenje je garancija našeg vaskrsenja:

"Ali Hristos usta iz mrtvih, i bi prvenac od onih koji umreše. Jer budući da kroz čoveka bi smrt, kroz čoveka i vaskrsenje mrtvih." (1. Korinćanima 15,20.21)

3. Vaskrsenje pravednih i preobraženje živih pravednih dogodiće se u "poslednji dan", u dan Hristovog drugog dolaska:

"Jer će sam Gospod sa zapovešću, s glasom arandelovim, i s trubom Božjom sići s neba; i mrtvi u Hristu vaskrsnuće najpre; a potom mi živi koji smo ostali, zajedno s njima bićemo uzeti u oblake na susret Gospodu na nebo, i tako ćemo svagda s Gospodom biti." (1. Solunjanima 4,16. 17)

"Jer kako po Adamu svi umiru, tako će i po Hristu svi oživeti. Ali svaki u svom redu: novina Hristos; a po tom oni koji verovaše Hristu o njegovu dolasku." (1. Korinćanima 15,22.23)

"Evo vam kazujem tajnu: jer svi nećemo pomreti, a svi ćemo se pretvoriti. U jedan put, u trenutku oka u poslednjoj trubi; jer će zatrubiti i mrtvi će ustati neraspadljivi, i mi ćemo se pretvoriti. Jer ovo raspadljivo treba da se obuče u neraspadljivost, i ovo smrtno da se obuče u besmrtnost. A kad se ovo raspadljivo obuče u neraspadljivost, i ovo se smrtno obuče u besmrtnost, onda će se zbiti ona reč što je napisano: pobeda proždre smrt." (1. Korinćanima 15,51-54)

Svi ljudi su podložni smrti zbog Adamovog greha i zbog svojih vlastitih greha, ali samo oni koji su umrli "u Hristu", tj. koji su živeli u zajednici sa Hristom, imaće uдела u vaskrsenju pravednih prilikom Hristovog drugog dolaska. Verni koje će Hristos zateći prilikom svog dolaska biće u tren oka preobraženi

Šta će se dogoditi sa zlima koje Hristov drugi dolazak bude zatekao žive? Njih će obuzeti strah i trepet. Neće moći podneti svetlost i sjaj Njegovog dolaska. Govoriće gorama i pećinama:

"I govoraše gorama i kamenju: padnite na nas, i sakrijte nas od lica onoga što sedi na prestolu, i od gnjeva jagnjetova." (Otkrivenje 6,16)

"Koји će primiti muku, pogibao večnu od lica Gospodnjega i od slave njegove." (2. Solunjanima 1,9)

I mrtvi zli će vaskrsnuti, ali ne u isto vreme kada i mrtvi pravedni. Isus govori o dve grupe vaskrsnutih. On je rekao: "Ne divite se ovome, jer ide čas u koji će svi koji su u grobovima čuti glas sina Božjega, i izići će koji su činili dobro u vaskrsenje života, a koji su činili zlo u vaskrsenje suđa." (Jovan 5,28.29)

I apostol Pavle ističe da će vaskrsnuti pravedni i nepravedni (Dela 24,15). Dok će pravedni vaskrsnuti prilikom Hristovog drugog dolaska, nepravedni će vaskrsnuti u drugom vaskrsenju posle hiljadu godina. O tome piše apostol Jovan: "A ostali mrtvaci ne oživeše dok se ne navrší hiljadu godina. Ovo je prvo vaskrsenje. Blažen je i svet onaj koji ima deo u prvom vaskrsenju; nad njime druga smrt nema oblasti." (Otkrivenje 20,5.6) Nepokajane grešnike čeka osuda i druga smrt (Otkrivenje 20,12-15). "Jer je plata za greh smrt, a dar Božji je život večni u Hristu Isusu." (Rimljanima 6,23)

U kakvom će telu - mrtvi vaskrsnuti?

Biblija uči da će pravedni vaskrsnuti u preobraženom, duhovnom, neraspadljivom, besmrtnom telu. Govoreći o vaskrsenju pravednih, apostol Pavle piše:

"Ali će reći ko: Kako će ustati mrtvi? I u kakvom će telu doći? Bezumniče! Ti što seješ neće oživeti ako ne umre. I što seješ ne seješ telo koje će biti, nego golo zrno, bilo pšenično ili drugo kako. A Bog mu daje telo kako hoće, i svakom semenu svoje telo.

Nije svako telo jedno telo, nego je drugo telo čovečje, a drugo životinjsko, a drugo riblje a drugo ptičje. I imaju telesa nebeska i telesa zemaljska: ali je druga slava nebeskima, a druga zemaljskima. Druga je slava suncu, a druga slava mesecu, i druga slava zvezdama: jer se zvezda od zvezde razlikuje u slavi. Tako i vaskrsenje mrtvih: seje se za raspadljivost, a ustaje za neraspadljivost; seje se u sramoti, a ustaje u slavi; seje se u slabosti, a ustaje u sili; seje se telo telesno, a ustaje telo duhovno. Ima telo telesno, i ima telo duhovno." (1. Korinćanima 15,35-44)

Pavle primenjuje paralelizam da bi istakao razliku između tela u kome pravedni umiru i onoga u kome vaskrsavaju: raspadljivost - neraspadljivost; sramota - slava; telo zemaljsko - telo duhovno.

U istom poglavlju apostol Pavle dodaje: "A ovo govorim, braćo, da telo i krv ne mogu naslediti carstva Božjega, niti raspadljivost neraspadljivosti nasleđuje." (1. Korinćanima 15,50)

Da li izraz "neraspadljivo" znači da vaskrsli pravedni neće imati tela i krvi? Nipošto! Izraz "telo i krv" znači telo u sadašnjem obliku, sklono grehu i raspadljivosti. Izraz "telo i krv" pojavljuje se u Novom zavetu kao pesnička figura u značenju "telesan čovek", čovek sklon grehu.

Biblija ističe da će tela vaskrslih pravednika biti slična Hristovom slavnom telu posle vaskrsenja. Hristos će "preobraziti naše poniženo telo da bude jednako telu slave njegove". (Filipljanima 3, 21)

Hristovo slavno telo nije bilo bestelesno. Kad se javio posle vaskrsenja učenicima, rekao im je: "I reče im: Šta se plašite? I za što takve misli ulaze u srca vaša? Vidite ruke moje i noge moje: ja sam glavom; opipajte me i vidite; jer duh tela i kostiju nema kao što vidite da ja imam." (Luka 24,38,39)

Duhovno telo pravednih neće biti neko bestelesno, nevidljivo, astralno ili eterično telo. To će biti pravo telo, telo od mesa, krvi i kostiju, ali od uzvišenije materije od ove koje je danas sagrađeno naše telo.

Bog će u svoje vreme pozvati mrtve, daće im opet dah životni i oživeće mrtve kosti. Ustaće u istom telesnom obliku, ali oslobođeni od bolesti i svakog nedostatka. Imaće iste lične crte, tako da će prijatelj prepoznati prijatelja. Bog će mrtvim pravednicima dati telo koje bude hteo. Ono će biti sastavljeno od mnogo finije materije, jer je to novo stvaranje, novo rađanje. Seje se telo telesno, a ustaće telo duhovno.

Vaskrsli neće biti nevidljivi duhovi koji bi lebdeli svirajući na nevidljivim harfama. Oni će i posle vaskrsenja biti ljudska bića, a njihov život biće nalik na Adamov život pre pada u greh (Mihej 4, 8).

Duh ili karakter vaskrsnulih

Prilikom smrti telo se vraća u prah, a duh se vraća Bogu koji ga je dao (Propovednik 12,7). Ovde reč "duh" znači više nego dah života, princip života, životna energija. Ovde reč "duh" ima i značenje karakter. Svakoj osobi prilikom rođenja na ovoj Zemlji Bog u početku daje dah životni, životnu energiju. Ali ta osoba se razvija, razvija svoju ličnost i karakter po čemu se razlikuje od drugih osoba. Upravo karakter je ono što čini identitet jedne osobe. Da li se pri kraju života naš život sastoji samo od tela i daha životnog? Ne, mi smo razvili i sopstveni karakter, svoj identitet. Zato kad se prilikom smrti naš duh vrati Bogu, taj duh je više nego životna energija ili dah života. To je naš karakter i naša dela koji su kao magnetofonska ispisana traka pohranjeni na nebu.

Naš lični identitet biće prilikom vaskrsenja sačuvan, ali ne i iste materijalne čestice, koje su

bile položene u grob. Neobična Božja dela tajna su za čoveka. Duh, čovekov karakter, vraća se Bogu, da tu bude sačuvan. Prilikom vaskrsenja svakom čoveku biće vraćen njegov karakter.

Ove misli treba da nas podstaknu da više pažnje u ovom životu posvetimo izgradnji karaktera po uzoru na Hrista. Večni život obećan je onima koji "su trpljenjem dela dobroga tražili slavu i čast i neraspadljivost" (Rimljanima 2,7). Preobraženje karaktera u ovom životu uslov je da doživimo "preobraženje našeg poniženog tela" u dan Hristovog slavnog dolaska. "Ako li živi u vama Duh onoga koji je vaskrsao Isusa iz mrtvih, onaj koji je podigao Hrista iz mrtvih, oživeće i vaša smrtna telesa Duhom svojim koji živi u vama." (Rimljanima 8,11)

BOGATAŠ I SIROMAŠNI LAZAR - PRIČA O IZGUBLJENOJ PRILICI

Poznata Isusova priča o bogatašu i siromašnom Lazaru često se navodi kao dokaz u prilog učenju da čovek posle smrti odmah odlazi u raj ili pakao gde počinje da uživa u blaženstvu ili trpi u mukama za dobro ili zlo učinjeno u ovom životu. Ovakvo učenje u suprotnosti je sa jasnim biblijskim učenjem da je smrt samo san i da će mrtvi tek posle vaskrsenja primiti svoju platu.

Kako treba shvatiti Isusovu priču o bogatašu i siromašnom Lazaru? Da li je u njoj data slika stvarnosti, kako to tvrde neki teolozi, ili se Isus samo poslužio narodnim verovanjem svoga vremena da bi izneo jednu važnu pouku?

Priča glasi: "Čovek neki pak beše bogat, koji se oblačao u skerlet i u svilu, i življao svaki dan gospodski i veseljaše se. A beše jedan siromah, po imenu Lazar, koji ležao pred njegovim vratima gnojav, i željaše da se nasiti mrvama koje padahu s trpeze bogatoga; još i psi dolazahu i lizahu gnoj njegov. A kad umre siromah, odnesoše ga anđeli u naručje Avramovo; a umre i bogati, i zakopaše ga. I u paklu kad beše u mukama podiže oči svoje i ugleda iz daleka Avraama i Lazara u naručju njegovu. I povikavši reče: Oče Avrame! Smiluj se na mene i pošalji mi Lazara neka umoči u vodu vrh od prsta svojega, i da mi rashladi jezik; jer se mučim u ovome plamenu. A Avram reče: Sinko! Opomeni se da si ti primio dobra svoja u životu svome, i Lazar opet zla; a sad se on teši, a ti se mučiš. I preko svega toga postavljena je među nama i vama velika propast, da oni koji bi hteli odovud k vama preći, ne mogu, niti oni otuda k nama da prelaze. Tada reče: Molim te dakle, oče, da ga pošalješ kući oca mojega, jer imam pet braće: neka im posvedoči da ne bi i oni došli na ovo mesto mučenja. Reče mu Avram: Oni imaju Mojsija i proroke, neka njih slušaju. A on reče: Ne, oče Avrame! Nego ako im dođe ko iz

mrtvih pokajaće se. A Avram mu reče: Ako ne slušaju Mojsija i proroke, da ko i iz mrtvih ustane neće verovati." (Luka 16,19-31)

Ova se priča sastoji iz dva suprotna prizora: jedan koji se odigrava na ovoj Zemlji (stihovi 19-22), i drugi koji se odigrava s one strane groba, u nevidljivoj svetu (stihovi 23-31).

Bogataš se odevao u skerlet i skupoceno platno. Njegov ogrtač bio je od skupocenog skerleta, a donje ruho od finog platna. Osim bogatog odeća, bogataš je imao i materijalno bogatstvo. S vremena na vreme priređivao je gozbe za svoje prijatelje. Na tim gozbama zvanice su uživale u najboljim istočnjačkim jelima.

Pred vratima tog bogataša sedeo je jedan prosjak u odelu koje je bilo sve u ritama, čekajući na mrvicu sa bogataševa stola. Taj prosjak zvao se Lazar, što znači "Bog pomaže".

Lazarevu bedu povećavala je i njegova strašna bolest. Njegovo telo bilo je prekriveno čirevima, koji su se mogli videti naročito na kolenima i otkrivenim nogama. Psi su dolazili i lizali ih. Da li su oni to činili iz saučešća prema jadniku? Verovatno ne! Stalno su dolazili k njemu, ali on nije imao snage da ih otera. Toliko su se osmelili da su mu čak rane lizali, što mu je još više povećavalo bol.

Ovim prizorom završava se prvi deo priče.

Drugi deo odigrava se u "hadu" ili državi mrtvih, u kojoj su se ove dve ličnosti našle posle smrti. "A kad umre siromah, odnesoše ga anđeli u naručje Avramovo; a umre i bogati, i zakopaše ga. I u paklu kad beše u mukama podiže oči svoje i ugleda iz daleka Avrama i Lazara u naručju njegovu." (stih 22-23)

Sad su njihovi položaji postali potpuno suprotni - bogataš se nalazi u velikim mukama, a siromah uživa neiskazano blaženstvo. Bogataš nije osuđen zato što je bio bogat, već zato što je bio sebičan i što je poverena sredstva trošio samo za sebe. Isto tako ni Lazar nije nagrađen samo zato što je bio siromašan. Naša večna sudbina ne zavisi od onoga što posedujemo, već od naše vere u Boga, od našeg karaktera i naše poslušnosti Božjim zapovestima.

Priča kaže da su "anđeli odneli Lazara u krilo Avraamovo", a bogataš sahranjen i u "podzemlju" ili "hadu" počeo je da trpi strašne muke u ognju.

Kad je usred strašnih muka, podigao oči i izdaleka spazio Avrama i u njegovom krilu Lazara, povikao je: "Oče Avraame, smiluj se na me i pošlji mi Lazara neka umoči u vodu vrh od prsta svoga i da mi rashladi jezik, jer se mučim u ovome plamenu." (stihovi 23.24)

Bogataš zamišlja Avrama kao domaćina, koji dočekuje verne u raju, isto kao što neki hrišćani tu ulogu pripisuju svetom Petru. On, koji je ceo svoj život proveo u svesti o ličnoj društvenoj nad-

moći, poneo je i u had pojam o socijalnoj nejednakosti. On smatra Avrama, a ne Boga, Gospodarem nad vernima. Uzda se u Avrama, a ne u Boga, kao u Onoga koji ga može spasiti. Upućuje molbu Avramu, ali njegova molba nije uslišena.

Avram mu odgovara učtivo, ali odlučno, i taj odgovor je negativan: "A Avram reče: Sinko! Opomeni se da si ti primio dobra svoja u životu svome, i Lazar opet zla; a sad se on teši, a ti se mučiš. I preko svega toga postavljena je među nama i vama velika propast, da oni koji bi hteli odovud k vama preći, ne mogu, niti oni otuda k nama da prelaze." (stihovi 25.26)

Bogataš je tvrdio da je sin Avramov, ali je bio odvojen od Avrama nepremostivim ponorom - pogrešno razvijenim karakterom i neposlušnošću prema Božjim zapovestima.

Sledeća bogataševa molba je bila: "Molim te dakle, oče, da ga pošalješ kući oca mojega, jer imam pet braće; neka im posvedoči da ne bi i oni došli na ovo mesto mučenja." (stihovi 27.28)

Kao što na ovoj Zemlji u bogataševom srcu nisu bila ugušena sva plemenita osećanja, tako, prema narodnom verovanju, bogataš je i u hadu sačuvao nešto od tih pozitivnih ljudskih osećanja - hteo je da od svoje braće udalji nesreću koja im je pretila.

Avram mu je odgovorio: "Imaju Mojsija i proroke, neka njih slušaju!"

Izraz "Mojsije i proroci" označava Sveto pismo Staroga zaveta. Isus je uvek upućivao svoje slušaoce na spise Staroga zaveta kao na pravilo vere i života, i preporučivao ih kao siguran i pouzdan putokaz spasenja (Matej 5,17-19; Luka 24, 25-27; Jovan 5,39.45-47).

Bogataš je ponovo molio: "Ne, oče Avrame, nego ako im ko iz mrtvih dođe, pokajaće se." (stih 30)

Avram odgovara poslednji put, i njegov glas zvuči kao poslednji udarac posmrtnog zvona: "Ako ne slušaju Mojsija i proroke da ko i iz mrtvih ustane neće verovati." (stih 31)

Šta je pravi smisao ove Isusove priče upućene najpre farisejima? S kojom namerom ju je Isus ispričao? Pre svega moramo naglasiti da se ovde ne radi o autentičnoj biografskoj priči, već o izmišljenom događaju, uzetom iz narodnog folklor, iz narodnog verovanja. Isus se približio svojim slušaocima prelazeći na njihov teren, služeći se njihovim verovanjem kao i ilustracijom da bi izneo osnovno i najvažnije načelo, a to je: da se naša večna sudbina određuje u ovome životu; da nam se posle smrti ne pruža druga prilika da izmenimo svoju budućnost.

Pristalice verovanja u urođenu besmrtnost ljudske duše i u večnu nagradu ili večnu kaznu koja sledi odmah posle čovekove smrti pozivaju se na ovu Isusovu priču da bi dokazali oprav-

danost svoga verovanja. Napominjemo da je ova priča samo ilustracija za pouku koju je Isus želeo da iznese. Priča nije izneta sa ciljem da bi nam iznela istinu o čovekovom stanju posle smrti, već da nas upozori na mogućnost da ne izgubimo prednost prilike koja nam se pruža u ovom životu. Istinu o čovekovom stanju posle smrti Isus je izneo jasno i otvoreno u drugim prilikama, i ono što je o tome kazao u suprotnosti je s doslovnim tumačenjem ove priče s tumačenjem da duše umrlih odmah posle smrti primaju nagradu ili kaznu.

Pozadina priče o bogatašu i Lazaru je grčki, mitološki pojam o hadu, a ne biblijski pojam o hadu. Za pravilno tumačenje i razumevanje priče o Bogatašu i siromašnom Lazaru potrebno je da znamo šta grčka mitologija uči o hadu.

Jevrejski istoričar Josif Flavije (umro oko 100. god. n.e.) u svom delu "Rasprava s Grcima o hadu" govori o grčkom shvatanju pojma had. Evo nekoliko pogleda iz tog dela.

Josif Flavije objašnjava da je had podzemni predeo, u kome se jednako čuvaju duše dobrih i zlih. To je mesto tame; tu duše počinju da trpe vremensku kaznu. U jednom delu hada nalazi se "jezero neugasivog ognja". U taj oganj još niko nije bačen, ističe Josif Flavije. Taj oganj je unapred određen za dan kada Bog bude izrekao pravednu osudu svima. Tada će nepravedni i neposlušni biti bačeni u to ognjeno jezero, a pravedni će naslediti nepropadljivo carstvo. Sada se obe grupe, dobri i zli, nalaze u hadu, ali u posebnim predelima.

To je grčki pojam o hadu. Grčki pojam o hadu prihvatili su velikim delom i Jevreji u toku dva stoleća pre Hrista, i to u nešto izmenjenom obliku.

O tom jevrejskom izmenjenom pojmu hada Josif Flavije ovako piše: "Postoji ulaz u ovaj podzemni predeo na čijim vratima stoji jedan arhanđeo s četom anđela. Sve koji ovuda prolaze vode anđeli određeni nad dušama. Pravedni su odvojeni na desnu ruku, gde je svetao predeo s izgledom na dobro koje će doći. Ovde oni čekaju na večni život na nebu. Ovo mesto mi nazivamo "krilo Avramovo". Nepravedne anđeli vuku za levu ruku. Ti anđeli im prete i guraju ih sve dublje. Zapravo, anđeli ih vuku u blizinu samog pakla (gehene), gde slušaju njegovu buku i osećaju njegovu vruću paru. Ovde oni posmatraju taj užasan prizor i već strahuju od budućeg suda, tako na neki način već unapred trpe kaznu.

Oni takođe gledaju mesto na kome se nalaze očevi i pravedni, što je takođe za njih kazna. Između njih i pravednih nalazi se dubok ponor, tako da niko ne može preći na drugu stranu." (Josephus Flavius, *The Complete Works of Flavius Josephus*. Philadelphia, John C. Winston, p. 901)

Josif Flavije kaže da je to had u koji su smeštene duše do određenog časa koji je Bog unapred odredio. Tada će On vaskrsnuti sve ljude; podići će opet ista tela koja Grci pogrešno smatraju zauvek raspalim.

Josif Flavije još dodaje da Platon uči da je samo duša besmrtna, ali je Bog u stanju da učini i telo besmrtnim. Zatim kaže da Jevreji veruju da će "tela opet vaskrsnuti", i, iako su se raspala, nisu uništena. Svakome telu biće vraćena njegova duša.

Na osnovu ovoga što je Josif Flavije izneo o verovanju Grka u had i priče o bogatašu i siromašnom Lazaru, koja izražava verovanje mnogih Jevreja Hristovog vremena, zaključujemo da među njima postoji veliki stepen podudaranja: i jedni i drugi veruju u besmrtnost duša i njihovo zadržavanje, do konačnog suda, u hadu, gde već uživaju delimično blaženstvo ili trpe privremenu kaznu. Razlika je jedina u tome što su mnogi Jevreji verovali i u vaskrsenje tela, dok Grci to odbacuju.

Iz rasprave Josifa Flavije o hadu jasno je da su Jevreji svoj koncept o hadu uzeli od Grka. Biblijsku nauku o uslovnoj besmrtnosti zamenili su Platonovim učenjem o besmrtnosti duše i o seljenju duše nakon smrti tela u had u kome nastavljaju život u blaženstvu ili bedi. Ova promena nastala je u toku dva stoleća pre Hrista. Platonizam je ušao u Jevrejske apokrifne i pseudoepigrafske spise koji su nastali u to vreme, a preko njih u narodno verovanje. U tim apokrifnim spisima pojavljuje se učenje o hadu sa dva odeljenja - za pravedne i nepravedne (1. Enohova 22,9-13). Tu se takođe spominje da Avram, Isak i Jakov pozdravljaju dobrodošlicom pravedne (4. Makabejcima 13,17). I, konačno, ističe se da pravedni imaju prednost da sede u krilu Avramovom.

Ovo je pozadina priče o bogatašu i siromašnom Lazaru. Isus se približio Jevrejima uzimajući ilustraciju iz njihovog verovanja ne zato da bi podupro to verovanje, već da bi izneo određenu moralnu pouku - treba paziti da ne izgubimo prednost koje nam se pružaju dok smo živi. U ovom životu određuje se naša večna budućnost. Nema druge prilike.

Pristalice urođene besmrtnosti ljudske duše i večnih muka zlih u ognjenom paklu pozivaju se na ovu priču, koju doslovno tumače i shvataju, kao na dokaz u prilog svom verovanju. Besmislenost takvog doslovnog tumačenja jasno proizlazi iz sledećih pojedinosti same priče:

1. Priča kaže da je Lazar umro i da su ga anđeli odneli u krilo Avramovo. Koliko veliko krilo bi morao imati Avram da bi svi pravedni mogli sedeti u njegovom krilu?! Ako treba izraz "krilo Avramovo" shvatiti figurativno, zašto bi se ime Avram shvatalo u doslovnom smislu?! Što se tiče Avrama, Sveto pismo kaže da je on umro i da su ga

njegovi sinovi sahranili (1. Mojsijeva 25,8.9). U Bibliji nema izveštaja da je on vaskrsnuo, kao što je to slučaj sa Mojsijem kojeg je Bog vaskrsao (5. Mojsijeva 34,5.6; Judina poslanica 9; Matej 17,3). Prema poslanici Jevrejima 11,8-19, Avram, kao i svi patrijarsi, nije primio obećanje, već očekuje ono "bolje vaskrsenje" prilikom drugog Hristovog dolaska (Jevrejima 11,35.39.40)

2. Pristalice učenja o besmrtnosti ljudske duše veruju da duše kao bestelesni duhovi primaju nagradu ili kaznu odmah posle smrti i zato se pozivaju na ovu priču kao na dokaz u prilog svom verovanju. Umesno je postaviti pitanje: kako bestelesne duše mogu imati telesne organe: prst, jezik, oči, koji se u priči spominju?! Bogataš iz pakla moli: "Oče Avrame, pošalji mi Lazara neka umoču u vodu vrh prsta svojega i da mi rashladi jezik!"

3. U priči se spominje ponor koji deli pravedne od nepravednih. Može li za bestelesne duše postojati i nešto neprekoračivo? Smatra se da bestelesne duše mogu svuda prodrati.

4. Pravedne od nepravednih deli samo jedna provalija, tako da oni mogu jedni druge gledati i međusobno razgovarati. Zamislimo da se među pravednima nalazi jedna majka, a preko provalije u paklu njen sin, i ona mu ne može pomoći. Kako bi bilo "blaženstvo" te majke i drugih pravednika kad bi stalno morali da gledaju muke svojih rođaka ili svojih poznanika koji se nalaze u paklu?! Sve ovo je besmislenost, pa ipak neki uzimaju ovu priču doslovno i na njoj temelje svoju nauku o besmrtnosti duše.

Takav had kakav je opisan u ovoj priči Biblija ne poznaje. U biblijskom hadu, koji je zapravo grob, nema ni govora, ni gledanja, ni muka. To je mesto počivanja ili besvesnog sna do buđenja ili vaskrsenja, i to pravednih u život večni, a nepravednih za propast ili smrt večnu (Jovan 5,28.29).

Isus nije imao nameru da ovom pričom potvrdi grčko ili jevrejsko verovanje o hadu, jer bi to bilo u suprotnosti sa celim Svetim pismom i s izričitim njegovim izjavama o stanju mrtvih.

Priča o bogatašu i siromašnom Lazaru je samo priča - poređenje, a ne realnost. To je isto tako poređenje kao i ono u Starom zavetu o drvetima koja sebi biraju cara (Sudije 9,8-16; 2. Carevima 14,9), ili priča o silasku vavilonskog cara u šeol, gde ga očekuju knezovi i carevi koje je on pogubio i koji ustaju sa svojih prestolja i pozdravljaju ga podrugljivim rečima: "I ti li si iznemogao kao mi, izjednačio si se s nama?!" (Isaija 14,4-11)

Isusov cilj, dakle, nije bio da nas ovom pričom pouči o stanju mrtvih posle smrti, već da nam preko nje da važne moralne pouke, i to:

1. Da bogatstvo nije pravo i trajno dobro, jer se završava grobom, i da su bogati odgovorni za to kako upotrebljavaju svoje bogatstvo;

2. Da Bog ne pripisuje nikakvu važnost telesnom poreklu. Bogataš se smatrao sinom Avramovim, ali mu to nije ništa pomoglo, jer nije imao veru i dela Avramova;

3. Da je sadašnji život jedina prilika koja nam je data da se pripremimo za budućnost;

4. Da nam je Bog dao svoju reč, Bibliju, kao najbolje merilo vere i života. Ona nam otkriva put u večni život.

Postavimo sebi pitanje: kako koristim prednost koju mi pruža ovaj život da se pripremim za večni život? Dopuštam li da Bog obnovi u meni Svoje obličje. Nastojim li da pomoću Božje reči i Božje milosti izgrađujem sve uzvišeniji karakter prema Hristovom uzoru?

"BIĆEŠ SA MNOM U RAJU"

U ovom poglavlju bavićemo se tekstom iz Jevandolja po Luki 23,43 na koji se zagovornici verovanja u urođenu besmrtnost duše najčešće pozivaju kao na pozitivni dokaz u prilog nauci o besmrtnosti duše.

Isus se nalazio na krstu u samrtnoj agoniji. S Njim su bila razapeta i dva razbojnika, jedan s leve, a drugi sa desne strane. Jedan razbojnik rugao se Hristu rečima: "Ako si Hristos, pomози sebi i nama." Drugi razapeti razbojnik ukoravao ga je rečima: "Zar se ti ne bojiš Boga, kad si i sam osuđen tako? Mi smo još pravedno osuđeni jer primamo po svojim delima kao što smo zaslužili; ali on nikakva zla nije učinio." Zatim je, okrenuvši se Hristu u pokajanju, dodao: "Opomeni me se Gospode kad dođeš u carstvo svoje!"

Isus mu je odgovorio:

"Zaista ti kažem, danas ćeš biti sa mnom u raju!" (Luka 23,43) Većina prevodilaca tako prevodi ovaj biblijski stih.

Navedeni tekst, po nekima, sadrži u sebi problem, pa postavljaju pitanje da li je Isus kazao: "Zaista ti kažem, danas ćeš biti sa mnom u raju!" Ili: "Zaista ti kažem danas, bićeš sa mnom u raju!" Od mesta na kome se nalazi zarez u ovoj rečenici, da li ispred ili iza priloga danas, može da zavisi njen smisao. Drugi bi smisao mogao da bude ako je Isus rekao: "Danas ćeš biti sa mnom u raju!", a opet drukčiji ako je kazao: "Kažem ti danas, bićeš sa mnom u raju!"

Napominjemo da u grčkom izvornom tekstu nije bilo nikakve interpunkcije. Interpunkciju su kasnije unosili prepisivači i prevodioci i oni su je stavljali prema svom shvatanju teksta.

Prema grčkoj upotrebi reči, a to vredi i za našu sintaksu, prilog "danas" u citiranom tekstu može bliže određivati glagol "kazati", a može takođe bliže označavati i glagol "biti". U sintaksičkom smislu podjednako je ispravno staviti zarez ispred ili iza priloga danas. Ali tada smisao rečenice nije

isti, već se menja. Drugi je smisao rečenice: "Zaista ti kažem: danas ćeš biti sa mnom u raju!", a opet sasvim drugi: "Zaista ti kažem danas: bićeš sa mnom u raju!"

Pitanje je: Šta je zapravo Isus rekao? Koji od dva moguća teksta izražava Njegove misli?

Jedini način da saznamo šta je Isus mislio je da otkrijemo šta Biblija uči o pitanjima koja su u vezi sa navednim tekstom:

1. Šta je raj?

2. Da li je Isus otišao u raj na dan svoga raspeća?

3. Šta je Isus učio o vremenu u kome će verni primiti svoju nagradu u raju? ;

Šta je raj? Reč "raj" spominje se u Bibliji samo triput, i to u Luka 23,43; u 2. Korinćanima 12, 2-4 i u Otkrivenju 2,7.

U 2. Korinćanima 12,2-4 se kaže da je Pavle u viziji bio prenet na treće nebo, a to je raj. Prema ovom tekstu raj se nalazi na trećem nebu.

Šta je treće nebo? Na osnovu Biblije možemo da zaključimo da je prvo nebo naša atmosfera; drugo nebo je zvezdano nebo, a treće nebo je mesto Božjeg prebivanja i prebivanja nebeskih bića.

Tekst iz Otkrivenja 2,7. sadrži Hristovo obećanje pobedniku: "Pobedniku ću dati da jede od drveta života, koje je nasred raja Božjega."

Ovaj tekst kaže da je raj tamo gde je i drvo života. U početku, raj je bio Eden, jer se u njemu nalazilo drvo života (1. Mojsijeva 2,9), sa koga su naši praroditelji mogli jesti rod, dok se nisu pobunili protiv Boga. Posle pada u greh bili su udaljeni iz raja da ne bi jeli plod sa drveta života i živeli kao večni grešnici. Pre Potopa edenski raj iščezao je sa naše zemlje, uzet je na nebo. Ali kada Bog bude obnovio ovu Zemlju, na njoj će opet biti raj s drvetom života. Apostol Jovan gleda u viziji taj raj i opisuje ga rečima:

"I pokaza mi čistu reku vode života, bistru kao kristal, koja izlazaše od prestola Božjega i Jagnjetova. Nasred ulica njegovih i s obe strane reke drvo života dajući svakoga meseca svoj rod; i lišće od drveta beše za isceljivanje narodima. I više neće biti nikakve prokletinje; i presto Božji i Jagnjetov biće u njemu; i slugе njegove posluživače ga. I gledaće lice njegovo, i ime njegovo biće na čelima njihovim." (Otkrivenje 22,1-4)

I apostol Petar govori o novom nebu i novoj Zemlji kao budućem raju. On kaže da su prva nebesa i Zemlja koje je Bog u početku stvorio nestali Potopom (2. Petrova 3,5,6), a "sadašnja nebesa i zemlju ista Božja reč čuva za dan Suda i propasti bezbožnika". (2. Petrova 3,7,8) Dalje dodaje: "Ali čekamo po obećanju njegovu, novo nebo i novu zemlju, gde pravda živi." (2. Petrova 3, 13)

Zanimljivo je da Petar spomine tri neba: prvo nebo i zemlju sa rajem na njoj, sadašnja nebesa i zemlju bez raja na njoj, i buduće ili treće nebo i zemlju - novo nebo i novu zemlju, gde će opet biti rajski uslovi s drvetom života.

Danas se raj nalazi na nebu, gde i Božji presto, a u budućnosti, kada Bog bude stvorio novo nebo i novu Zemlju, taj raj će biti na obnovljenoj Zemlji. Raj se ne nalazi u hadu, niti u nekom delu hada, kako su to verovali Grci i Jevreji Hristovog vremena, i kako to i danas veruju pojedini hrišćani.

Da li je Isus otišao u raj na dan raspeća?

Čak tri dana kasnije, nakon vaskrsenja Isus je rekao Mariji: "Ne dohvataj se do mene, jer se još ne vratih k Ocu svojemu." (Jovan 20,17) Očigledno je, dakle, da Isus nije na dan svoga raspeća bio u raju. Prema tome ni razbojnik nije mogao biti s Njim u raju.

Sveto pismo izričito spominje da je Isus posle smrti na krstu bio položen u grob i da je u grobu ostao do časa vaskrsenja. Božji Duh preko Davida pretekao je o Mesiji da ga Bog neće ostaviti u šeuolu (grob), niti će dopustiti da istrune (Psalam 16,10). Govoreći o ispunjenju toga proročanstva, apostol Petar kaže: "Ovoga Isusa vaskrse Bog, čega smo mi svi svedoci." (Dela 2,32)

Biblija izričito uči da se mrtvi do časa vaskrsenja nalaze u grobu u kome "nema rada ni mišljenja, ni znanja, ni mudrosti". (Propovednik 9,10) U času smrti propadaju sve čovekove misli (Psalam 146,4). Šeol, had, podzemlje ili grob je mesto tišine, mraka i neaktivnosti, a ne mesto života, aktivnosti, radosti ili trpljenja kako je to zamišljala grčka mitologija. Prema tome, biblijski šeol ili had (grob, podzemlje) nije mogao biti raj u kome bi se razbojnik radovao sa svojim Spasiteljem.

Jasno je da Božji raj, sa svojim drvetom života, nije u grobu (hadu), već na nebu, i da se u taj raj može ući jedino vaskrsenjem.

Pristalice nauke o besmrtnosti duše zamenjuju biblijski had (grob) s mitološkim hadom. Prema grčkoj mitologiji, had je podzemni predeo sa dva zasebna odeljenja, sa jednim svetlim, nazvanim Jelisejska polja, u kome borave bestelesni duhovi ili duše pravednih, i jednim mračnim delom u kome borave duše zlih. Jevreji su svetliji deo tog hada nazivali "krilo Avramovo" ili "raj". Ovo grčko verovanje o hadu je u suprotnosti s biblijskim učenjem o hadu (grob). Grčki ili mitološki had je mesto gde se živi, radi, raduje ili pati, a biblijski had je mesto mrtvih, u kome nema života, u kome vlada tišina, mrak i neaktivnost.

Isus posle raspeća nije otišao u nebeski raj, kao što je i pretekao o sebi: "Jer kao što je Jona bio u trbuhu kitovom tri dana i tri noći, tako će biti i sin čovečiji u srcu zemlje tri dana i tri noći." (Matej 12,40)

Tek četrdeset dana posle vaskrsenja Isus je otišao na Nebo, u nebeski raj (Dela 1,1-3). Iz ovoga zaključujemo da ni Isus niti razbojnik, koji se na krstu pokajao, nisu bili na dan Hristovog raspeća u raju. Oni su bili mrtvi, u grobu.

Kada će verni biti u raju?

Nagrada vernima nije vezana za čas njihove smrti, već za čas njihovog vaskrsenja, a ono će se zbiti na dan Hristovog drugog dolaska.

Uoči svog odlaska na nebo, Isus je svojim učenicima dao svečano obećanje: "Da se ne plaši srce vaše, verujte Boga, i mene verujte. Mnogi su stanovi u kući oca mogega. A da nije tako, kazao bih vam: idem da vam pripravim mesto. I kad otidem i pripravim vam mesto, opet ću doći, i uzeću vas k sebi da i vi budete gde sam ja." (Jovan 14,1-3) Kad Isus bude po drugi put došao, tada će verni vaskrsnuti i primiti večnu nagradu.

Hristovo vaskrsenje je garancija našeg vaskrsenja: "Jer kako po Adamu svi umiru, tako će i po Hristu svi oživeti. Ali svaki u svom redu: prvenac Hristos, a po tom oni koji verovaše Hristu o njegovu dolasku." (1. Korinćanima 15,22.23)

Da će verni primiti nagradu tek u času vaskrsenja, pokazuju i sledeće Isusove reči: "Kad daješ obed ili večeru, ne zovi ni prijatelje svoje, ni braću svoju, ni rođake svoje, ni susede bogatih, da ne bi i oni tebe kad pozvali i vratili ti. Nego kad činiš gozbu zovi siromahe kljaste, hrome, slepe! I blago će ti biti što ti oni ne mogu vratiti, nego će ti se vratiti o vaskrsenju pravednih." (Luka 14,12-14)

Pomilovani grešnici ući će u blaženstvo, u raj, tek u dan Hristovog drugog dolaska, u dan vaskrsenja vernih. Iz ovoga zaključujemo da ni razbojnik koji se pokajao na krstu nije ušao u raj u času svoje smrti, već da će s ostalim vernima ući u život blaženstva ili raj tek u času Hristovog drugog dolaska, u času vaskrsenja vernih.

Interpunkcija - jedan od činilaca u određivanju značenja teksta u Luki 23,43

Već smo spomenuli da u izvornom grčkom tekstu Novog zaveta nije bilo nikakve interpunkcije (tačke, zarezi i sl). Interpunkcija je delo novijeg vremena. Ona nije plod nadahnuća. Nju su počeli postepeno unositi prepisivači i prevodioci počevši od devetog veka. Oni su to činili prema svom shvatanju i iskustvu, ali su katkada u tome poslu bili pod uticajem svog teološkog shvatanja, što ih je zavodilo pa su zarez često stavljali na pogrešnom mestu i tako delimično iskrivljavali značenje teksta, značenje originala. Upravo to se dogodilo sa zapisanim rečima koje je Isus izgovorio razbojniku koji se pokajao na krstu. Na osnovu svega što smo ranije izložili i pokazali, nema sumnje da je Isusovo obećanje glasilo:

"Zaista ti kažem danas: bićeš sa mnom u raju."

Hristos nije obećao razbojniku da će toga dana biti s Njim u raju, jer ni On tada još nije otišao u raj, već tek četrdeset i tri dana kasnije. Ali obećanje je dato u času raspeća, u času prividnog poraza i tame, kad se gomila rugala Isusu i kad su ga čak i učenici ostavili. Taj dan, taj čas prividnog poraza bio je zapravo dan pobede nad silama tame, kada je Isus izvojevao spasenje za sve koji se kaju za svoje grehe i priznaju ga za svoga Spasitelja, kako je to u poslednji čas učinio ovaj razbojnik.

Ovaj razbojnik verovatno je još ranije slušao o Hristu i Njegovoj nauci; možda je bio i prijateljski naklonjen Hristu, ali zaveden rđavim društvom pošao je stranputicom, i sada je snosio posledice svojih nedela. Dok se nalazio na krstu, sećao se svega što je čuo o Hristu, naročito kako On prašta grehe i isceljuje bolesti. Sveti Duh rasvetlio je njegov razum i malo-pomalo dokazi su se spojili. U Isusu, ranjenom, ismevanom i razapetom video je onoga koji može da mu pomogne. U njegovom glasu bila je pomešana nada sa bolom kada se ova bespomoćia, umiruća duša predala Spasitelju koji je umirao. "Opomeni me se", povikao je, "Gospode! kad dođeš u carstvo svoje."

Odgovor je došao odmah. To je bio odgovor pun ljubavi, saučešća i sile: "Zaista ti kažem danas: bićeš sa mnom u raju!"

Mnogi su bili spremni da Ga nazovu Gospodom dok je činio čuda i pošto je ustao iz groba, ali niko, osim razbojnika koji se pokajao i bio spašen u jedanaesti čas, nije Ga priznavao dok je visio i umirao na krstu.

Šta je bilo važno za ovog razbojnika koji je poverovao i koji se pokajao u poslednji čas? Za njega nije bilo toliko važno kada će biti u raju; već: hoće li biti u raju?

U razmatranom tekstu Luka 23,43. prilog "danas" treba da bude povezan sa "kažem ti", da bi naglasio svečanost prilike, a ne sa "bićeš". Na taj način Isus obećava razbojniku ne samo da će ga se setiti kada bude došao u raj, već mu obećava, zajamčuje prisutnost i sudelovanje s Njim samim u raju. Zaista, Hristova smrt koja se približavala - čas otkupljenja, bio je taj "danas", koji je osigurao razbojnikovu nadu i koji omogućuje i ostvarenje naše nade.

Za upotrebu priloga "danas" u tekstu Luka 23,43 možemo kazati da se slaže sa mnogim tekstovima u Starom zavetu.

Tako, na primer, preko Mojsija je Gospod kazao: "Jer ti zapovedam danas da ljubiš Gospoda Boga svojega ..."

"Javljam vam danas da ćete zaista propasti..." (5. Mojsijeva 30,16.18)

Mojsije nije mislio da će oni poginuti toga dana, već da će sigurno poginuti ako se odvrate od Gospoda.

Rešenje značenja razmatranog teksta je, kao što smo dokazali, u stavljanju zareza ili dveju tačaka na pravo mesto, koje je iza priloga "danas". Pravi smisao Isusovih reči je: "Zaista ti kažem danas: bićeš sa mnom u raju!"

Oni koji odbijaju ovo rešenje, prihvataju sotoninu prvu laž. Još u raju Sotona je rekao našim praroditeljima: "Nećete vi umreti!" (1. Mojsijeva 3,4). Sotona je taj koji tvrdi da smrt nije smrt, već neka vrsta drugog života u hadu.

U obraćenom zločincu na krstu, koji je na neki način simbol mnogih, koji će uzverovati u poslednji čas ljudske istorije (Matej 20, 6-16), Isus je video "trud svoje duše" (Isaija 53,11). Bio je utešen verom zločinca koji se pokajao i uzverovao u Njega. Isus je tom pačeniku s Golgote obećao da će biti s Njime u obnovljenom raju, i to zauvek. To obećanje vredi i za nas i ono će se i ostvariti na nama ako danas ne odbijemo Božji poziv:

"Zato, kao što govori Duh Sveti: danas ako glas njegov čujete, ne budite drvenastih srca ... !" (Jevrejima 3,7)

"PREOBUČENI" U NEBESKOM DOMU - NAJVEĆA ČEŽNJA VERNIH

Apostol Petar kaže da u Pavlovim poslanicama ima nekih "teško razumljivih mesta, koja neki i nepostojani izvrću, kao i ostala Pisma, na svoju propast". (2. Petrova 3,16) Jedno od takvih težih mesta je Pavlov iskaz u 2. Korinćanima 5,1-9. Na ovaj tekst pozivaju se zagovornici verovanja u urođenu besmrtnost ljudske duše kao na neosporni dokaz da verni odmah u času smrti primaju svoju nagradu - odlaze u raj. Naročito se pozivaju na sledeće Pavlove reči: "Ipak smo puni pouzdanja, i više volimo otići iz ovoga tela i vratiti se (u domovinu) ka Gospodu. Zato mu se uporno nastojimo svideti, bilo da ostajemo (u telu), bilo da odlazimo (iz njega)." (2. Korinćanima 5,8.9; prevod dr Ljudevita Rupčića)

Rupčićev prevod je dosta slobodan. Sigurno je prevodilac bio pod uticajem svoje teologije. Izrazi "otići iz tela" i "vratiti se ka Gospodu" navode neupućenog čitaoca na misao da duša, kao bestelesni duh, odmah u času smrti napušta telo i vraća se Bogu.

U Novom internacionalnom prevodu Biblije, na engleskom jeziku, umesto upravo navedenih izraza stoje izrazi "odsutni od tela" i "prisutni s Gospodom". Malo kasnije vratimo se na ove ključne izraze i pokušati da objasnimo njihovo značenje.

Rekli smo da se pristalice verovanja u besmrtnost duše najčešće pozivaju upravo na ovaj tekst

kao na dokaz u prilog svojoj tvrdnji da verni već u času smrti primaju svoju nagradu. Prema njihovom učenju, smrt je samo prelaz iz vidljivog sveta u nevidljivi u kome duša nastavlja život.

Može li se ovo učenje opravdati Biblijom? Napominjemo da je nelogično graditi neku dogmu ili verovanje na temelju jednog izdvojenog biblijskog stiha ne vodeći računa o celokupnom učenju Biblije o nekoj istini. I u ovom slučaju moramo postaviti pitanje: Šta uči Biblija o čovekovoj večnoj sudbini? Šta uči Biblija o času u kome verni primaju ili će primiti svoju nagradu? Da li je to zaista čas smrti kako tvrde pristalice verovanja u besmrtnost duše?

Navešćemo dva teksta iz kojih će se jasno videti šta o tom pitanju uči apostol Pavle. On piše vernima u Solunu:

"Jer vam ovo kazujemo rečju Gospodnjom da mi koji živimo i ostanemo za dolazak Gospodnji, ne ćemo preteći onih koji su pomrli. Jer će sam Gospod sa zapovešću, s glasom arhangelovim, i s trubom Božjom sići s neba; i mrtvi u Hristu vaskrsnuće najpre; a potom mi živi koji smo ostali, zajedno s njima bićemo uzeti u oblake na susret Gospodu na nebo, i tako ćemo svagda s Gospodom biti." (1. Solunjanima 4,15-17)

Korintskoj crkvi pisao je sledeće:

"Ali Hristos usta iz mrtvih, i bi prvenac onima koji umreše. Jer budući da kroz čoveka bi smrt, kroz čoveka i vaskrsenje mrtvih. Jer kako po Adamu svi umiru, tako će i po Hristu svi oživeti. Ali svaki u svom redu: prvina Hristos; a po tom oni koji verovaše Hristu o njegovom dolasku. Evo vam kazujem tajnu: jer svi nećemo pomreti, a svi ćemo se pretvoriti, Ujedanput, u trenutku oka u poslednjoj trubi; jer će zatrubiti i mrtvi će ustati neraspadljivi, i mi ćemo se pretvoriti. Jer ovo neraspadljivo treba da se obuče u neraspadljivost, i ovo smrtno da se obuče u besmrtnost. A kad se ovo neraspadljivo obuče u neraspadljivost, i ovo se smrtno obuče u besmrtnost, onda će se zbiti ona reč što je napisana; pobjeda proždre smrt." (1. Korinćanima 15,20-23.51-54)

U oba teksta ističe se činjenica da će verni primiti svoju nagradu - besmrtnost, u času Hristovog drugog dolaska, i to kolektivno: mrtvi neće preteći žive, ni živi umrle, nego će svi primiti nagradu u istom času. U času Hristovog drugog dolaska, na glas Božje trube, mrtvi verni ustaće neraspadljivi, a živi verni u tren oka biće preobraženi, pa će zajedno biti uzeti na nebo.

Tu misao da verni ne primaju svoju nagradu odmah u času smrti nego da će je primiti tek u času Hristovog drugog dolaska ističe apostol Pavle i u poslanici Jevrejima gde spominje heroje vere za koje kaže da još nisu primili ostvarenje obećanja večnog života jer "Bog nešto bolje za nas

odredi da ne prime bez nas savršenstva". (Jevrejima 11,39.40)

Biblija spominje samo tri osobe koje su pojedinačno već primile nagradu večnog života: Enoh i Ilija, koji su bili živi uzeti na nebo i Mojsije, koga je Bog vaskrsnuo (1. Mojsijeva 5,24; Matej 17,3)

Čas smrti nije istovetan sa časom primanja večnog života. Između časa smrti i časa primanja besmrtnosti kao nagrade vernima, postoji jedan vremenski razmak. To razdoblje umrli provode u grobu u besvesnom stanju, koje Biblija upoređuje sa snom (Jovan 11,11-15.25). Biblija nigde ne spominje da u času smrti duša kao bestelesni duh odlazi na nebo. Biblija ističe da će u dan Hristovog drugog dolaska Bog podići mrtve (ne samo njihova tela) iz grobova.

Učenje da verni odmah u času smrti odlaze u raj nije biblijska nauka. To je Platonovo učenje. To učenje prvi hrišćanski pisci, apostolski oci i apologete Justin Martir i Irenej smatrali su krivo-verjem. Tu nauku je malo kasnije, ipak, prihvatila Rimska crkva i proglasila dogmom.

Kada govorimo o času primanja nagrade namenjene vernima, moramo uvek imati na umu tri čovekova stanja: čas smrti, stanje provedeno u grobu i čas vaskrsenja. Tek u času vaskrsenja verni umrli primaju dar večnog života. O tim trima stanjima upravo govori apostol Pavle u 2. Korinćanima 5,1-9. Evo tog teksta u celini:

"Jer znamo da kad se zemaljska naša kuća tela raskopa, imamo zgradu od Boga, kuću nerukotvorenu, večnu na nebesima. Jer za tim uzdišemo, želeći obući se u svoj nebeski stan. I da se obučeni, ne goli nađemo! Jer budući u ovome telu, uzdišemo otežali; jer nećemo da se svučemo, nego da se preobučemo, da život proždere smrtno. A onaj koji nas za ovo isto stvori, Bog je, koji nam i daje zalog Duha. Dobre smo dakle volje jednako, jer znamo da putujemo u telu, daleko od Gospoda, jer po veri živimo a ne po gledanju. Ali se ne bojimo, i mnogo volimo otići od tela, i ići ka Gospodu. Zato se i staramo, ili ulazili ili odlazili, da budemo njemu ugodni." (2. Korinćanima 5,19)

Da bismo pravilno shvatali ovaj Pavlov iskaz, moramo se najpre zadržati na semantici, tj. na značenju pojedinih ključnih reči i izraza koji se nalaze u ovom tekstu. Poći ćemo redom po stihovima; spomenućemo te ključne reči i njihovo značenje:

1. stih: - "naša kuća" i "šator": zemaljsko telo; privremeni boravak u telu.

- "raskopa": vraća u prah; raspada.

- "zgrada": trajna kuća; novo proslavljeno telo;

- "večna kuća": proslavljeno, besmrtno telo.

2. stih: - "uzdisati": vruće želeti.

- "obući se": obući besmrtno telo.

- "nebeski stan": vaskrslo telo.

3. stih: - "obučeni": život u telu ili besmrtni život u telu.

- "goli": stanje za vreme smrti.

4. stih: - "svući": umreti

- "preobući": obući se u besmrtno telo.

5. stih: - "zalog": kapara, jamstvo primanja punog nasledstva.

6. stih: - "u telu": daleko od Gospoda; ne još u Njegovoj prisutnosti.

8. stih: - "otići od tela" ili "odsutni od tela": počivati u grobu oslobođeni od bolesti i stradanja.

- "ići ka Gospodu" ili "prisutni s Bogom": biti sjedinjeni s Hristom vaskrsenjem ili preobraženjem.

9. stih: - "biti u telu": sadašnje življenje u telu

- "odlaziti" ili "daleko od tela": buduće življenje na nebu s Gospodom.

Razmotrimo sada analitički smisao navedenog problemskog teksta.

Pavle govori o našoj zemaljskoj "šator-kući". Šator i naše zemaljsko telo imaju u više pogleda sličnosti: oboje su sagrađeni od zemaljskog trošnog materijala i oboje označavaju mesto privremenog stanovanja. I apostol Petar govori o našem telu kao šatoru (2. Petrova 1,13).

Naša "kuća se ruši", naše telo je raspadljivo. Nakon razdoblja besvesnog sna, verne čeka vaskrsenje. Tada će dobiti "zgradu od Boga", to jest primiće od Boga duhovno, besmrtno telo.

Pavle baca pogled preko mračnog razdoblja koje se proteže od časa smrti do vaskrsenja i upoređuje ga sa čežnjom na večno stanje, stanje besmrtnosti. Njegova vera preskače ponor groba i unapred gleda nevidljivo, ali večno stanje blaženstva kome se nada (2. Korinćanima 4,18).

Dok živimo na zemlji "obučeni smo" našim smrtnim telom. U času smrti postajemo "neobučeni" ili "goli". Pavle ne bi želeo da ga zatekne to stanje. On bi više želeo da živ dočeka Hristov drugi dolazak, tako da doživi preobraženje, a ne vaskrsenje. Ta želja Pavlu se nije ispunila. Većina vernih vaskrsenjem će naslediti besmrtnost. Manji broj vernih dočekaće živi Hrista. Ali utešno je to da ćemo se svi "preobući" bilo vaskrsenjem ili preobraženjem i to u slavni dan Hristovog drugog dolaska. Tada ćemo dobiti besmrtna tela. Tela vaskrslih vernih biće slična Hristovom vaskrselom telu (Filipljanima 3,21).

"Biti go" ili biti "neobučeni" označava stanje smrti, stanje u grobu. Pavle gleda iza groba; on čezne za stanjem besmrtnosti. Na taj način Pavle isključuje mogućnost da "duše kao bestelesni duhovi" već u času smrti primaju nagradu blaženstva. Kad bi u času smrti verni primali nagradu onda bi Pavle pozdravljao čas smrti i ne bi sa čežnjom gledao preko groba na dan Hristovog dolaska.

Stanje za vreme smrti je stanje besvesnog sna. Ako taj san ne bi bio prekinut pozivom Darodavca života, to bi onda bio večni san - večna smrt. Sam Isus kaže da će se jednog dana probuditi svi koji spavaju u grobovima - jedni na život večni, a jedni na osudu i propast večnu (Jovan 5, 28.29).

Pavle kaže da nam je Bog dao "zalag" Duha. Duh Božji u našem srcu je zalag ili jamstvo da će nam Bog dati dar večnog života za kojim težimo. "A ako li živi u vama Duh onoga koji je vaskrsao Isusa iz mrtvih, onaj koji je podigao Hrista iz mrtvih oživeće i vama smrtna telesa Duhom svojim koji živi u vama." (Rimljanima 8,11)

Pavle dalje kaže da sada dok smo u smrtnom telu živimo verom, tj. nadamo se budućem vaskrsenju. U budućem životu gledaćemo Hrista onakvog kakav jeste, jer ćemo i mi biti slični Njemu (1. Jovanova 3,2.3).

Izraz "otići od tela" ili "biti odsutan od tela" ne znači neku sreću u bestelesnom stanju, već period odmora ili počivanja u grobu do časa vaskrsenja.

"Ići ka Gospodu" ili "biti prisutan s Gospodom" znači biti vaskrsenjem sjedinjen s Hristom. To sjedinjenje s Gospodom nije u času smrti, već posle razdoblja počivanja u grobu, posle "odsutnosti od tela". Očekujući taj dan apostol Pavle, kao Hristov saradnik, teži da u svemu bude ugodan Bogu, da odsjajuje Hristov lik.

Na osnovu svestranog razmatranja Pavlovog iskaza u 2. Korinćanima 5,1-9. proizlazi zaključak: Pavle ne govori o primanju nagrade odmah u času smrti, kako to neki žele da dokažu na osnovu tih stihova. Biblija ističe da će svi verni zajedno primiti besmrtnost u dan Hristovog dolaska.

U spomenutom tekstu Pavle ističe tri čovekova stanja: 1. sadašnje smrtno stanje; 2. međustanje ili srednje stanje od smrti do vaskrsenja, i 3. buduće besmrtno stanje otkupljenih.

Dok smo u prvom stanju, čeznemo za nebeskom "kućom". Drugo stanje prikazano je izrazima "svučeni", "goli", "odsutni od tela". Pavle bi želeo da izbegne to stanje, jer smrt nije nikome mila. Treće stanje je alternativa prvom stanju. Ono je predstavljeno izrazom "preobučeni" ili "prisutni s Gospodom".

Biti s Gospodom, "preobučeni" u nebeskom domu - to je naš ideal. Da bismo taj ideal postigli, naš se "unutrašnji čovek" pod uticajem Božjeg Duha i Božje reči mora obnavljati svaki dan i naš pogled moramo više usmeravati nebeskoj stvarnosti, "na ono što je gore, ne na ono što je na zemlji; na ono što je nevidljivo, a ne na ono što se vidi" (Kološanima 3,2; 2. Korinćanima 4,16-18). "Mi pak svi koji otkrivenim licem gledamo slavu Gospodnju, preobražavamo se u to isto ob-

ličje iz slave u slavu, kao od Gospodnjega Duha." (2. Korinćanima 3,18)

PROPOVEDANJE "DUHOVIMA U TAMNICI"

Među teže razumljiva mesta spadaju i sledeći tekstovi: 1. Petrova 3,18-20; 4,6 i 2. Petrova 2,4. Ovi tekstovi biće predmet našeg proučavanja u ovom poglavlju. Prvi tekst kaže:

"Jer i Hristos jedanput za grehe naše postrada, pravednik za nepravednike, da nas privede k Bogu, ubijen, istina, bivši telom, no oživljevši Duhom; kojim je sišavši propovedao i duhovima koji su bili u tamnici, koji nekad ne hteše da slušaju kad ih očekivaše Božje trpljenje u vreme Nojevo, kad se građaše kovčeg, u kome malo, to jest osam duša, ostade od vode." (1. Petrova 3,18-20; Vukov prevod) Isti tekst u drugom prevodu glasi: "Jer i Krist je jedanput umro zbog grijeha, pravedan za nepravedne, da nas privede k Bogu; on koji je bio ubijen u tijelu, ali oživje duhom. U duhu je otišao propovijedati duhovima koji su se nalazili u tamnici, onima koji su nekoć bili nepokorni kad ih je Božja strpljivost uporno čekala, u vrijeme Noe, kad se gradila lađa u koju se skloni mali broj - svega osam duša, i bi spašen vodom." (1. Petrova 3,18-20; prevod dr Ljudevita Rupčića)

Pristalice nauke o urođenoj besmrtnosti pozivaju se na ovaj tekst kao dokaz u prilog svojoj tvrdnji da je čovek obdaren prirodnom ili urođenom besmrtnom dušom. Oni veruju da je Hristos kao svestan duh u intervalu između svoje smrti na krstu i vaskrsenja sišao u had, figurativni predeo mrtvih, gde je propovedao bestelesnim duhovima koji su tu čamili. Ovim duhovima je na taj način bila data nova prilika da se obrate i izbegnu čistilište ili pakao.

Da bismo ispravno shvatili neki biblijski tekst, kao što je ovaj, moramo ga uvek razmatrati u vezi s drugim biblijskim tekstovima koji govore o istom predmetu, a nikad izdvojeno. U ovom slučaju dobro je da u vezi sa navedenim tekstom postavimo neka pitanja i da na njih potražimo jasan biblijski odgovor.

Postavljamo sledeća pitanja: Kuda je Hristos otišao posle smrti na krstu? Da li je Hristos umro samo telom, a duhom ostao živ? Ko je propovedao "duhovima u tamnici" i kada? Ko su bili ti duhovi "u tamnici"?

Kuda je Hristos otišao posle raspeća?

Posle raspeća na krstu Hristos nije nikuda otišao; bio je mrtav i kao takav položen u grob (grčki izraz "had"). U času umiranja svoj duh predao je Ocu: "Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj, i rekavši ovo izdahnu." (Luka 23,46)

O Hristovom boravku u grobu i o Njegovom vaskrsenju iz groba prorokovao je psalmista David:

"Jer nećeš ostaviti duše moje u paklu, niti ćeš dati da svetac tvoj vidi truljenje." (Psalam 16,10)

Reč "duša" označava celu osobu. "Nećeš mene ostaviti u grobu."

U svom govoru na dan Duhova apostol Petar posvedočio je ispunjenje ovog proročanstva navodeći spomenuti psalam: "Da me nećeš ostaviti u boravištu mrtvih niti dopustiti da tvoj Svetac istrune." (Dela 2,27)

U ovom tekstu prevodilac je umesto izraza "duša" upotrebio ličnu zamenicu "me", koja znači isto što i izraz "tvoj Svetac" - to jest Hristos.

Iz ovoga sledi da je ceo Isus, a ne samo jedan Njegov deo, počivao u grobu. Za vreme svoga boravka u hadu ili grobu nikome nije propovedao, jer je bio mrtav, a mrtvi su u besvesnom stanju. Grob je mesto tišine, mraka i neaktivnosti (Psalam 146, 4; Propovednik 12,7; 9,10).

Da li je Hristos umro samo telom, a duhom, ostao živ?

Tekst kaže da je "bio ubijen u telu", a "ožive Duhom". Ubijen je "u telu", to jest kao sin čovečiji. Isus je upravo zato postao čovek da bi mogao da umre za pas, kao naša Zamena, i da bismo, zahvaljujući Njegovoj smrti, imali otkupljenje, oporčenje, pomirenje i večno spasenje (Matej 20, 28; 26,28; Rimljanima 3,25; 5,10; Jevrejima 2,14. 15) U času umiranja svoj "duh" predao je Ocu, a nije s njime sišao u grob ili had (Luka 23,46).

Pošto je bio mrtav, a ne živ, treći dan je "Duhom oživeo". Većina prevodilaca piše reč "duh" u spomenutom tekstu velikim slovom, što znači da reč Duh označava Božjeg Duha.

Božji Duh ili Sveti Duh je Hrista oživeo ili vaskrsnuo: "A ako li živi u vama Duh onoga koji je vaskrsao Isusa iz mrtvih, onaj koji je podigao Hrista iz mrtvih oživeće i vaša smrtna telesa duhom svojim koji živi u vama." (Rimljanima 8,11)

Hristova smrt i vaskrsenje su stožer našeg spasenja (Rimljanima 5,8-11).

Ko je propovedao "duhovima u tamnici" i kada?

Tekst kaže da je Hristos oživevši Duhom, kojim je sišao i propovedao "duhovima u tamnici". (1. Petrova 2,19)

"Kojim" se odnosi na Duha. Duh Božji ili Hristov Duh je propovedao "duhovima u tamnici". Reč "tamnica" se često u Bibliji upotrebljava u prenesenom smislu i označava duhovno stanje grešnih ljudi, Sotoninih robova (Isaija 42,7; 61,1; Luka 4,18). Hristov Duh je preko Noja, propovednika pravde, propovedao prepotopnom naraštaju. Kako su čvrsto bili čuvani u tamnici greha stanovnici prepotopnog sveta očito je iz činjenice da se samo osam duša spasilo od Potopa (1. Mojsijeva 6,5-13; 1. Petrova 3,20).

Besmisleno je i nelogično verovati da je Hristov Duh nakon raspeća sišao u tobožnji had, gde su čuvani kao u tamnici "bestelesni duhovi" prepotopnog sveta, pa im propovedao ponovno Radosnu vest. To bi značilo da je Hristos prema tome prepotopnom svetu pokazao poseban obzir, i da mu je pružio još jednu priliku za spasenje. Mogli bismo s tim u vezi postaviti pitanje: zar Hristos ne bi bio pristrasan ako bi prema prepotopnom svetu pokazao takav obzir, dok bi prema drugim naraštajima bio ravnodušan?

Biblija uči da Bog nije pristrasan; ona takođe uči da je ovaj naš zemaljski život vreme u kome treba da se pokajemo i verom primimo od Hrista dar večnog života, a sa smrću se završava naše vreme probe (Matej 16,27; Luka 16,26-31; Rimljanima 2,6; Jezekilj 18,24). Biblija takođe uči da se mrtvi nalaze u besvesnom stanju. Oni ne mogu ni čuti ni pokajati se (Propovednik 9, 5.6). Prema tome, u suprotnosti je sa celom naukom Svetog Pisma smatrati duhove koje spominje navedeni tekst kao "bestelesna, svesna bića", koja slušaju i prihvataju Jevanđelje. Reč "duhovima", kao i reč "tamnica", upotrebljena je u prenesenom ili figurativnom smislu i označava ljude.

Grešnici Nojevog vremena imali su dovoljno vremena da na osnovu Nojevog propovedanja donesu razumnu odluku, i nije im bila data nikakva druga prilika. Zapravo, bili su toliko grešni da ih Bog nije mogao duže trpeti (1. Mojsijeva 6,5-13). Ipak, Božja strpljivost je čekala 120 godina da se pokaju, ali su propustili tu jedinu priliku.

Bog je i sa nama strpljiv, ali nemojmo propustiti da dok traje naše vreme milosti, osiguramo svoje večno spasenje, predanjem i poslušnoću Hristu: "Zato, kao što govori Duh Sveti: 'Danas ako glas njegov čujete, ne budite drvenastih srca!'" (Jevrejima 3,7).

Drugi "problematičan" Petrov tekst je sledeći: "Zato se i mrtvima propoveda jevanđelje, da prime sud po čoveku telom, a po Bogu da žive duhom."

Drugi prevod ovoga teksta glasi: "Ta zato je i mrtvima propovijedana Radosna vijest da budu osuđeni kao ljudi s obzirom na tijelo, a da žive kao Bog s obzirom na duh." (1. Petrova 4,6; prevod R. Ljudevita Rupčića)

Više jasnoće unosi u ovaj tekst engleska Biblija "Novi internacionalni prevod" (New International Version) koji u našem prevodu glasi: "Zato se jevanđelje propovedalo onima koji su sada mrtvi, da budu suđeni kao ljudi s obzirom na telo, a da žive kao Bog s obzirom na duh."

Propovedanje o kome je ovde reč ostvarilo se pre nego što je Petar ovo napisao. Propovedalo se živima koji su sada mrtvi, jer će se svakome suditi pa temelju njegovog ličnog odziva istini ko-

ja je doprla do njega. Onima koji su umrli sudiće se na temelju onoga kako su živeli u ovom životu. Sudiće im se kao i živima.

Izraz "po čoveku telom", "s obzirom na tijelo" znači kao živa ljudska bića. A "po Bogu da žive duhom", "da žive kao Bog s obzirom na duh" znači da žive kao Bog besmrtnim životom u duhovnom telu.

Očigledno je da Petar ovde misli na hrišćane koji su zaspali u Hristu s nadom u vaskrsenje kada Isus bude došao i kada smrtnost bude zamenjena besmrtnošću.

Sledeći "problematičan" tekst odnosi se na pale anđele čuvane u tartaru. Tekst glasi: "Jer kad Bog ne poštede anđele koji sagraše, nego ih metnu u okove mraka paklenoga, i predate da se čuvaju za sud."

Tekst drugog prevoda ovako glasi: "Ako, naime, Bog nije poštedio anđele koji su sagriješili, već ih strmoglavio u pakao i predao mračnim bezdanima, gdje ih čuva za Sud." (2. Petrova 2,4)

Moramo napomenuti da se reč "pakao" ne nalazi u izvornom grčkom tekstu. U grčkom tekstu upotrebljena je reč "tartar". Reč "pakao" navodi na misao o kazni koja čeka zle u ognjenom jezeru.

Reč "tartar" uzeta je iz grčke mitologije. Prema grčkoj mitologiji tartar je najdublje odeljenje hada ili podzemlja u koje je Zevs bacio titane koji su se pobunili protiv njega.

"Tartar" u Petrovoj poslanici nije identičan s grčkim mitološkim tartarom. "Tartar", kako ga Petar upotrebljava, predstavlja mesto zadržavanja ili čuvanja demona (zlih anđela) za sud, kada će biti osuđeni ili uništeni.

Posebno naglašavamo da izraz "tartar" ne smemo poistovetiti s mestom u kome se sada nalaze umrli zli, a to je "had" ili grob; niti s mestom u kome će zli biti uništeni ognjem, a to je "gehena" ili ognjeno jezero (pakao).

Moramo sa žaljenjem ustanoviti da prevodioci često prevode rečju "pakao" tri izraza koji nemaju isto značenje: šeol ili had, gehena i tartar. Šeol ili had je grob u kome mrtvi počivaju do vaskrsenja; gehena je mesto u kome će grešnici i demoni biti kažnjeni nakon suda. To je jezero ognjeno ili pakao. A tartar je mesto privremenog zadržavanja demona do dana suda, kada će biti uništeni u ognjenom jezeru. Tartar nije mesto mučenja, već mesto zadržavanja. Biblijski tartar nema ništa zajedničko s grčkim mitološkim tartarom. Tvrditi da su pali anđeli i grešnici već sada bačeni u pakao ili gehenu znači optužiti Boga da je nepravedan, jer kažnjava pre suda. Biblija nas uči da će sud nad zlima i demonima, i potom kazna tek doći (1. Korinćanima 6,2.3; Danilo 7,26.27; Otkrivenje 20,10-14).

PUTEM VIZIJE "NA TREĆEM NEBU"

Jedan od tekstova apostola Pavla koji pristanice teorije o urođenoj besmrtnosti duše često citiraju u prilog svojoj tvrdnji da je duša besmrtna ili neumrla je tekst u 2. Korinćanima 12,1-4, koji glasi:

"Ali mi se ne pomaže hvaliti, jer ću doći na viđenja i otkrivenja Gospodnja. Znam čoveka u Hristu koji pre četrnaest godina (ili u telu, ne znam; ili osim tela, ne znam: Bog zna) bi odnesen do trećeg neba. I znam za takvog čoveka (ili u telu, ili osim tela, ne znam: Bog zna) da bi odnesen u raj, i ču neiskazane reči kojih čoveku nije slobodno govoriti."

Pristalice verovanja u urođenu besmrtnost tvrde da Pavle ovde govori o nekom čoveku čija je "duša" ili "duh" kao svesno biće napustila telo i bila prenesena u raj gde je čula neizrecive reči i zatim se opet vratila u svoj stan u telu.

Da bismo shvatili ovaj tekst, moramo ga razmotriti u vezi s njegovim kontekstom, s onim što je izneto u prethodnom poglavlju. U prethodnom poglavlju apostol Pavle govori o sebi, iznoseći dokaze u prilog svom apostolstvu - svoj život, svoje vladanje i svoja stradanja za Hrista (2. Korinćanima 11,24-32). Sada, u početku dvanaestog poglavlja navodi novi dokaz svog apostolstva - svoju neposrednu i ličnu vezu s vaskrsim Gospodom putem vizije. O tom dokazu svog apostolstva on sam kaže: "Ali mi se ne pomaže hvaliti, jer ću doći na vizije i otkrivenja Gospodnja."

O kojim vizijama je ovde reč? Reč je o vizijama i objavama koje su mu bile date, a jedna od njih je upravo ova o kojoj je ovde reč. Apostol je kazao: "Ali sada ću govoriti o vizijama i objavama koje su mi date od Gospoda." (2. Korinćanima 12,1; prema prevodu Biblije - New International Version). Prema tome, u citiranom tekstu nije reč o nekom nepoznatom čoveku, već o samom apostolu Pavlu; takođe nije reč o napuštanju tela od strane duše i o njenom ponovnom vraćanju u telo posle posete nebu, već je reč o jednoj Pavlovoj viziji.

Ono što neke zbunjuje je Pavlov govor u trećem licu: "Znam čoveka u Hristu." I drugi biblijski iisici, kao npr. apostol Jovan, upotrebljavaju katkada treće lice iz skromnosti i poniznosti ne želeći da budu poznati (Jovan 13,23; 19,26; 21,20). Pavle izbegava upotrebu prvog lica da ne bi izgledalo kao da želi da se hvali.

Da se ovde govori upravo o Pavlu, a ne o nekom nepoznatom čoveku, zaključujemo iz dva sledeća razloga: 1) što se ovde spominju vizije i objave u vezi s Pavlovim drugim dokazima u prilog njegovom apostolstvu i 2) što se u sedmom stihu neposredno spominju objave date Pavlu.

Dakle, u tekstu koji je predmet našeg proučavanja govori se o Pavlovoj viziji, a ne o nekoj

“duši” koja bi nezavisno od tela odlazila u raj i opet se vraćala u telo kao svoj stan.

Vizije su deo proročke uloge. Putem vizije Bog je najčešće otkrivao prorocima svoju volju. Gospod je kazao Mojsiju: “Prorok kad je među vama, ja ću mu se Gospod javljati u viziji i govoriću s njim u snu.” (4. Mojsijeva 12,6)

Prorok prima viziju pod delovanjem Svetog Duha. Za vreme vizije je u budnom stanju ili u snu. On prima poruke koje mu Gospod daje, da bi ih kasnije, usmeno ili pismeno, preneo svojim savremenici.

Pavle je za vreme svoje službe primio od Gospoda veći broj vizija i objava (Dela 9,4-6; 16,9; 18,9; 22,17.28; 23,11; 27,23.24; Galatima 2,2) Njegove vizije možemo uporediti s vizijama nekih starozavetnih i novozavetnih proroka.

Tako, na primer, imamo izveštaj o proroku Jezekilju: “I pruži kao ruku, i uhvati me za kosu na glavi, i podiže me duh među nebo i zemlju i odnese me u viziji Božjoj u Jerusolim...” (Jezekilj 8, 3)

“A mene duh podiže i odnese u viziji duhom Božjim u zemlju Haldejsku k roblju.” (Jezekilj 11, 24)

Ovde nam se odmah nameće pitanje: nije li na isti način Duh Božji preneo u viziji Pavla u treće nebo?

Takođe o apostolu Jovanu čitamo: “I uvede me duh u pusto mesto i videh ženu gde sedi na zveri crvenoj...” (Otkrivenje 17,3)

Ova iskustva imali su ovi proroci za vreme dok su bili živi i aktivni, u budnom stanju, a njihov je um za to vreme bio pod kontrolom Svetog Duha.

Za vreme vizija njihova “duša” ili “bestelesni duh” nije napuštao telo, kako to veruju pristalice nauke o urođenoj besmrtnosti, jer bi u tom slučaju takvi ljudi bili mrtvi dok se ne bi duša opet vratila u telo.

Pristalice teorije o urođenoj besmrtnosti duše teško shvataju pravi smisao Pavlovog izraza “u telu ili izvan tela”.

Pavlov izraz “u telu ili izvan tela” može se zaista zameniti izrazom “stvarno ili u viziji”.

Šta dakle znači izraz “u telu ili izvan tela”? Ovaj izraz jednostavno znači da je Pavle pod uticajem Svetog Duha posmatrao nebesku stvarnost i da mu je ono što je gledao bilo tako stvarno da mu se činilo kao da je lično prisutan i da gleda stvarne prizore i sluša jasno izgovorene reči.

Ponavljamo: navedeni Pavlov tekst tiče se “vizija i objava” koje je on primio od Gospoda. Ova vizija o kojoj je ovde reč bila je izuzetno značajna, jer je Pavlu bilo omogućeno da vidi raj u “trećem nebu”. Ova vizija bila je tako živa, tako stvarna da Pavle nije mogao reći da li je on bio stvarno, telesno, prenet u raj, ili je to bila samo vizija, koju je Sveti Duh otkrio njegovom umu.

Kao što je proroku Isaiji bio pokazan Gospod kako sedi na prestolu visokom i uzvišenom (Isaija 6,1); kao što je Danilo posmatrao Svevišnjega na nebeskom prestolu i prizor budućeg suda (Danilo 7,9.10.13.14); kao što je apostol Jovan na Patmosu gledao u viziji novi Jerusolim, novo Nebo, novu Zemlju, reku života i drvo života u Božjem raju, tako je i Pavle bio u viziji prenet u nebeski raj, gde je video i čuo ono što se ne može ni opisati ni iskazati.

U tekstu se spominje “treće nebo”. U jednom opštem smislu smatramo da prvo nebo označava našu atmosferu; drugo naše zvezdano nebo, a treće stan Božji i nebeskih bića.

“Treće nebo” i raj ovde znače isto. Raj je tamo gde je drvo života (Otkrivenje 2,7; 22,1.2). Pavle je bio prenet u viziji u raj, kao što je bio kasnije prenet i apostol Jovan. Vizije proroka o nebeskoj stvarnosti omogućuju i nama da svojim pogledom vere pogledamo svoje buduće slavno nasleđstvo za koje apostol Pavle kaže:

“Što oko ne vide, i uho ne ču, i u srce čoveku ne dođe, ono ugotovi Bog onima, koji ga ljube.” (1. Korinćanima 2,9)

Pripremajući se za to nepropadljivo nasleđstvo, Božja reč nas poziva da “svraćamo svoj pogled na ono što je gore” i da se ne vezujemo za ovo zemaljsko, jer je “vidljivo prolazno, a nevidljivo je večno”. (Kološanima 3,2; 2. Korinćanima 4, 18)

PREVARENI SAUL

Biblijska epizoda o caru Saulu i vračari u Endoru često se navodi kao dokaz o pojavljivanju i materijalizaciji besmrtno duše proroka Samuila. Ta epizoda navodi se kao primer u prilog verovanju u besmrtnost duše.

Saul je bio prvi izrailjski vladar. U početku je sarađivao sa prorokom Samuilom koji ga je pomazao za cara, ali kasnije se uzoholio, odbacio prorokove savete, prognao iz ljubomore i zavisti Davida, Božjeg izabranika, i pogubio sveštenike Gospodnje. Kad su Filisteji ponovo objavili rat Izrailju, Saul se veoma uplašio i osetio je potrebu za savetom. Tražio je izbavljanje od neprijatelja, ali nije tražio i oproštenje greha. Zato mu Bog nije odgovarao “ni u snu, ni po Urimu, ni preko proroka”. (1. Samuilova 28,6)

Tada je odlučio da se obrati nekoj vračari. Evo izveštaja o tome: “I Saul reče slugama svojim: tražite mi ženu s duhom vračarskim, da otidem k njoj i upitam je. A sluge mu rekoše: evo u Endoru ima žena u kojoj je duh vračarski. Tada se Saul preruši obukav druge haljine, i otide sa dva čoveka, i dođe k onoj ženi noću; i on joj reče: hajde vračaj mi duhom vračarskim, i dozovi mi onoga koga ti kažem. Ali mu žena reče: ta ti znaš šta je

učinio Saul i kako je istrebio iz zemlje gatare i vračare; zašto dakle mećeš zamku duši mojoj da me ubiješ? A Saul joj se zakle Gospodom govoreći: Tako živ bio Gospod, neće ti biti ništa za to." (1. Samuilova 28,7-10)

Vračara je posumnjala u gosta koji ju je posetio u pratnji dvojice momaka pa mu je napomenula Saulov stav prema onima koji prizivaju duhove i prema vračevima: "Ta ti znaš šta je učinio Saul i kako je istrebio iz zemlje gatare i vračare."

Saul je zaista, dok je još sarađivao s prorokom Samuilom, izdao naredbu protiv ljudi koji se bave takvim poslom. Sigurno je to učinio pod uticajem Samuila koji je dobro poznao Božji stav prema onima koji prizivaju duhove (demone) i prema vračarima. Božji stav u tom pogledu je jasan i određen. Bog najstrožije zabranjuje vršenje okultnih radnji kojima se bave ovakvi ljudi.

"Ne obraćajte se k vračarima i gatarima, niti ih pitajte, da se ne skrvnite o njih. Ja sam Gospod Bog vaš." (3. Mojsijeva 19,31)

"A ko se obrati k vračarima i gatarima da čini preljubu sa njima, okrenuću lice svoje na suprot njemu, i istrebiću ga iz naroda njegov." (3. Mojsijeva 20,6)

"A čovek ili žena, u kojima bi bio duh vračarski ili gatarski, da se pogube, kamenjem da se zaspnu, krv njihova na njih." (3. Mojsijeva 20,27)

"Neka se ne nađe u tebe koji bi vodio sina svojega ili kćer svoju kroz oganj, ni vračar, ni koji gata po zvezdama, ni koji gata po pticama, ni uročnik, ni bajač, ni koji se dogovara sa zlim duhovima, ni opsenar, ni koji pita mrtve." (5. Mojsijeva 18,10.11)

"I ako vam kažu: pitajte vrače i gatare, koji šapću i mrmljaju; recite: ne treba li narod da pita Boga svojega? ili će pitati mrtve umesto živih?" (Isaija 8,19)

Nekadašnje vračarstvo i prizivanje duhova koje Biblija tako strogo zabranjuje isto je što i današnji spiritizam.

Ko su duhovi koji se javljaju na poziv vračara i pozivača duhova? To su ili obične prevare ili zli anđeli (demoni) koji su uzeli izgled nekog pokonika i tako obmanjuju ljude. U pustinji kušanja Sotona je prišao Hristu u obliku svetlog anđela. Sam Sotona se katkada pretvara u anđela svetlosti, i zato nije ništa neobično ako se pretvorio i u oblik nekog čoveka. (2. Korićanima 11,14).

Oni koji se bave vračarstvom, prizivanjem duhova pokojnika i traženjem saveta od mrtvih stavljaju se u službu demonskih sila koje stoje iza okultnih obreda. Oni postaju Sotonini robovi.

Vratimo se vračari u Endoru i njenom posetiocu Saulu i pratimo njihov razgovor: "Tada žena zapita: Koga da ti dozovem?" A on reče: Samuila mi dozovi!"

"A kad žena vide Samuila, povika iza glasa, i reče žena Saulu govoreći: zašto si me prevario? ta ti si Saul. A car joj reče: ne boj se; nego šta si vi-dela? A žena reče Saulu: bogove sam videla gde izlaze iz zemlje. On joj opet reče: kakav je? Ona mu reče: star čovek izlazi ogrnut plaštem. Tada razume Saul da je Samuilo, i savi se licem do zemlje i pokloni se." (1. Samuilova 28,11-14)

Zatim sledi razgovor između "Samuila" i Saula: "A Samuilo reče Saulu: zašto si me uznemirio i izazvao? Odgovori Saul: u nevolji sam velikoj, jer Filisteji zavojštitše na me, a Bog je odstupio od mene, i ne odgovara mi više ni preko proroka ni u snu, zato pozvah tebe da mi kažeš šta ću činiti. A Samuilo reče: pa što mene pitaš, kad je Gospod odstupio od tebe i postao ti neprijatelj? Gospod je učinio kako je kazao preko mene; jer je Gospod istrkao carstvo iz tvoje ruke i dao ga bližnjemu tvojemu Davidu; jer nisi poslušao glasa Gospodnjega, niti si izvršio žestokoga gnjeva njegova na Amaliku; zato ti je danas Gospod to učinio. I Gospod će predati i Izrailja s tobom u ruke Filistejima; te ćeš sutra ti i sinovi tvoji biti kod mene; i tabor Izrailjski predaće Gospod u ruke Filistejima." (1. Samuilova 28,15-19)

Ko je zapravo, "Samuilo" koji se javlja na poziv vračare? Da li je to zaista duša pokojnog Samuila, kako to tvrde pristalice verovanja u urođenu besmrtnost duše i u svesni nastavak života duše posle smrti tela? Šta možemo zaključiti iz podrobnije analize samog teksta?

Kada se nakon vraćanja ženi prikazao materijalizovani duh koji joj se predstavio kao Samuilo, ona se veoma uplašila jer je postala svesna ko je njen preruseni gost. Duh joj je otkrio prerusenog gosta upozorivši je na taj način da bude oprezna. Duh pokazuje dobru volju saradnje. Zar bi pravi Samuilo to učinio i zatim nastavio da joj pomaže u njenom nesvetom poslu? Zar bi Samuilo, koji je kao Božji prorok za života bio protiv vračara, sada kao duh sarađivao s vračarom? Sigurno da ne bi.

Umirivši prestrašenu ženu, Saul ju je zapitao: "Šta vidiš?" Ona mu je odgovorila: "Bogove sam videla gde izlaze iz zemlje."

"Kakav je?", upitao je Saul.

"Star čovek izlazi ogrnut plaštem", odvrća žena.

Tekst dalje kaže: "Tada razume Saul da je Samuilo."

Zatim tobožnji "Samuilo" pita Saula: "Zašto si me uznemirio i izazvao?"

Prvo što zaključujemo iz ovog teksta je da žena nije videla Samuila. Ona je samo pretpostavljala da vidi Samuila. Duh joj se nije predstavio. Na Saulovo pitanje šta vidi, ona je odgovorila: "Bogove sam videla gde izlaze iz zemlje."

Ni Saul nije video Samuila. Na osnovu ženinog opisa da vidi starca gde izlazi ogrnut plaštem,

Saul je pretpostavljao da je to Samuilo. Tekst kaže: "Tada razume Saul (tj. u sebi je zaključio) da je to Samuilo." Činjenica koja proizlazi iz analize samog teksta potvrđuje da ni žena ni Saul nisu videli Samuila. Oboje su samo pretpostavljali da je duh koji se javio Samuilo.

Obratimo pažnju i na pitanje koje tobožnji "Samuilo" postavlja Saulu: "Zašto si me uznemirio i izazvao?"

Pravi Samuilo je bio Božji prorok. Ako bi on imao besmrtnu dušu, kako to veruju pristalice urođene besmrtnosti, sigurno bi se nalazio u raju. Onda bi morao sići dole, a ne izaći iz zemlje gore. Napustiti raj ili nebo mogao bi samo uz Božje dopuštenje. Zar bi Bog, koji je izdao tako stroge zabrane protiv vraćanja, uslišio vračarin zahtev i dopustio Samuilu da se pojavi na zemlji kao odziv na vraćanje? Izvesno je da ne bi!

Gde se nalazi prorok Samuilo posle svoje smrti? On se ne nalazi ni kao neumrla duša u raju ni kao neki svesni duh ili senka u hadu, tj. u nekom podzemnom odeljenju, kako su to verovali stari Grci i drugi narodi, pa i neki Jevreji. Samuilo se nalazi u grobu, a grob je mesto tišine, mraka i neaktivnosti. "Živi znaju da će umreti, a mrtvi ne znaju ništa", kaže Božja reč (Propovednik 9,5). U grobu nema ni rada ni mišljenja (Psalam 146,4; 6,5). Mrtvi počinjavaju u besvesnom snu. Između smrti i vaskrsenja nema svesnog života. Prema tome, duh koji se javio na poziv vračare nije bio pravi Samuilo već materijalizovani duh nekog demona koji je preuzeo lik starog Samuila.

Šta je tobožnji "Samuilo" kazao Saulu na njegovu molbu da ga pouči šta da čini u ovom času duboke krize. "Samuilo" mu je odgovorio: "Zašto mene pitaš kad je Gospod odstupio od tebe i postao ti neprijatelj?... Gospod će predati Izrailj s tobom u ruke Filistejima, te ćeš sutra ti i sinovi tvoji biti kod mene, i tabor izrailjski predaće Gospod u ruke Filistejima." (1. Samuilova 28,16-19)

Sotona ili neki demon u obliku starog Samuila, prikazuje Saulu Boga ne kao Boga ljubavi koji je spreman da oprostí grešniku koji se kaje i da ga primi kao svog sina, već kao nemilosrdnog osvetnika koji uživa u kažnjavanju. Zatim proríče Saulu da će sutra poginuti. Ove Sotonine reči upućene Saulu preko vračare bacile su ga u očajanje. Nije imao snage da ohrabri vojsku i sutradan kad se zametnula borba između njegove vojske i Filisteja, Izrailj je doživeo težak poraz, a sam Saul bacio se na svoj mač i tako izvršio samoubistvo. Izveštaj o Saulovoj pogibiji kaže:

"I tako pogibe Saul za bezakone svoje, koje učini Gospodu što ne sluša reči Gospodnje i što traži da pita duh vračarski." (1. Dnevnika 10,13)

Proríčući Saulovu propast preko vračare u Endoru, Sotona je to i postigao svojom porukom

koja nije bila poziv na pokajanje i reformu već podsticanje na razočaranje i propast.

Sotona podstíče ljude da traže savet od onih koji pozivaju duhove. Otkrivanjem nekih pojedinosti iz njihove prošlosti nadahnjuje ih poverenjem u njegovu moć da može otkriti i budućnost.

Iskustvom stečenim u toku dugih stoleća Sotona može zaključivati od uzroka do posledice i često proréći, sa izvesnim stepenom sigurnosti, neke događaje u čovekovom budućem životu. Tako može prevariti jadne duše i učiniti ih svojim robovima.

Epizoda o Saulu i vračari iz Endora je velika Sotonina prevara. Sotona je prevario Saula uzevši obličje Samuila i igrajući njegovu ulogu.

Moderni spiritizam, počivajući na istim temeljima, nije drugo nego oživljavanje u novom obliku nekadašnjeg vračarstva i kulta demona. U Svetom pismu je proréčeno "da će u poslednje vreme odstupiti neki od vere slušajući lažne duhove i nauke đavolske". (1. Timotiju 4,1) Apostol Pavle kaže da će pre Hristovog drugog dolaska Sotona naročito otkrivati svoju moć "sa svakom silom, i znacima i lažnim čudesima, i sa svakom prevarom nepravde među onima koji ginu: jer ljubavi istine ne primiše, da bi se spasli". (2. Solunjanima 2,9,10)

Neprijatelj naših duša je uvek budan i uvek nastoji da nas uhvati u svoju zamku da bi nas uništio. Zato reči Gospodnje upućene nekadašnjem Izraelu, upućene su i nama danas: "Ne obraćajte s k vračarima i gatarima, niti ih pitajte, da se ne skvrnite o njih. Ja sam Gospod Bog vaš." (3. Mojsijeva 19,31)

"IMAM ŽELJU OTIĆI I BITI S HRISTOM"

Apostol Pavle, koji je propovedao neznabožcima, pisao je iz Rima uoči svog suđenja vernima u Filibi: "Kao što čekam i nadam se da se ni u čemu neću postideti, nego da će se i sad kao svagda sa svakom slobodom Hristos veličati u telu mom, bilo životom ili smrću. Jer je meni život Hristos, a smrt dobitak. A kad mi življenje u telu plod donosi, to ne znam šta ću izabrati. A oboje mi je milo, imajući želju otići i s Hristom biti, koje bi mnogo bolje bilo, ali ostati u telu potrebnije je vas radi." (Filipljanima 1,20-24)

Pristalice verovanja u urođenu besmrtnost duše smatraju ovaj tekst najjačim dokazom u prilog urođene ili prirodne besmrtnosti. Naročito se pozivaju na rečenicu: "Imam želju umreti i biti s Hristom." (Filipljanima 1,23). Napominjemo da mnogi drugi prevodioci ne upotrebljavaju na ovom mestu glagol "umreti", već - što je bliže originalnom tekstu - "otići" ili "otputovati". Glagoli "umreti", i "otići" ili "otputovati" nemaju u ovoj

Pavlovoj izjavi, kao što ćemo to malo kasnije videti, isto značenje.

Pristalice verovanja u urođenu besmrtnost duše tvrde da duša živi u svesnom stanju, odvojeno od tela, posle smrti fizičkog organizma, i da je Pavle očekivao da neposredno posle smrti, kao besmrtna duša ili bestelesni duh, ode u Božju prisutnost.

Nigde Pavle ne kaže da će njegova "duša" ili "duh" otići u času smrti pred Boga. Reč "duša" ili "duh" u tekstu se ne spominju. Njegov odlazak na nebo odnosi se na celu osobu.

Mogli bismo dopustiti da se izraz "umreti i biti s Hristom" ili "otići i biti s Hristom" - kad bi stajao sam - shvati kao da verni već u času smrti odlaze pred Božje lice. Ali ovaj izraz ne stoji sam. Ne smemo graditi neku dogmu na jednom izolovanom iskazu u Bibliji, već uvek moramo razmotriti šta cela Biblija uči o nekom predmetu vere. U ovom slučaju moramo razmotriti šta apostol Pavle i drugi biblijski pisci uče o smrti i o času sastanka s Hristom.

Pre nego što pređemo na detaljniju analizu spornog teksta, moramo nešto reći o samoj pozadini teksta.

Prošlo je deset godina otkako je Pavle propovedao Jevanđelje u Filibi. Na kraju svog trećeg misionarskog putovanja bio je u Jerusalimu napadnut od nekih farisejskih sledbenika koji su hteli da ga ubiju, ali ga je spasio rimski zapovednik sa svojom četom. Kad su mu ovi ljudi i dalje pretili smrću, zapovednik ga je prebacio u zatvor u Cezareju, gde je ostao dve godine. Odavde ga je namesnik Fist, nakon suđenja, na njegov zahtev, pošao u Rim na viši sud. U Rimu je Pavle bio čuvan u zatvoru odakle je napisao poslanice Efescima, Filibljanima i Kološanima. Što se čas suđenja više približavao, stroži su postajali uslovi u zatvoru. Ali Pavle nije klonuo duhom. Upravo iz zatvora pisao je Filibljanima: "Radujte se s vraga u Gospodu, i opet velim: radujte se!" Ta radost prožima poslanicu Filibljanima. Iz ovog prvog zatočeništva u Rimu Pavle je bio oslobođen.

Pređimo sada na analizu teksta.

Apostol Pavle kaže da će se Hristos proslaviti u njegovom telu bilo da živi, bilo da umre. (Filibljanima 1,20). Život i smrt su ovde, po Pavlu, vezani uz njegovo telo, a ne prvenstveno uz dušu ili duh. U celom tekstu Pavle nigde ne spominje "odvojenju dušu" ili "bestelesni duh". Ako bi Pavle mislio da je njegovo pravo "unutrašnje ja" neka svesna besmrtna duša, koja prilikom smrti ostavlja telo i odlazi Bogu, on bi to kazao negde u svojim mnogobrojnim poslanicama. Međutim, on izričito kaže da nije "izostavio da pokaže volju Božju" (Dela 20,27). Međutim, činjenica je da on nije nigde spomenuo da čovek ima "besmrtnu dušu" ili "bestelesni duh".

Pavle kaže da je za njega "život Hristos, a smrt dobitak". U prethodnom stihu on je kazao da će se Hristos proslaviti u njegovom telu bilo da živi ili umre. Ako bude živio, Hristos će biti proslavljen, a Crkva će od toga imati koristi. Ako bude umro, Hristos će opet biti proslavljen, i to će biti dobitak za Hrista i za njega. U kom smislu smrt će biti dobitak za Pavla? Poznato je koliko je stradanja Pavle podneo kao Hristov svedok. U 2. Korinćanima 11,23-27 on sam piše o tome:

"Jesu li sluge Hristove? (ne govorim po mudrosti) ja sam još više. Više sam se trudio, više sam boja podneo, više puta sam bio u tamnici, mnogo puta sam dolazio do straha smrtnoga; od Jevreja primio sam pet puta četrdeset manje jedan udarac; triput samo bio šiban, jednom su kamenje bacali na me, tri puta se lađa sa mnom razbijala, noć i dan proveo sam u dubini morskoj. Mnogo puta sam putovao, bio sam u strahu na vodama, u strahu od hajduka, u strahu od rodbine, u strahu od neznabožaca, u strahu u gradovima, u strahu u pustinji, u strahu na moru, u strahu među lažnom braćom; u trudu i poslu, u mnogom nespavanju, u gladovanju i žeđi, u mnogom pošćenju, u zimi i golotinji."

Smrću bi se završila njegova teška životna borba. Smrt bi za njega bila dobitak, jer bi tada imao svoj počinak. Za Pavla smrt je značila prednost ili dobitak - oslobođenje od životne borbe i sastanak sa Hristom posle kratkog besvesnog sna ili počivanja u grobu. Za onoga koji počiva u grobu u besvesnom stanju, razdoblje između časa smrti i časa vaskrsenja nije ništa drugo do tren oka. Za mrtvoga taj vremenski interval, ma kako dug bio, ne znači ništa. Istog časa kada bude čuo poziv Darodavca života, biće u Hristovoj prisutnosti. Tako, u stvari, on ne čeka svesno nijedan trenutak, jer oni koji su umrli, koji spavaju smrtnim snom, nisu svesni proticanja vremena. U tom smislu smrt je za Pavla značila dobitak.

Smrt nije trenutak u kome bi se "duša" pokojnikova ili njegov "bestelesni duh" sjedinjavao s Hristom, kako to uče pristalice verovanja u besmrtnost duše. Smrt je besvesni san posle koga će, prilikom Hristovog drugog dolaska, verni vaskrsnuti, a živi pravednici će se u trenutku oka preobraziti. Tada će verni biti zauvek s Hristom. O tome apostol Pavle piše sledeće: "Jer će sam Gospod sa zapovešću, s glasom arhangelovim, i s trubom Božjom sići s neba; i mrtvi u Hristu vaskrsnuće najpre; a po tom mi živi koji smo ostali, zajedno s njima bićemo uzeti u oblake na susret Gospodu na nebo, i tako ćemo s vragom sa Gospodom biti." (1. Solunjanima 4,16.17)

"Jer kako po Adamu svi umiru, tako će i po Hristu svi oživeti. Ali svaki u svom redu: prvina Hristos; a po tom oni koji verovaše Hristu o njegovu dolasku; evo vam kazujem tajnu: jer svi ne-

ćemo pomreti, a svi ćemo se pretvoriti, ujedanput u trenutku oka u poslednjoj trubi; jer će zatrubiti i mrtvi će ustati neraspadljivi, i mi ćemo se pretvoriti. Jer ovo raspadljivo treba da se obuče u neraspadljivost, i ovo se smrtno obuče u besmrtnost. A kad se ovo raspadljivo obuče u neraspadljivost, i ovo se smrtno obuče u besmrtnost, onda će se zbiti ona reč što je napisana: pobjeda proždre smrt." (1. Korinćanima 15,22.23.51-54)

Jedini put i način kako možemo doći pred Hristovo lice i zauvek biti s njime je vaskrsenjem ili preobraženjem.

Učenje da se sjedinjujemo s Hristom u času umiranja putem besmrtno duše u suprotnosti je s jasnim učenjem Božje reči da se zauvek sjedinjujemo s Hristom jedino vaskrsenjem ili preobraženjem.

Kad bi verni odmah u času smrti išli u nebo, to bi značilo negaciju jedne od osnovnih biblijskih istina, a to je istina o besvesnom stanju ili snu umrlih u grobu, koji je mesto tišine, mraka i neaktivnosti (Propovednik 9,5.6.10; Jovan 11, 11). Ako bi umrli već bili s Hristom u slavi, kako bi onda trebalo shvatiti reči apostola Jovana:

"Ljubazni! Sad smo deca Božja, i još se ne pokazala šta ćemo biti; nego znamo da kad se pokaže, bićemo kao i on, jer ćemo ga videti kao što jeste." (1. Jovanova 3,2) Tek kad Isus bude došao u slavi, bićemo kao on, a ne ranije.

To je bila i Pavlova lična nada: "Dalje dakle meni je pripravljen venac pravde, koji će mi dati Gospod u dan onaj, pravedni sudija; ali ne samo meni, nego i svima koji se raduju njegovu dolasku." (2. Timotiju 4,8)

Svi verni očekivali su i očekuju ispunjenje svoje nade u dan Hristovog drugog dolaska. Izuzetak su Enoh i Ilija, koji su živi, preobraženjem, uzeti na nebo, i Mojsije, koga je Gospod već vaskrsnuo (Jevrejima 11,5; Matej 17,3). Za sve druge umrle jedina nada je vaskrsenje. To naglašava i apostol Pavle rečima: "Jer ako mrtvi ne ustaju, ni Hristos ne usta. A ako Hristos ne usta, uzalud vera vaša: još ste u gresima svojim." (1. Korinćanima 15, 16.17) Svedočanstvo Biblije je da je sam Hristos bio u grobu, da je treći dan vaskrsnuo i da se posle četrdeset dana uzneo na nebo, gde sada posreduje za nas u Očevoj prisutnosti (Jevrejima 7, 23-27). Hristovo vaskrsenje je garancija našeg vaskrsenja. Do časa vaskrsenja, koje će se zbiti u dan Hristovog drugog dolaska, verni počivaju u svojim grobovima.

Pavlov treći izbor - preobraženje

Pavle je bio u dilemi što se tiče izbora: živeti ili umreti. On piše: "Za mene je, uistinu, život Hristos, a smrt dobitak. Ali ako mi je dalje živeti u telu, to za mene znači plod, rad. Ne znam šta bih izabrao. Pritisnut sam, i to s dve strane." Pavle

je bio pritisnut kao da se nalazi u tesnacu sa zidovima s obe strane, bez mogućnosti skretanja u desno ili u levo. Sada se pred njim otvara treća mogućnost: on bi želeo "otići", ne umreti, i biti s Hristom. On bi želeo živ dočekati Hrista; želeo bi da bude polignut sa Zemlje u susret Hristu na oblacima; želeo bi putem preobraženja, a ne putem vaskrsenja da primi besmrtnost.

To bi bilo najbolje. Upravo to izražavaju njegove reči: "Želim otići i s Hristom biti, što bi mnogo bolje bilo..." (Filipljanima 1,23; Bakotićev prevod)

Pavle je dobro znao da verni mogu biti s Hristom samo na dva načina - vaskrsenjem ili preobraženjem. Njegova želja je bila da ne umre, već da živ dočeka Hrista i da putem preobraženja primi besmrtnost.

U navedenom tekstu upotrebljen je grčki glagol "analuo", što znači "odrešiti", "odvezati", kao što se odvezuje brod da bi otputovao iz luke. Pavlova želja nije bila da postane bestelesni duh, kako su neki shvatili ovaj tekst, već da živ bude odnesen na oblacima u susret Hristu (1. Solunjanima 4,17). On nije živ dočeka ispunjenje ove nade, jer je stradao mučeničkom smrću. Ali on je umro u veri, očekujući venac pravde, koji će mu dati Gospod, pravedni sudija, u onaj dan, i ne samo njemu, već svima koji očekuju Hristov dolazak (2. Timotiju 4,8).

Za sve verne koji su umrli kao i za apostola Pavla, ispunjenje njihove nade zbiće se vaskrsenjem u dan Hristovog dolaska. Oni se sada odmaraju u grobu od svog truda i životne borbe, bez svesti o proticanju vremena. Jutro vaskrsenja njima će se činiti kao da se zbilo neposredno iza njihove smrti. Umreti i biti s Hristom činiće im se kao jedan trenutak, jer vreme provedeno u grobu za njih neće značiti ništa.

Na osnovu svega što smo izneli zaključujemo da je apostolu Pavlu bila strana nauka da se čovekova duša ili bestelesni duh u času smrti sjedinjuje s Hristom. Biblija odbacuje to učenje. Vaskrsenje ili preobraženje jedini su način sjedinjenja s Hristom, i to sjedinjenje zbiće se u dan Hristovog drugog dolaska. Vreme koje mrtvi moraju provesti u grobu može se potpuno zanemariti. Ono za njih ne postoji, tako da se može reći da je za verne mrtve smrt samo kratak san iza kojega dolazi jutro vaskrsenja.

Pavlove reči: "Uistinu, meni je život Hristos, a smrt dobitak!" otkrivaju nam karakter velikog Hristovog apostola. Njegovi planovi, njegove nade i sve njegove težnje bili su usredsređeni Hristu. On je za sebe mogao da kaže: "S Hristom se razapeh, a ja više ne živim, nego u meni živi Hristos." (Galatima 2,20)

Koliko je velika razlika između njega i ostalih ljudi koji se sebično grabe za bogatstvom ovoga sveta i telesnim uživanjima - i boje smrti!

IZRAZI "VEK" I "VEČAN" U VEZI S ČOVEKOVOM VEČNOM SUDBINOM

Izrazi "vek" i "večan", kao i "doveka", "zauvek", "u vek vekova" često se pojavljuju u Svetome pismu. Potrebno je da damo objašnjenje ovih izraza, jer u Bibliji oni nemaju uvek isto značenje.

Izraz "vek" (grčki "aion") može se definisati kao "životni vek", a katkada može značiti neograničeni period ili beskraju večnost. Katkada, međutim, može značiti period određene dužine, kao naš izraz "vek".

Pridev "večan" (grčki "aionios"), što pripada veku ne znači uvek trajati kroz večnost. Izraz "večan" u Bibliji ne znači isto što i "beskonačan".

Pravilo razlikovanja

Da bismo pravilno razumeli značenje prideva "večan", moramo ga uvek posmatrati u vezi s imenicom kojoj je dodat. Njegovo značenje zavisi od imenice koju bliže označuje.

U kojim slučajevima pridev "večan" označava beskonačno trajanje ili beskonačno stanje, a u kojim privremeno trajanje?

Kad pridev večan stoji uz imenicu koja znači božansko Biće, kad označava novi život vernih primljen novorođenjem od Svetoga Duha, kad se odnosi na domovinu spasenih i na sam spaseni Božji narod - u tim slučajevima pridev večan označava večno ili beskonačno trajanje.

Bog je večan i jedini besmrtni: "Koji sam ima besmrtnost, i živi u svetlosti kojoj se ne može pristupiti, kojega niko od ljudi nije video, niti može videti, kojemu je čast i država večna. (1. Timotiju 6,16)

Isus obećava svojim vernim sledbenicima večni život: "Zaista, zaista, kažem vam ko moju reč sluša i veruje onome koji me je poslao, ima život večni, i ne dolazi na sud, nego je prešao iz smrti u život." (Jovan 5,24)

"Ko jede telo moje i pije krv moju, ima život večni. I ja ću ga vaskrsnuti u poslednji dan." (Jovan 6,54)

"Duh je ono što oživljava; telo ne pomaže ništa. Reči koje vam ja rekoh duh su i život su." (Jovan 6,63)

Večni život primamo već sada verom u Hrista kao svog Spasitelja i novorođenjem od Svetoga Duha, a besmrtnost ili neraspadljivost primićemo u času vaskrsenja prilikom Hristovog drugog dolaska (1. Korinćanima 15,51-55).

Večni život nije urođeno svojstvo prirodnog čoveka. Po našem prauču Adamu svi smo nasledili grešnu i smrtnu prirodu. Samo onima koji su

rođeni nanovo od nebeskog Roditelja, od Svetoga Duha, obećan je večni život (Jovan 3,3.5; Rimljanima 8,11).

Bog daje čoveku život. Taj život zavisi od Boga koji je izvor života. On ne može biti nezavisan. Večni život, koji je Bog obećao svima koji su sjedinjeni s Njime, je večan samo zato što su takva bića u stalnoj zajednici s Njime. Takav život nije apsolutan, već uslovan. Otkupljeni će biti besmrtni, jer će ih Bog stalno držati u životu.

Biblija dalje ističe da je Božje carstvo večno (2. Petrova 1,11) i da je zavet Božji večan (Jevrejima 13,20).

Pridev "večan" nalazi se i uz neke Božje radnje i aktivnosti. Tako Biblija spominje večni Božji sud, večnu kaznu, večno uništenje, večno spasenje. U ovim primerima pridev "večan" mora se shvatiti u smislu rezultata ili posledice, a ne kao večni proces.

Večni sud, koji se spominje u Jevrejima 6,2, nije večan po trajanju, već po presudi koja je trajna i nepromenljiva.

Večna kazna, koja se spominje u Mateju 25, 46, je večna po presudi koju je Bog doneo za nepokajane grešnike, a to je smrt (Rimljanima 6, 23), a ne večno kažnjavanje.

Večnom propašću biće pogođeni nepokajani grešnici u dan Hristovog dolaska (2. Solunjanima 1,9). Ni tu nije reč o procesu kažnjavanja, već o posledici - a to je propast ili uništenje koje je večno.

Večno spasenje biće nasledstvo vernih (Jevrejima 9,12). I tu mislimo na posledicu, tj. na dar večnog života i besmrtnosti koju će jednom zauvek primiti oni koji su u ovom životu prihvatili Boga, doživeli novorođenje i ostali verni Bogu do kraja svoga života. Večno spasenje nije večni proces, već večni rezultat Hristove otkupiteljske žrtve prinete za čoveka.

Sada ćemo navesti nekoliko primera u kojima pridev večan ima vremensko ili privremeno značenje.

Aronu je Bog dodelio večno sveštenstvo (1. Dnevnika 23,13). "Večno" ovde znači dok bude trajala Aronova loza.

Ako je u staro vreme neki rob dragovoljno odlučio da ostane u kući svoga gospodara, iako je mogao da ga napusti, on je time izrazio ljubav prema svom gospodaru i ostao "večni rob". (2. Mojsijeva 21,6). "Večni rob" ili "rob doveka" znači dok bude živ.

Na Jelisijevog slugu Gijeziya prešla je doveka Nemanova guba, zato što se polakomio za darovima vojvode Nemana i slagao proroka (2. Carevima 5,27).

"Zauvek" ili "doveka" ovde znači da će bolest guba trajati tako dugo dok bude postojao Gijezi-je.

Isus je prokleo nerodnu smokvu rekavši da na njoj ne bude roda doveka (Matej 21, 19). "Doveka" znači u ostatku njenog postojanja, a ne za svu večnost.

Pokvarene gradove Sodom i Gomor Bog je kaznio večnim ognjem (Judina poslanica, stih 7) Večni oganj je takav oganj, koji ništa ne može ugasiti dok ne proguta materiju kojom se hrani. Tada se oganj gasi. Tamo gde su pekada postojali gradovi Sodom i Gomor danas js Mrtvo more, a večni oganj je davno prestao da gori.

Iz navedenih primera zaključujemo da značenje prideva večan ne treba tražiti u samom pridevu "večan" (anionios), već u imenici kojoj je pridev dodat. Ako imenica označava nešto što je po suštini večno, onda i pridev večan uz takvu imenicu znači neprekidno trajanje - večnost. Ali ako je pridev večan upotrebljen uz nešto što je vremensko, što ima svoj kraj, tada pridev večan znači trajanje u okviru prirodnih, značenjskih granica imenice, privremeno trajanje.

Nepokajane grešnike čeka druga smrt

Božja reč jasno uči da je "plata za greh smrt, a dar Božji je život večni u Hristu Isusu, Gospodu našem". (Rimljanima 6,23) To je biblijska istina.

Uz život (zoe), koji je rezultat zajednice s Bogom, uvek se nalazi pridev večan. Vernim Hristovim sledbenicima obećan je večni život.

Nasuprot nagradi vernima, koja je večni život, Biblija spominje i platu zlima, a to je smrt. Tradicionalno verovanje uči da zle čeka večno mučenje u paklu. Koliko je biblijska istina o smrti kao kazni koja čeka zle logičnija i humanija!

Odakle potiče učenje o večnim mukama zlih u paklu? Šta je temelj tom učenju? Poreklo i temelj tome učenju je Platonova nauka o besmrtnosti duše.

Važno je napomenuti da se reč "duša" spominje u Starom zavetu 754 puta, a u Novom zavetu 105 puta, ali se nikada uz tu reč ne nalazi pridev "večan". Pojam "besmrtna duša" nije biblijski pojam. Njega je stvorila grčka mitologija. Da čovekova duša nije besmrtna, jasno pokazuje Hristova izjava: "Ne bojte se onih koji ubijaju telo, a duše ne mogu ubiti; nego se bojte onoga koji može i dušu i telo pogubiti u paklu." (Matej 10,28)

Uzrok veoma proširenom verovanju da duše zlih ispaštaju za svoje grehe u večnim mukama pakla velikim delom potiče iz pogrešnog tumačenja pojedinih biblijskih tekstova koji govore o kazni namenjenoj zlima. Ovde ćemo se osvrnuti na nekoliko takvih tekstova.

Govoreći o delima dobročinstva koja su neki učinili Njemu, u ličnosti siromaha, a drugi propustili da to učine, i zatim o nagradi i kazni koja

će takve stići, Isus je izjavio: "Ovi će otići u muku večnu, a pravednici u život večni." (Matej 25,46)

Prevodilac je upotrebio izraz "muku večnu", međutim, izvorni grčki tekst upotrebljava izraz "kolasin aionion", što u prevodu znači "kaznu večnu". Prevodilac je zamenio izraz kazna s izrazom muka pod uticajem svoje teologije. Kazna i kažnjavanje nije isto: jedno je svršena radnja, a drugo trajna.

"Kazna" u navedenom tekstu je suprotna nagradi, koja je život, samo onda ako je ta kazna smrt. Biblija zaista izričito kaže da je "plata za greh smrt" (Rimljanima 6,23). Večni rezultat je isti u oba slučaja: za pravedne - život; a za nepravedne - smrt.

I sam Isus suprotstavlja nagradu vernima kazni koja čeka zle: "Ne čudite se tome! Dolazi, naime, čas kada će svi koji počinjavaju u grobovima čuti njegov glas, te iziđu iz njih: koji su činili dobro, na uskrsnuće - na život; a koji su činili zlo, na uskrsnuće - na propast." (Jovan 5,28,29; prevod u izdanju kuće "Stvarnost")

Dok verne čeka večni život, nepokajane grešnike čeka smrt ili propast. To je Isusovo učenje. Biblija ne govori o večnom kažnjavanju ili o večnoj muci, već o večnoj kazni, koja je smrt ili uništenje.

Uzmimo sada u razmatranje dva naizgled malo teža teksta iz Otkrivenja 20,10. i 14,9.

Prvi tekst glasi: "I Đavo koji ih varaše bi bačen u jezero ognjeno i sumporno, gde je zver i lažni prorok; i biće mučeni dan i noć va vek veka." (Otkrivenje 20,10)

Prvo što zapažamo jeste da se ovaj tekst ne odnosi na sve zle, već govori o Đavolu, o simboličkoj zveri i lažnom proroku. I Isus je kazao da je večni oganj pripremljen prvenstveno Đavolu i njegovim anđelima (Matej 25,41). "Oganj večni" ili "ognjeno jezero" spominje se u Otkrivenju 20, 14:

"I smrt i pakao (podzemni svet - hades) bačeni biše u jezero ognjeno. I ovo je druga smrt."

Tekst kaže "da su smrt i podzemni svet (hades - grob)" bačeni u "jezero ognjeno", simbol potpunog i konačnog uništenja, nakon čega sledi izjava: "I smrti neće biti više." (Otkrivenje 21,4) Ko god bude bačen u "jezero ognjeno", biće uništen - neće više postojati. Druga smrt je kazna određena nepokajanim grešnicima. "Blažen je i svet onaj koji ima deo u prvom vaskrsenju", kaže Božja reč, "nad njim druga smrt nema oblasti." (Otkrivenje 20,6)

Izraz "i biće mučeni dan i noć u vek vekova" spominje se i u tekstu iz Otkrivenja 14,9-11. pa ćemo ga u vezi s tim tekstom objasniti.

Ovaj tekst glasi: "Ko se god pokloni zveri i ikoni njezinoj, i primi žig na čelo svoje ili na ruku svoju, i on će piti od vina gnjeva Božjega, koje je

nepomešano utočeno u čašu gnjeva njegova, i biće mučen ognjem i sumporom pred anđelima svetim i pred jagnjetom. I dim mučenja njihova izlaziće va vek veka; i neće imati mira dan i noć koji se poklanjaju zveri i ikoni njezinoj, i koji primaju žig imena njezina." (Otkrivenje 14,9-11)

Simboli "zver", "ikona zverina" i "žig zverin" takođe ukazuju na činjenicu da se ovde radi o naročitoj grupi Božjih neprijatelja, koje čeka najstrašnija kazna.

Zadržimo se na izrazu "i dim mučenja njihova izlaziće vavek veka". Da li ovaj tekst zaista govori o večnim mukama u paklu kako to tvrde pristalice nauke o urođenoj besmrtnosti duše? Razmotrimo поблише ovaj izraz.

Izraz "dim mučenja" je pesnička figura koja se spominje i u Isaiji 34,10. Tu prorok Isaija proriče sudbinu Edoma, neprijatelja Božjeg naroda, i kaže: "Neće se gasiti ni noću ni danju, do veka će se dizati dim njezin, od kolena do kolena ostaće pusta, niko neće prelaziti preko nje do veka. Nego će je naslediti gem i ćuk, sova i gavran naseliće se u njoj, i Gospod će rastegnuti preko nje uže pogibli i merila pustoši." (Isaija 34,10.11)

Prorok nije pretekao beskrajni oganj i večni dim. To se vidi iz činjenice što posle požara o kome se kaže da će se njegov dim dizati do veka, zemlja je ostala pusta, ali ipak nastanjena nekim životinjama i pticama. Izraz "dim će se dizati do veka" je pesnička figura - hiperbola.

O onima koji će biti kažnjeni smrću u "jezeru ognjenom" kaže se da neće imati mira "ni dan ni noć". Značenje ovoga izraza je da za vreme podnošenja kazne, koja će trajati dok ne nastupi smrt, neće biti odmora od kazne. I ovaj izraz označava ograničeni period koji će imati svoj kraj.

Nelogično je na simboličkim i pesničkim izrazima kao što su "dim mučenja njihova izlaziće vavek veka" i "neće imati mira ni dan ni noć" graditi nauku koja je suprotna jasnom učenju Božje reči o kazni koja će stići Sotonu i njegove sledbenike. Kazna će biti primerena počiniljima zla. Prorok Malahija kaže da će u dan Božjeg suda večna kazna ognjem stići "koren" i "grane" - začetnika zla, Đavola, predstavljenog "korenom", i njegove sledbenike - predstavljenje "granama". "Koren" će duže goreti od "grana". Kad oganj bude progutao "koren" i "grane", sam će se ugasiti. Večni oganj je takav oganj koji ništa ne može ugasiti dok ne proguta materiju kojom se hrani.

Život ili smrt je izbor o kome svako od nas mora doneti odluku. Bog nam pruža mogućnost izbora jer nas je stvorio kao slobodna moralna bića, pokazuje nam u svojoj Reči put kojim treba da idemo i obećava nam svoju pomoć koja je kadra da nas osposobi da činimo Božju volju. Na nama je da se opredelimo:

"Duh i nevesta govore: dođi, i koji čuje, neka govori: dođi. I ko je žedan, neka dođe, i ko hoće, neka uzme vodu života zabadava." (Otkrivenje 22, 17)

"DUŠE POD OLTAROM"

U viziji apostola Jovana o sedam pečata pojavljuje se izraz "duše pod oltarom":

"I kad otvori peti pečat, videh pod oltarom duše pobijenih za reč Božju i za svedočanstvo koje imahu." (Otkrivenje 6,9)

Često se ovaj tekst navodi kao dokaz u prilog tvrdnji da se na Nebu pod žrtvenikom nalaze duše onih koji su ubijeni zbog Božje reči.

Šta znači izraz "duše pod oltarom - žrtvenikom"? Kako treba shvatiti ovu sintagmu? Da bismo pravilno razumeli ovaj izraz, dobro je da ga razmotrimo u njegovom kontekstu, to jest u vezi s onim što je rečeno u prethodnim pečatima.

Jezik u ovim apokaliptičkim vizijama je slikovit i simboličan. U prve četiri vizije (pečata) pojavljuju se četiri jahača. Svaki jahač jaše konja drukčije boje i predstavlja opis dramatičnih događaja koji će uslediti pred Hristov drugi dolazak.

A onda, u petom pečatu se kaže:

"I kad otvori peti pečat, videh pod oltarom duše pobijenih za reč Božju i za svedočanstvo koje imahu. I povikaše glasom velikim govoreći: dokle, gospodaru sveti i istiniti! ne sudiš i ne ka-ješ krvi naše na onima što žive na zemlji? I dane biše svakome od njih haljine bele, i rečeno im bi da počnu još malo vremena, dokle se navrše i drugari njihovi i braća njihova, koji valja da budu pobijeni kao i oni." (Otkrivenje 6,9-11)

U prethodnom pečatu spominju se ubice, a ovde je reč o ubijenima, o žrtvama, o mučenicima.

Kako treba shvatiti izraz "duše pod oltarom - žrtvenikom"? Isus, Jagnje Božje, prineo je sebe na žrtvu na ovoj Zemlji. Tu su poubijani ili žrtvovani mnogi verni Hristovi sledbenici. Zemlja je primila krv mučenika (duša tela je u krvi: 3. Mojsijeva 17,11). I krv mučenika vapi Bogu za pravednom kaznom, kao što "glas krvi Aveljeve viče sa zemlje k Bogu". (1. Mojsijeva 4,10; Bakotičev prevod).

Simboli petog pečata dati su u prvom redu zato da ohrabre one koji će biti suočeni sa mučeničkom smrću. Oni treba da budu sigurni, i pored prividne trenutne pobede Božjih neprijatelja, u konačnu pobedu svoga Gospoda za koga su spremni da daju svoje živote.

Mučenici su često pre spaljivanja na lomači bili lišeni svoje odeće i ogrnuti plaštem na kome su bili naslikani demoni, dok im je na glavu bila stavljana visoka kapa sa naslikanim demonima. Ove haljine pogrde i sramote Hristos zamenjuje

haljinama dostojanstva i časti. "I biše dane svakome od njih haljine bele, i rečeno im bi da počinu još malo vremena, dokle se navršu i drugari njihovi i braća njihova, koji valja da budu pobijeni kao i oni." (Otkrivenje 6,11)

Ovim rečima najavljeno je da se progonstva ne završavaju sa apostolima i njihovim učenicima. Vreme nevolje i progonstva za Božji narod i dalje će potrajati, ali za kratko. Bog će uskoro "odbraniti izabrane svoje koji ga mole dan i noć". (Luka 18,7)

ŠTA UČI OTKRIVENJE O KONAČNOJ SUDBINI PRAVEDNIH I ZLIH?

Otkrivenje je knjiga o životu i smrti. U njoj je opisana nagrada za verne - večni život, i kazna za zle - večna ili druga smrt.

Kazna koja će stići nepokajane grešnike u dan Gospodnji ili u "dan Božjeg gneva" biće večna ili druga smrt. Već je u Starom zavetu preko proroka Jeremije, Gospod objavio da će doći dan kada će zli primiti svoju zasluženu platu — "zaspaće večnim snom i neće se probuditi". (Jeremija 51, 57) O toj kazni govori i Hristos u Jevanđeljima i naročito u Otkrivenju preko apostola Jovana.

Dan kazne nad zlima naziva se u Božjoj reči "danom Gospodnjim" i "danom Božjeg gneva".

Evo kako je u Otkrivenju Jovanovom opisan taj dan:

"I videh kad otvori šesti pečat, i gle, zatrese se zemlja vrlo, i sunce posta crno kao vreća od kostreti, i mesec posta kao krv; i zvezde nebeske padoše na zemlju kao što smokva odbacuje pupke svoje kad je veliki vetar zaljulja. I nebo se izmače kao knjiga kad se savije, i svaka gora i ostrvo s mesta svojih pokrenuše se. I carevi zemaljski, i boljari, i bogati, i vojvode, i silni, i svaki rob, i svaki slobodnjak, sakriše se po pećinama i po kamenjacima gorskim; i govoraše gorama i kamenju: padnite na nas, i sakrijte nas od lica onoga što sedi na prestolu, i od gneva jagnjetova. Jer dođe veliki dan gneva njegova, i ko može ostati?" (Otkrivenje 6,12-17)

Prilike na Zemlji uoči "dana Gospodnjeg" i sam "dan Božjeg gneva" opisuje i sledeći tekst:

"I narodi se prognjeviše, i dođe gnjev tvoj i vreme mrtvima da se sudi, i da se da plata slugama tvojim, prorocima i svetima, i onima koji se boje imena tvogega, malima i velikima, i da se unište oni koji zemlju kvare!" (Otkrivenje 11,18-Bakotić)

Ovde je očigledno reč o Hristovom drugom dolasku. U dan Hristovog drugog dolaska mrtvi verni vaskrsnuće u neraspadljivom ili besmrtnom telu, živi verni u tren oka biće preobraženi u besmrtno telo, i zajedno s vaskrsnulima biće uzeti na nebo.

"Jer kako po Adamu svi umiru, tako će i po Hristu svi oživeti. Ali svaki u svom redu: prvina Hristos; a po tom oni koji verovaše Hristu o njegovu dolasku." (1. Korinćanima 15,22,23)

"Evo vam kazujem tajnu: jer svi nećemo pomreti, a svi ćemo se pretvoriti, u jedanput, u trenutku oka u poslednjoj trubi; jer će zatrubiti i mrtvi će ustati neraspadljivi, i mi ćemo se pretvoriti. Jer ovo raspadljivo treba da se obuče u neraspadljivost, i ovo smrtno da se obuče u besmrtnost. A kad se ovo raspadljivo obuče u neraspadljivost, i ovo se smrtno obuče u besmrtnost, onda će se zbiti ona reč što je napisana: pobeda proždre smrt." (Korinćanima 15,51-54)

Šta će biti sa živim zlima kada Hristos bude došao?

Izveštaj iz Božje reči kaže da će tada nepokajani grešnici biti uništeni slavom Hristovog drugog dolaska.

Kazna koju će živi zli primiti u dan Hristovog drugog dolaska nije njihova konačna kazna. Konačnu kaznu primiće hiljadu godina kasnije posle oslobođenja Sotone iz hiljadugodišnjih okova, kao i vaskrsenjem zlih koji će pod Sotoninim vođstvom pokušati da zauzmu novi Jerusalim, koji će, u međuvremenu biti spušten s neba na Zemlju.

Nadahnuti iskaz o tome kaže sledeće: "I videh anđela gde silazi s neba, koji imaše ključ od bezdana i verige velike u ruci svojoj. I uhvati aždahu, staru zmiju, koja je Đavo i Sotona, i sveza je na hiljadu godina, i u bezdan baci je, i zatvori je, i zapečati nad njom, da više ne vara narode, dok se ne navršu hiljada godina; i potom valja da bude odrešena na malo vremena. I videh prestole, i sedahu na njima, i dade im se sud, i duše isečenih za svedočanstvo Isusovo i za reč Božiju, koji se ne pokloniše zveri ni ikoni njezinoj, i ne primiše žiga na čelima svojim i na ruci svojoj; i oživlješe i carovaše s Hristom hiljadu godina. A ostali mrtvaci ne oživlješe, dokle se ne svrši hiljada godina. Ovo je prvo vaskrsenje. Blažen je i svet onaj koji ima deo u prvom vaskrsenju; nad njima druga smrt nema oblasti, nego će biti sveštenici Boga i Hristu, i carovaće s Njim hiljadu godina. I kad se svrši hiljadu godina, pustiće se Sotona iz tamnice svoje, i iziće da vara narode po sva četiri kraja zemlje, Goga i Magoga, da ih skupi na boj, kojih je broj kao pesak morski. I iziđoše na širinu zemlje, i opkoliše tabor svetih, i grad ljubazni; i siđe oganj od Boga s neba, i pojede ih. I Đavo koji ih varaše bi bačen u jezero ognjeno i sumporito, gde je zver i lažni prorok; i biće mučeni dan i noć va vek veka." (Otkrivenje 20,1-10)

Postoje dva "dana gneva" Gospodnjeg u odnosu na zle. Prvi je kad Hristos bude došao po drugi put kao Sudija svetu (Otkrivenje 19,17-21), a drugi će biti hiljadu godina kasnije, kad vaskr-

snu svi zli; a Sotona oslobođen na kratko i kada će konačno biti uništen sa svojim sledbenicima i zlim anđelima (Otkrivenje 20,9,10).

Ognjeno jezero takođe se spominje dvaput. Prvi put u vezi s drugim Hristovim dolaskom:

"I videh zver i careve zemaljske i vojnike njihove skupljene da se pobiju s onim što sedi na konju i s vojskama njegovim. I bi uhvaćena zver, i s njom lažni prorok koji učini pred njom znake kojima prevari one koji primiše žig zverin i koji se poklanjaju ikoni njezinoj: živi biše bačeni oboje u jezero ognjeno, koje gori sumporom. A ostali pobijeni biše mačem onoga što sedi na konju, koji iziđe iz usta njegovih; i sve se ptice nasitiše od mesa njihova." (Otkrivenje 19,19-21)

Drugi put ognjeno jezero spominje se u vezi s događajima koji se zbivaju hiljadu godina kasnije:

"I kad se svrši hiljada godina, pustiće se Sotona iz tamnice svoje, i izići će da vara narode po sva četiri kraja zemlje, Goga i Magoga, da ih skupi na boj, kojih je broj kao pesak morski. I iziđu na širinu zemlje, i opkoliše oko svetih, i grad ljubazni; i siđe oganj od Boga s neba, i pojede ih. I Đavo koji ih varaše bi bačen u jezero ognjeno i sumporito, gde je zver i lažni prorok; i biće mučeni dan i noć va vek veka." (Otkrivenje 20,7-10)

Ovde tekst kao da ističe razliku u kazni. O kazni grešnika stoji napisano: "I siđe oganj od Boga s neba i pojede ih." A o Đavolu se kaže: "I bi bačen u jezero ognjeno i sumporno, gde je zver i lažni prorok; i biće mučeni dan i noć, u vek vekova." (Otkrivenje 20,9. 10) Sam Isus je rekao da je oganj večni pripravljen "Đavolu i anđelima njegovim". (Matej 25,41)

O izrazima "va vek vekova" i "večni oganj"

Pristalice teorije o večnim mukama zlih u paklu pozivaju se najčešće na tekst iz Otkrivenja 14,9-11. kao na dokaz u prilog istinitosti svoga stanovišta. Taj tekst glasi:

"I treći anđeo za njim ide govoreći glasom velikim: ko se god pokloni zveri i ikoni njezinoj, i primi žig na čelo svoje ili na ruku svoju, i on će piti od vina gneva Božjega, koje je nepomešano utočeno u čašu gneva njegova, i dim mučenja njihova izlaziće va vek veka; i neće imati mira dan i noć koji se poklanjaju zveri i ikoni njezinoj, i koji primaju žig imena njezina." (Otkrivenje 14,9-11)

O kome govori ovaj tekst i o kakvoj je kazni ovde reč? Šta treba imati na umu da bismo pravilno shvatili ovu strašnu pretnju?

Prvo što moramo imati na umu sastoji se u činjenici da se ovde radi o posebnoj grupi prestupnika - o onima "koji su se poklonili zveri i ikoni njezinoj i koji primaju žig na čelo svoje ili na ruku svoju". Drugo, period trajanja kazne ne spominje

se nigde gde se spominje jezero ognjeno (Otkrivenje 14, 10; 20,15; 21,8). Treće, izraz "dim mučenja njihova" ima svakako simboličko značenje. "Dim" je bezobličan ostatak nečega što je izgorelo. Opisujući sudbinu bezbožnika, psalmista David kaže:

"A bezbožnici ginu, i neprijatelji Gospodnji kao lepota šumska prolaze, kao dim prolaze." (Psalam 37,20)

U Isaijinom opisu sudbine Edoma dolazi najbolje do izražaja simboličko značenje izraza "dim". O sudbini Edoma prorok kaže:

"Jer će biti dan osвете Gospodnje, godina plaćanja, da bi se osvetio Sion. I potoci će se njezini pretvoriti u smolu, i prah njezin u sumpor, i zemlja će njihova postati smola razgorela. Neće se gasiti ni noću ni danju, do veka će se dizati dim njezin, od kolena do kolena ostaće pusta, niko neće prelaziti preko nje do veka." (Isaija 34,8-10)

Jasno je iz gornjeg teksta da je "dim" simbol opustošenja, večnog uništenja, večne smrti.

"Večni oganj" je oganj koji ništa ne može ugasi, dok ima materije kojom se hrani. Kad oganj proždere materiju, onda se sam od sebe gasi. Oganj kojim je Bog kaznio gradove Sodom i Gomore naziva se u Bibliji "večnim ognjem". Taj oganj davno je prestao da gori jer je izvršio svoju namenu. (Judina poslanica, stih 7).

Kad bi se zli u ognjenom jezeru morali večno mučiti, Bog bi im posle vaskrsenja morao stvoriti naročito telo koje bi moglo da podnosi večno stradanje u ognju. To Bog ne čini.

Biblija odbacuje učenje o večnim mukama zlih u ognjenom paklu iz sledećih razloga:

1. Večni život ili besmrtnost je Božji dar vernima. Nepokajani grešnici ne poseduju taj dar (Rimljanima 6,23).

2. Večno mučenje ovekovelo bi greh, stradanje i žalost, a Božja reč jasno uči da svega toga na novoj zemlji više neće biti (Otkrivenje 21,4).

3. Večni pakao predstavljao bi u svemiru jednu mrlju tokom cele večnosti, pa bi izgledalo kao da je samome Bogu nemoguće da otkloni tu mrlju. Dualizmu će jednom doći kraj. Bog će zauvek otkloniti iz svemira zlo i uzročnika zla.

4. Ideja o večnom paklu nepomirljiva je s Božjom ljubavi. Ta ideja prikazuje Boga kao večnog osvetnika čiji se gnev ne može stišati. Biblija ne poznaje takvog Boga. Ona prikazuje Boga kao Boga ljubavi, milosti, istine i pravde. Ljudska krivica nije beskonačna; zašto bi onda kažnjavanje bilo beskonačno.

Nagrada pravednima — nova Zemlja i večni život

Nova zemlja s novim nebeskim Jerusalimom kao prestonicom, i dar večnog života biće nagra-

da vernima. Kao što su sadašnja nebesa i Zemlja stvarni, tako će i nova Zemlja i nova nebesa koja će Bog stvoriti posle perioda "dana Gospodnjeg" s njegovim hiljadugodišnjim događajima biti stvarnost. Tada će se ostvariti davno objavljeno proročanstvo:

"Jer, gle, ja ću stvoriti nova nebesa i novu zemlju, i što je pre bilo neće se pominjati niti će na um dolaziti." (Isaija 65,17)

"Jer kao što će nova nebesa i nova zemlja, što ću ja načiniti stajati predom mnohom, veli Gospod, tako će stajati seme vaše i ime vaše." (Isaija 66,22)

Nova Zemlja biće, zapravo, obnovljeni raj. Slika o novoj Zemlji i povom Jerusolimu, koju nam prikazuje Otkrivenje, nije mašta već realnost. Evo kako apostol Jovan opisuje tu realnost:

"I videh nebo novo i zemlju novu; jer prvo nebo i prva zemlja prodoše, i mora više nema. I ja Jovan videh grad sveti, Jerusolim nov, gde silazi od Boga s neba, pripravljen kao nevesta ukrašena mužu svojemu. I čuh glas veliki s neba gde govori: evo kuće Božije među ljudima, i živće s njima, i oni će biti narod njegov i sam Bog biće s njima Bog njihov. I Bog će otrti svaku suzu od očiju njihovih, i smrti neće biti više, ni plača, ni vike, ni bolesti neće biti više; jer prvo prođe. I reče onaj što seđaše na prestolu: evo sve novo tvorim. I reče mi: napiši, jer su ove reči istinite i verne. I reče mi: svrši se. Ja sam alfa i omega, početak i svršetak. Ja ću žednome dati iz izvora vode žive zabada. Koji pobedi, dobiće sve, i biću mu Bog, i on će biti moj sin." (Otkrivenje 21,1-7)

"I pokaza mi čistu reku vode života, bistru kao kristal, koja izlađaše iz prestola Božjega i Jagnjetova. Nasred ulica njegovih i s obe strane reke drvo života, koje rađa dvanaest rodova dajući svakoga meseca svoj rod; i lišće od drveta beše za isceljivanje narodima. I više neće biti nikakve prokletinje; i predo Božji i Jagnjetov biće u njemu, i sluge njegove posluživaće ga. I gledaće lice njegovo, i ime njegovo biće na čelima njihovim." (Otkrivenje 22,1-4)

Božja prvobitna namera u pogledu Edena biće sada ostvarena. Cela Zemlja biće raj nastanjen svetim i srećnim bićima.

Apostol Jovan i viziji gledao je veliko mnoštvo "gde stoji pred prestolom i pred Jagnjetom, obučeni u bele haljine, s palmama u rukama, i vikahu jakim glasom: 'Spasenje je delo našega Boga, koji sedi na prestolu, i Jagnjeta!'" (Otkrivenje 7,9,10)

"Više neće ogladnети ni ožednети, i neće na njih pasti sunce, niti kakva vrućina. Jer jagnje, koje je nasred prestola, pašće ih, i uputiće ih na izvore žive vode; i Bog će otrti svaku suzu od očiju njihovih." (Otkrivenje 7,16,17)

Dar Božji vernima na obnovljenoj Zemlji biće večni život.

Zanimljivo je napomenuti da se život, kao Božji dar vernima, spominje petnaest puta u Otkrivenju. Verni će na obnovljenoj Zemlji biti ovenčani neuvelim "vencem života" (Otkrivenje 2,10); ješće rod od "drveta života" (Otkrivenje 2,7); piće vodu iz izvora "vode života" (Otkrivenje 21,6).

Beskonačni, večni, besmrtni život poklanja Bog svojoj deci darovima večnosti - drvetom života, vodom života i vencem života. Božja večna namera sa čovekom, epizodom greha za neko vreme odložena, uskoro će biti ostvarena. Greha i smrti više neće biti. Verni će večno živeti u Božjoj prisutnosti.

Božja reč nas poziva da se za to nepropadljivo nasledstvo revno pripremamo: "Zato, ljubazni, čekajući ovo starajte se da vas On nađe čiste i prave u miru." (2. Petrova 3,14)

"I svaki koji ovu nadu ima na njega, čisti se, kao i on što je čist." (1. Jovanova 3,3)

POREKLO VEROVANJA U BESMRTNOST DUŠE

Ideja o urođenoj besmrtnosti duše starija je od Platona. Mogli bismo reći da je ona stara koliko je star i naš svet.

Biblija uči da Bog nije stvorio čoveka ni smrtnim ni besmrtnim, već s mogućnošću da postane jedno ili drugo. Besmrtnost kao Božji dar bila je prvom čoveku obećana pod uslovom poslušnosti. S druge strane, Bog je čoveku otvoreno rekao da ga čeka smrt ako prestupi određenu zapovest. Božja zapovest je glasila: "Ali s drveta od znanja dobra i zla, s njega ne jedi; jer u koji dan okusiš s njega, umrećeš." (1. Mojsijeva 2,17)

Ova zabrana bila je proba čovekovog poverenja, ljubavi i poslušnosti Bogu. Na žalost, naši praroditelji prestupili su ovu izričitu Božju zapovest. Poverovali su kušaču, Đavolu, koji im je preko zmije kao svog medijuma rekao: "Nećete vi umreti; nego zna Bog da će vam se u onaj dan kad okusite s njega otvoriti oči, pa ćete postati kao bogovi i znati što je dobro, što li zlo." (1. Mojsijeva 3,4,5)

Ova Sotonina laž - nećete vi umreti - postala je već od toga časa lažna nada svih onih koji su prekinuli zajednicu s Bogom, živeli odvojeno od Njega i bez neposrednih Božjih Otkrivenja. Vera u urođenu besmrtnost duše temelji se, možemo reći, na rečima velikog varalice, a ne na Božjem obećanju.

Ideja o besmrtnosti duše je obeležje stare egipatske religije. Prema svedočanstvu grčkog istoričara Herodota, vera u besmrtnost duše je iz Egipta prenetu u Grčku.

Homer, veliki grčki pesnik, u svojim epovima Ilijadi i Odiseji priča o podzemlju ili hadu kao mestu u kome se skupljaju duše pokojnika kao neke sene, ali zanimljivo je istaći, on nikada ne upotrebljava izraz "besmrtna duša".

Glavni nosioci ideje o besmrtnosti ljudske duše pre grčkog filozofa Platona bili su sveštenici i vernici tajnih grčkih religioznih kultova, takozvanih misterija - Dionisovih i orfičkih; filozof Pitagora i njegovi sledbenici.

U pozadini verovanja u besmrtnost duše je persijski zoroastrizam, čije je glavno obeležje dualizam, to jest borba dvaju suprotnih principa - dobra i zla, svetlosti i tame. Po tom učenju, svemir je pozornica kosmičke drame od koje zavisi i čovekova sudbina. Ova drama nastala je u sukobu koji se vodi između Ormuzda, principa dobra i svetlosti, i Ahrimana, principa zla i tame. Ormuzd je smatran bogom stvoriteljem: nebeski svet je njegovo carstvo. Ahriman je smatran zlim duhom, koji razara i uništava. Njegovo prebivalište je svet ispod Meseca, podvrgnut propadanju.

Ljudska tragedija je navodno u tome što se čovek nalazi u procesu između ovih dvaju svetova. Po svojoj duši, koja je iskra istrgnuta iz nebeske vatre, on pripada gornjem svetu, a po svom telu pripada nižem svetu tame. Spasenje se navodno sastoji u tome da se čovekova duša oslobodi veza vidljivog sveta, da napusti svoj telesni zatvor i obredima očišćenja, spoznajom, askezom i ekstrasom osigura sebi povratak u nebesku domovinu. To je persijski dualizam sjedinjen s verom u besmrtnost duše kao svojom posledicom.

Dualizam i vera u besmrtnost duše nalazi se i u mitu o Dionisu-Zagreju (rastrganom), iz koga vode svoje poreklo i spomenute misterije - Dionisove i orfičke.

O Dionisu - Zagreju postoji više mitova, ali se najpoznatiji svodi na dualizam dvaju principa, što je sastavni deo persijske mitologije. Titani, nosioci zla, napadnu Dionisa i ubiju ga. Pošto su rastrgli njegovo božansko telo, pojedu ga. Zevs, otac bogova, da bi osvetio svoga sina Dionisa, spali Titane ognjem munje. Njihov pepeo je rasejan po Zemlji, i iz njega su se rodili ljudi. Ovaj mit objašnjava mešavinu iz koje se sastoji čovek - u njemu je nešto od Dionisa, a nešto od Titana. On treba da se oslobodi titanskih elemenata i da se čist vrati k bogu od koga se jedan deo nalazi u njemu.

Dionisov kult je kod Grka prvi posejao seme verovanja u besmrtnost duše. Dionisov kult veselja i orgijanja, tračkog porekla, nastojao je da izazove kod onih koji su u njemu učestvovali natprirodno uzbuđenje, neku vrstu transa ili ekstaze. Ova ekstaza imala je religiozni karakter - dovodila ih je u vezu "s bićima višeg sveta". Ovim neobičnim orgijama duša je imala utisak da se oslo-

bađa tela kako bi se sjedinila s božanstvom. Oni koji su na ovaj način bili obuzeti "ovim svetim ludilom" osećali su se kraj boga i u bogu. Iako još u svom ograničenom telu, njihove duše su uživale puninu jednog beskrajnog života. Upravo u ovoj težnji da se sjedine s bogom, da se stope s božanstvom, nalazi se klica verovanja u besmrtnost duše. Tu će grčka filozofija crpiti potrebne ideje da bi sagradila metafizičku nauku o božanskoj duši koja je obdarena večnim životom.

U orfičkom kultu, izvedenom iz Dionisovog, nalazimo prvi razvijeniji oblik verovanja u besmrtnost duše. Orfici su prinosili žrtve ispaštanja, vršili obredna pranja da bi se očistili od telesne nečistote kako bi se duša mogla osloboditi svih telesnih prepreka i živeti božanskim životom. Ovaj kult smatrao je preprekom i kaznom za dušu to što je sjedinjena sa telom i učestvuje u njegovim instinktima. Pristalice ovog kulta bili su prvi koji su telo nazivali "zatvorom duše".

Pod uticajem orfičkog kulta i Pitagora prihvata učenje o duši kao pravoj besmrtnoj supstanci u čoveku. Pitagorejci kao etičari u traganju za savršenstvom prihvatili su u svoje poglede orfički uticaj, da je ono pravo u čoveku samo duša, koja je okovana u telu, pa odatle treba da se što pre oslobodi. Ona će dugim seljenjem kroz razna tela ljudi i životinja to ostvariti i biće ponovo na svojoj prvobitnoj visini.

Prema Hipolitu, Pitagora je učio da su duše mrtve dok su u telu, zatvorene u njemu kao u grobu, ali vaskrsavaju i postaju besmrtnne kad se čovek oslobodi tela.

Pitagora uči o zvezdama kao božanstvima i o srodnosti duša i zvezda. Dok je monistička koncepcija sveta vodila prve grčke filozofe da poriču da su zvezde božanstva i da je duša besmrtna, dualistička teorija, naprotiv, vodila je pitagorejce da na osnovu verovanja u božanstvo zvezda izvedu i verovanje u besmrtnost duše dokazujući srodstvo duše sa zvezdama sličnošću njihovog kretanja. Racionalna duša u nama, tvrde pitagorejci, jeste "božanski duh", jer je ona oživljena istim pokretima kao i večne zvezde, i zato je besmrtna.

Pitagorino učenje o besmrtnosti duše, o srodstvu duše sa zvezdama, kao i o seljenju duše naći će svog vatrenog pobornika u Platonu, u njegovim filozofskim razmišljanjima i postulatima.

PLATON - GLAVNI POBORNİK IDEJE O BESMRTNOSTI DUŠE

Platon (427-347 p.n.e) smatra se jednim od najvećih antičkih mislilaca. U mladim godinama oduševljavao se poezijom i zanimao za državničke poslove, ali pod uticajem svoga učitelja Sokrata, naročito pod utiskom njegove tragične smrti, po-

svetio se isključivo filozofiji sa ciljem da svoja razmišljanja u pisanom obliku ostavi kao baštinu budućim pokolenjima.

Platon je napisao dvadeset i četiri dela. Veći deo njegovih spisa napisan je u obliku dijaloga (35 dijaloga i 13 pisama), što je tada u Atini bio uobičajeni način raspravljanja. Naučnici nisu ni danas sasvim sigurni koliko ti dijalozi odražavaju Sokratovo verovanje i verovanje njegovih sagovornika, a koliko su uistinu izraz Platonovog verovanja. Većina smatra da ovi dijalozi predstavljaju Platonove lične poglede.

O besmrtnosti duše, o njenoj preegzistenciji, o sećanju duše, o jedinstvu duše i tela i o njihovom međusobnom uticaju, kao i o delovima duše Platon najviše govori u dijalozima svog zrelog i kasnog životnog doba, u koje se ubrajaju Fedon, Država, Fedar i Timej.

Platonov učitelj Sokrat nije verovao u besmrtnost duše. Čak i Platon u početku svoga rada dok je posmatrao svet sa Sokratovog gledišta ne govori nigde o besmrtnosti duše. Besmrtnost duše bila je za Sokrata, pa i za Platona, pre lepa nada negoli dokazana istina.

Sokratov savet "spoznaj samoga sebe" pokrenuo je Platona na razmišljanje o svojoj unutrašnjoj aktivnosti i da na osnovu tog razmišljanja ustanovi prirodu duše i njena svojstva. Unutrašnje posmatranje, posmatranje samoga sebe je polazna tačka Platonove misli. Ta misao mu otkriva da u njemu postoji jedna duša koja je znanjem i ljubavlju povezana s večnom stvarnošću.

Sada Platon preuzima antičku teoriju orfika i pitagorejaca i odlučno izjavljuje da je duša besmrtna i da ona treba da se oslobodi telesnih veza. Ovo verovanje nameće se Platonu s tolikom očevidnošću da od njega čini kamen temeljac čitave svoje filozofije, osnovu svoje antropološke koncepcije i s time u vezi određuje pravila po kojima se duša mora vladati da bi se oslobodila svoga zatvora i vratila Bogu.

Platon svoju veru u besmrtnost duše temelji na veri teologa i mistika iz ranijih epoha. Od njih preuzima tu veru kao svoj kredo, svoj postulat.

U Platonovom dijalogu Fedon pojavljuje se prvi put izraz "besmrtna duša". Pored izraza "besmrtnan", koji se u ovom kratkom spisu spominje sedamnaest puta, spominje se i više oblika tog pojma kao "nepropadljiv", "nerazoriv", "nepromenljiv" i "božanski".

Platon veruje u preegzistenciju duše i u njenu sposobnost da se seća onoga što je gledala u svom ranijem postojanju, u onom višem, božanskom svetu. Platonova koncepcija o čovekovoj duši i o njenom sećanju temelji se ne njegovoj teoriji o Idejama, koja povlači radikalnu razliku između vidljivog, čulnog sveta, i nevidljivog, razumskog sveta. Prema toj teoriji, pravu realnost i

objektivnost predstavljaju Ideje, a materijalni svet je sekundaran, izveden tek iz tih Ideja. Na tom razlikovanju temelji se i razlikovanje koje postoji u samom čoveku, koji se takođe sastoji od dva dela potpuno suprotnih: iz duše i tela. Isti razlozi koji su navodili Platona da veruje u dualitet sveta, vodili su ga, takođe, da veruje u dualitet čoveka. Dva principa svemira su i dva principa koji sačinjavaju ljudsko biće.

Tako, iako nije Ideja, ljudska duša je slična besmrtnim Idejama, dok je telo slično smrtnim stvarima. Budući da je duša od večnosti kao Ideja, ona je starija od tela s kojim se sjedinjuje. Dok je telo sastavljeno od delova, i zato podvrgnuto raspadanju, duša je neraspadljiva jer je jednostavna, ne-složena, kao što su Ideje jednostavne. Ukratko, dok je telo u svemu slično čulnim stvarima, koje se rađaju i umiru, duša je slična svetlu ideja, odakle potiče i kuda teži da se vrati. Zato čovek po prirodi svoje duše teži višem svetu, svetu večnih realnosti, dok je po svom telu neprekidno vučen ovom čulnom svetu.

Znanje je sećanje duše na ono što je videla i doživela u drugim telima - "znanje pre našeg rođenja". To sećanje je dokaz njene besmrtnosti i preegzistencije.

Platon razmišlja i o postanku ljudske duše. Šta on o tome kaže?

Demijurg (vrhovni razum) stvorio je dušu, i to najpre "svetsku dušu", a ljudske duše nisu ništa drugo nego delovi te "svetske duše". Glavno obeležje duše je da se kreće i živi, i ona je slika večnih bogova. Duša je početak i prvi princip života. U svom spisu "Država" Platon kaže da se duša sastoji iz jednog božanskog dela; to je razum, i dva "smrtna dela", a to su apetit i hrabrost. U dijalogu "Timej" opisuje kako je besmrtni deo duše - razum - načinio sam Demijurg, i to od istih elemenata od kojih je načinio i "svetsku dušu", a stvorenim bogovima, kao svojim oruđima, Demijurg je poverio zadatak da stvore smrtno delove duše, želju i hrabrost, i telo, u kome ti delovi prebivaju. Sedište božanskog dela duše je u glavi, a smrtnih delova u grudima i trbuhu.

Da bi ovo trihotomno tumačenje duše učinio jasnijim, Platon je u svojoj "Državi" uporedio podelu duše sa podelom države, koja je, kaže on, povećana slika čoveka. Tako, kao što u državi postoje tri klase: upravljači, vojnici, radnici i zanatlije, tako i u duši postoje tri dela: razum, koji vlada; hrabrost i snaga koji izvršavaju naredbe razuma, i želje. Ove poslednje, protivčeći se stalno razumu, dokazuju da u duši postoje dva suprotna principa. Ali zahvaljujući hrabrosti, čija je uloga da se poštuju naredbe razuma, želje mogu biti pobeđene.

U dijalogu "Fedar" Platon upoređuje dušu sa zapregom dvaju konja kojima upravlja kočijaš.

Kočijaš je razum. Dva konja su dva dela niže duše - hrabrost i želja. Hrabrost dopušta da njome upravlja razum, ali želja mu se stalno protivi. Jedan "konj" vuče napred, a drugi natrag, zato je "kočijašu" teško njima upravljati. To je Platonov čovek (Homo Platonicus).

Šta govori Platon o sudbini duše? U dijalogu "Fedon" opisuju se sudbina duše. Posle smrti tela, sve duše idu na sud. Čiste duše dobiće kao nagradu nebo, a zle tartar. Nepopravljivi grešnici bačeni su u tartar - večni zatvor, a i ostali grešnici su bačeni u tartar, ali za ograničeno vreme. Kad se pokaju i okaju svoje grehe, bivaju oslobođeni iz muka koje postoje u tartaru.

Platon govori i o drugoj inkarnaciji ljudske duše. Duša može ući u život životinje. Prema Platonu, neke životinje su degradirane ljudske duše. Duše filozofa imaju prednost da se vinu na nebo, jer se filozof odvajao od zemaljskih interesa i približava božanskome.

Platon kaže da broj duša odgovara broju zvezda; svaka duša pripada jednoj zvezdi. Ona duša koja čestito živi za vreme svoje prve inkarnacije, vratiće se posle smrti tela svojoj rođenoj zvezdi. Ali, ako nije čestito živela, moraće se opet inkarnirati, i to čak u životinju koja joj je bila nalik u rđavoj prirodi. Proces uzastopnog inkarniranja trajaće dok se duša ne očisti i vrati u oblik prvog i boljeg stanja.

To je u glavnim crtama Platonova nauka o čoveku, njegovoj prirodi i sudbini. Niko nije, zaista, više doprineo, i trajnije od Platona, pobedi dualističke antropologije u savremenoj filozofiji. On je u srce filozofije usadio teološku ideju o ličnoj besmrtnosti duše. On, pošto je s njome upoznao filozofe, oživeo je i opet predao teolozima kojima se ona do danas nameće.

Platonovi spisi izvršili su ogroman uticaj ne samo na Aristotela, Cicerona, Filona i neoplatoniste, već i na rane crkvene oce, posebno na Origena. Oni su takođe izvršili dubok uticaj na Avgustina i preko njega na skolastičare srednjeg veka, naročito na one iz prvog perioda skolastike. Platonov postulat - besmrtnost duše - Katolička crkva proglasila je dogmom 1513. godine.

ARISTOTELOVO UČENJE O DUŠI I "AKTIVNOM UMU"

Aristotel (384-322. p.n.e) spada među one umove kojima se najviše ponosi antička Grčka. Proveo je dvadeset godina u Platonovoj Akademiji u Atini. Posle Platonove smrti dobio je poziv od Filipa Makedonskog da odgaja njegovog sina Aleksandra. Kad je Aleksandar krenuo na osvajajući pohod u Aziju, Aristotel se vratio u Atinu i osnovao svoju filozofsku školu.

Svoja glavna dela napisao je u poslednjem periodu svoga života od osnivanja svoje Peripatetske škole 335. godine do svoje smrti 322. godine.

On je osnivač mnogih naučnih disciplina: logike, fizike, prirodnih nauka, psihologije, poetike, retorike, i dr. U početku svoga rada Aristotel je bio Platonov prijatelj i sledbenik. Kasnije postaje njegov kritičar, jer se držao načela da iznad svega treba stajati uz istinu. Čuvena je njegova izreka: "Platon mi je prijatelj, ali veći prijatelj mi je istina."

Aristotel je odbacio Platonovu nauku o Idejama, tvrdeći da Ideje nisu realnosti već mentalne apstrakcije. Ideja postoji u stvari, a ne odvojeno od nje.

Svoj filozofski sistem Aristotel izgrađuje na osnovu problema odnosa materija i forme. Nasuprot Platonovoj ontologiji objektivnog idealizma, on zastupa jedinstvo forme i materije. Dakle, suština stvari - ne može biti izvan pojedinačnog predmeta, nego je ona uvek data u vezi s njim. Pojedinačni predmet kao supstancija uvek je jedinstvo materije i forme, jer materija bez ikakve forme uopšte ne postoji.

Ovo učenje moramo imati u vidu kada govorimo o Aristotelovom sjedinjenju duše i tela. Aristotelova psihologija je u vezi s njegovim sistemom materije i forme, pa je duša forma tela, a telo materija koju duša kreće i oblikuje. Kao što forma ne egzistira bez materije, tako ni duša bez tela, iako duša nije telo, nego samo određenje tela.

Aristotel definiše dušu kao prvu entelehiju (životnu snagu) života tela, tj. duša je aktivni princip tela, koje je kao materija samo pasivnost.

Ovo shvatanje o duši kao oživljavajućoj energiji tela, kao i principu koji daje oblik, pokret i razvitak telu prožimajući ga kao princip života - u suprotnosti je s Platonovom teorijom o besmrtnosti duše, o njenoj preegzistenciji i o seljenju duše.

Telo nije ništa samo po sebi ako nije posrednik preko koga se duša realizuje. Duša se ne može zamisliti bez tela, a ni telo bez duše. Ali treba istaći da Aristotel deli dušu na tri dela: deo koji se hrani, deo koji oseća i deo koji misli (nous). Što je Bog u svemiru, to je "nous" u duši.

U svojoj knjizi "O duši" (De anima) Aristotel izlaže učenje svojih prethodnika o duši, njenom sastavu i delovanju, ali nijedno rešenje ga potpuno ne zadovoljava. Budući da je duša delotvorna sila, ona mora imati i svoje stepene razvoja, prema tome u kom živom biću se nalazi, da li npr. u životinji ili pak u čoveku. Taj proces prelaženja lakše je pratiti od nižeg stepena prema višem, zbog čega redosled ispitivanja ide od biljaka pre-

ma životinji do čovjeka, a sposobnosti nižeg stepena uvek su sadržane u višem.

Aristotel kaže da se život manifestuje hranjenjem, rastom (kretanjem), percipiranjem i mišljenjem. Dosledno tome i biljke žive, i moć njihove duše je samo u hranjenju; one provode samo vegetativni život. Duša životinja ima pored sposobnosti hranjenja i život osećanja, a čovečija duša pored vegetativnog i života osećanja ima i razumnu moć, i razum je ono čime duša razmišlja i shvaća (de An. III, 7).

Prema Aristotelu postoje dva uma: pasivni i aktivni um. Pasivni um uvek je u vezi s materijalnim. On je prazna ploča (tabula rasa) na koju osećanja upisuju ono što primaju i duša bez nje ga uopšte ne može misliti. On je prolazan kao i individuum, a u sebi sadrži sve samo kao potencijalno. Za razliku od njega aktivni um je božanskog porekla. On ulazi u čoveka spolja, odvojen je od svega materijalnog, nepromenljiv je i po svojoj suštini je čista aktualnost (de An, III, 5).

Taj aktivni um sređuje i misaono oblikuje ono što se na pasivnom umu ispisuje, a kad telo umre, on izlazi iz njega jer je besmrtn. On je zajednički svim ljudima, i kao što je ruka oruđe svih oruđa, tj. ruka može napraviti razna oruđa, tako je i taj aktivni um forma svih formi, jer nije nastao i večan je. Ovde Aristotel napušta tlo empiričara i vraća se ponovo Platonu.

Aristotel mnogo ne govori o odnosu ta dva uma, pa je teže odrediti šta je on mogao o tome da misli.

Ipak Aristotel ističe da pasivni um nastaje i propada zajedno sa telom, pa se uopšte ne može govoriti o individualnoj besmrtnosti kod Aristotela, jer je aktivni um opšti i svima ljudima zajednički, a nije pojedinačna, individualna oznaka duše. Duša je pak samo forma tela, i prestaje postojati kad telo nestane.

Prema Aristotelu, posle smrti ne postoji nikakva individualna besmrtnost. Evo kako J. Delinger objašnjava Aristotelov stav: "Samo božanski um je besmrtn, ali kako pamćenje pripada senzitivnoj duši, i individualno mišljenje zavisi samo od pasivnog uma, sva lična svest mora prestati sa smrću."

Ervin Rohde takođe ističe da je Aristotelov stav da posle smrti ne postoji nikakva individualna duša. "Kad živo biće umre, materija od koje je ono sastavljeno gubi adaptacije svojstvene živom organizmu, i te adaptacije su bile život tela. Bez toga ne može biti nezavisne supstance. Njegov oblik, funkcionalna energija ranije živog organizma, njegova duša, nema više nikakvog nezavisnog postojanja.

Duša se ne može posmatrati odvojeno od tela, niti može postojati odvojeno od tela, kao što vid ili gledalje ne postoji odvojeno od oka.

Eduard Zeler daje sličnu analizu Aristotelovog stava: "U svojim ranijim spisima Aristotel podržava Platonove teorije o preegzistenciji duše, o telu kao zatvoru duše i o njenom vraćanju posle smrti u neko više postojanje. Smatrao je da posle smrti postoji svest o daljem individualnom postojanju. Ali pošto je razvio svoj vlastiti sistem, Aristotel je počeo da sumnja u spomenute teorije. Smatrao je ljudsku dušu kao "entelehiiju" tela, u čijoj službi je celo telo. Aristotel izričito odbacuje besmrtnost duše. On je jedino učio da je aktivni um besmrtn, ali mu je poricao atribut ličnosti."

Po učenju da je aktivni um božanskog porekla, da ima svoju preegzistenciju, da rađanjem ulazi u čoveka, a smrću da izlazi iz njega kao neka božanska sila, Aristotel je u izvesnoj meri ostao pristalica Platonove nauke.

Aristotelova nauka o aktivnom umu, koji je nematerijalan i božanski, koji se pridružuje ljudskoj duši "spolja", a da se s njome ne stapa, nije rezultat Aristotelove logike. To je verovatno mitološki ostatak ili adaptivna verzija Platonove dogmatike.

OD BIBLIJSKE NAUKE O USLOVNOJ BESMRTNOSTI KA IDEJI O UROĐENOJ BESMRTNOSTI

Razmak između poslednje knjige Staroga zaveta i prve knjige Novoga zaveta često se pogrešno shvata kao period tišine u kome nije bilo nikakve literalne delatnosti. To mišljenje daleko je od istine. Naprotiv, u periodu nastalom posle završetka kanona Staroga zaveta oko 420. godine pre Hrista, javljaju se apokrifne jevrejske knjige, mnoštvo apokaliptičkih i pseudoepigrafskih spisa. pisci ovih spisa, da bi u svoje vreme pojačali uticaj svojih poruka, služe se proročkim jezikom i stilom, a svoje reči stavljaju u usta nekog biblijskog heroja. Tako su nastali spisi pod nazivom "Enohova knjiga", "Enohove tajne", "Testament dvanest patrijaraha", "Mojsijevo uzačaće", "Baruhova apokalipsa", itd. Ovi spisi nisu se sačuvali na svom originalnom jeziku koji je u najviše slučajeva bio jevrejski ili aramejski, već su sačuvani u grčkom ili etiopskom prevodu.

Zašto je potrebno obratiti pažnju na ove apokrifne i pseudoepigrafske spise? To činimo zato što nam ova dela pružaju uvid u jedan period u kome nastaju promene u jevrejskom načinu mišljenja, u period kada se formiraju novi koncepti. Ove koncepte mlada hrišćanska crkva delimično je prihvatila, a delimično odbacila, i ti koncepti sve do danas obuzimaju misli teologa.

Jedan od najvatrenije razmatranih problema bila je eshatologija, to jest pitanje stanja mrtvih, vaskrsenje, večna sudbina pravednih i nepravednih, ili, ukratko, nauka o poslednjim stvarima.

Biblija jasno uči da je Bog stvorio čoveka od praha zemaljskog i da mu je udahnuo dah života (ili duh životni) i tako je čovek postao živo biće ili živa duša (1. Mojsijeva 2,7). Prilikom smrti "duh životni" se vraća Bogu koji ga je dao, a telo se vraća u prah od kojega je načinjeno (Propovednik 12,7). Za vreme smrti do vaskrsenja svi ljudi, dobri i zli, nalaze se u besvesnom stanju. Grob je mesto tišine, mraka i neaktivnosti (Psalam 146,5; Propovednik 9,5.6). Čoveka ne nadživljuje neka bestelesna duša ili duh; vrata u budući život predstavljena su vaskrsenjem. Bog će vaskrsnuti sve ljude, pravedni će primiti nagradu - večni život ili besmrtnost, a zli kaznu, a to će biti večno uništenje ili druga smrt (Jovan 5,25-29). Besmrtnost je Božji dar vernima. To je biblijska nauka o uslovnoj besmrtnosti.

Nasuprot ovoj nauci, pod stranim uticajem, naročito pod uticajem grčke filozofije, kojoj su Jevreji bili izloženi za vreme Aleksandra Velikog i njegovih naslednika, u jevrejstvo počinje da prodiere nauka o urođenoj besmrtnosti duše i iskrivljena nauka o večnoj čovekovoj sudbini, koja se ne temelji na Božjem otkrivenju, već na ljudskim spekulacijama. Ta, Bibliji strana nauka, koja potiče od Platona, prešla je u jevrejstvo preko jevrejske apokrifne i pseudoepigrafske literature, nastale nakon formiranja kanona Staroga zaveta, a preko ove literature prešla je kasnije i u veliki deo hrišćanske crkve.

Pre nego što ćemo govoriti o novom konceptu koji se odnosi na čovekovu prirodu i sudbinu, koji se javlja u tim spisima, potrebno je da kažemo nešto o tim spisima.

Apokrifni spisi (arocrypha, od grčke reči "sakriven") su spisi nastali počevši od godine 190. pre Hrista, koje jevrejska crkva nije priznavala kanonskim, to jest pravilom vere. Ti spisi prvi put se pojavljuju u prevodu Biblije Starog zaveta na grčki jezik sredinom drugog veka pre Hrista. To je takozvani prevod "Septuaginta" ili "prevod Sedamdesetorice". Apokrifi su, dakle, bili dodati priznatom kanonu Staroga zaveta iako je bio završen oko 420. godine pre Hrista. Veliki crkveni učitelj Jeronim preveo je Septuagintu na latinski jezik. Njegov prevod poznat je pod imenom "Vulgata". Prema tome, i u Vulgati se nalaze apokrifi koji su ušli u Septuagintu, ali Jeronim im ne pridaje kanonsku vrednost, i zato ih naziva deuterokanonskim spisima za razliku od pravih kanonskih. Katolička crkva na saboru u Trentu 1546. proglasila je Vulgatu svojom verodostojnom Biblijom priznavši i apokrifima kanonsku vrednost. Zašto je ona to učinila? To je učinila zato jer jedino pomoću tih apokrifnih spisa može odbraniti novotarije koje su se uvukle u hrišćansku crkvu iz neznaboštva. Napominjemo da Hristos i apostoli ne priznaju kanonsku vrednost tim spisima, što

zaključujemo na osnovu činjenice što oni te spise nikada ne navode.

Apokrifne spise možemo podeliti na dva dela: na starije, u kojima je još zastupljena nauka o uslovnoj besmrtnosti, i na mlađe, u koje su ušle ideje iz grčke filozofije. U starije apokrifne spadaju "Tobija" i "Sirahova knjiga", nastale oko 190-180. godine pre Hrista. U mlađe apokrifne ubrajamo "Knjige o Makabejcima", "Knjigu o Juditi", "Knjigu Jubileja" i "Solomonovu mudrost".

Koji su to starozavetni apokrifi i drugi pseudoepigrafski spisi u kojima nalazimo elemente strane učenju kanonskih knjiga?

Tu su najpre četiri Knjige o Makabejcima, od kojih su prve dve uključene u kanon Rimske crkve. Knjige o Makabejcima nazvane su prema jevrejskom heroju Judi Makabejcu (umro 161. godine pre Hrista). Prva knjiga o Makabejcima opisuje istoriju Jevreja od dolaska na vlast Antioha Epifana IV, velikog neprijatelja Jevreja, do smrti Simona Makabejca (135. godine pre Hrista). Druga knjiga o Makabejcima opisuje isto razdoblje. Ona opisuje strahote makabejskih ratova od smrti sirskeg kralja Seleuka IV (176. godine pre Hrista) do pobede Makabejaca nad Nikanorom (umro 161. godine pre Hrista).

U Drugoj knjizi o Makabejcima nalazimo učenje o vrednosti molitava i žrtava za umrle, zatim učenje o posredovanju umrlih svetih. Pisac Druge knjige o Makabejcima smatra da Bog ne zapečaćava sudbinu ljudi odmah u času njihove smrti, već se na Njega može uticati u prilog mrtvima molitvama i žrtvama nadživelih pokojnikovih prijatelja. U toj Knjizi čitamo o sledećem postupku: "Tu su pod odećom svakog mrtvaca našli predmete posvećene jamnijskim idolima, što Zakon Jevrejima zabranjuje. Tako je svima postalo jasno da je to uzrok njihove smrti. Zato su svi stali blagosiljati Gospoda, pravednog sudiju koji otkriva ono što je sakriveno. Zatim se pomoliše da bi se učinjeni grijeh svima oprostio. Plemeniti Juda opomenu vojnike da se čuvaju čisti od greha, jer sad vide šta je zadesilo zbog greha one koji su pali. Na to je sabrao oko dve tisuće srebrnih drahmi i poslao u Jerusalim da se prinese žrtva pokajnica za greh. Učinio je to vrlo lepo i plemenito delo, jer je mislio na uskrnuće. Jer da nije mislio da će pali vojnici uskrsnuti, bilo bi suvišno i ludo moliti za mrtve. K tome je imao pred ovima najlepšu nagradu koja čeka one koji usnu pobožno. Svakako, sveta i pobožna misao. Zato je za pokojnike prineo žrtvu naknadnicu, da im se oproste gresi" (2. Makabejcima 12,40-45; Biblija u izdanju kuće "Stvarnost")

Katolička crkva oslanja se na ovaj tekst kao na dokaz smatrajući da se molitvama i žrtvom mise može pomoći dušama u čistilištu.

Pisac 2. knjige Makabercima govori i o posredovanju svetaca: "Pošto je tako svakoga od njih (Juda) naoružao manje pouzdanjem u štitove i koplja, a više smelošću i pobudnim rečima, ispriča im verodostojan san, viziju, a oni mu se svi obradovaše. Evo što je video: bivši veliki sveštenik Onija, čovek dobar i čestit, skroman u ophođenju, blage čudi, otmen u govoru, od detinjstva vičan svakoj krepости, podigao ruke i molio za svu jevrejsku zajednicu. Zatim se Judi prikazao i čovek vremešan i častan, čudesna i veličanstvena dostojanstva. Tada Onija progovori: 'Ovo je ljubitelj svoje braće, koji se mnogo moli za narod i za sav Sveti grad - Božji prorok Jeremija.' Na to Jeremija pruži desnicu i Judi preda zlatan mač. Predajući mu ga, reče: 'Prihvati ovaj sveti mač. Božji je dar, njime ćeš slomiti neprijatelje!' (2. Makabercima 15,11-16)

Ovde je reč o posredovanju umrlog velikog sveštenika Onije i proroka Jeremije za Izraelj.

I ovo je tekst kojim Rimska crkva brani svoju nauku o posredovanju svetaca koja je u suprotnosti s jasnim učenjem Biblije u kome se naglašava da postoji samo jedan posrednik između Boga i ljudi - Hristos Isus (1. Timotiju 2,5).

U Knjizi o Juditi, nastaloj između 153-105. godine pre Hrista, nalazi se ideja o večnom mučenju zlih. Pisac kaže: "Jao narodima koji ustanu na narod moj! Bog Sveladar kazniće ih na dan Suda: poslaće oganj i crve u meso njihovo, a oni će u boli jaukati zauvek." (Judita 16,17)

U 4. knjizi Makabercima pisac izjavljuje da pravedni posle smrti odmah dolaze na nebo gde uživaju blaženstva, a grešnike čekaju večne muke. "Posle smrti", kaže on, "Avram, Isak i Jakov će nas primiti, i svi naši praoci će nas hvaliti." (4. Makabercima 13,17) Prema ovom piscu, sedam sinova mučenika pobožne Salomone se već nalaze pred Božjim prestolom (4. Makabercima 17,18).

Zli trpe mučenje bez kraja. Okrutnom krvniku upućene su sledeće reči: "Ali ti ćeš trpeti zbog naše okrutne smrti od ruku božanske pravde dovoljno mučenje ognjem zauvek." (4. Makabercima 9,9)

Apokrif "Knjiga Mudrosti" sadrži mešavinu istina i zabluda. Tu se naglašava da pravedni odmah posle smrti primaju nagradu, a zli će zauvek biti uništeni.

"Jer je Bog stvorio čoveka za neraspadljivost, i učinio ga na sliku svoje besmrtnosti. A Đavolovom je zavišću došla smrt u svet, i nju će iskusiti oni koji njemu pripadaju. A duše su pravednika u ruci Božjoj, i njih se ne dotiče muka nikakva. Očima se bezbožničkim čini da oni umiru, i njihov odlazak s ovog sveta kao nesreća; i to što nas napuštaju kao propast, ali oni su u miru. Ako su, u očima ljudskim, bili kažnjeni, nada im je puna be-

smrtnost." (Knjiga Mudrosti 2,23 - 3,1-4; Biblija u izdanju kuće "Stvarnost")

Zle čeka potpuno uništenje: "Ubrzo će oni biti trupla prezrena i ruglo među mrtvima dovekа, jer će ih Gospod strmoglaviti bez glasa, otrgnuće ih od temelja njihova, sasvim ih opustošiti; na mukama će oni biti i spomen će im propasti." (Knjiga Mudrosti 4,19)

Neobično je učenje "Knjige Mudrosti" o preegzistenciji ljudske duše. Pisac ove knjige piše: "Ja bijah mladić sretne naravi, i imao sam dobru dušu, ili bolje: jer bijah dobar, ušao sam u telo bez ljage." (Knjiga Mudrosti 8,19.20) Duša se useljava u telo kao u svoj privremeni stan. To je Platonovo učenje, koje je ušlo u ovaj spis.

Osvrnimo se ukratko i na dve apokaliptičke Enohove knjige. To su pseudoepigrafski spisi. Pisac se služi imenom nekadašnjeg heroja vere da bi privukao pažnju čitalaca.

Prva Enohova knjiga, nazvana još Etiopski Enoh, nastala je oko 150-60. godine pre Hrista. U njoj se može razabrati više slojeva, nastalih u različitim vremenskim razdobljima.

O pitanju smrti, vaskrsenja i stanja između smrti i vaskrsenja postoje katkada protivrečni iskazi. To nas ne čudi jer je u sastavljanju knjige sudelovalo više autora, i ona je pisana u toku dužeg perioda. U svom starijem delu je više u skladu s naukom Staroga zaveta o čovekovoj prirodi i sudbini. Tu se izričito iznosi nauka o vaskrsenju, o nagradi pravednih i o potpunom uništenju zlih. Tu se opisuje i opšti Sud. "Večni Sud će biti održan, i hulnici će biti svuda uništeni." (Enohova knjiga 92,16)

Ali, u ovoj Enohovoj knjizi ima i čudnih novotarija. U ove spada opis muka prokletih u podzemlju ili šeolu. Za ovaj opis mogli bismo reći da je preteča Danteove Božanstvene komedije, njegovog opisa pakla.

Andeo vodi "Enoha" po Nebu i Podzemlju. Tu vidi zatvor anđela i mesto muka palih anđela (Enohova knjiga 21,7-10).

Za vreme putovanja dolazi u šeol ili podzemlje. Tu vidi rupe, duboke, mračne i široke, za "duhove duša mrtvih", za "duše sinova ljudskih", koje se tu skupljaju. Čuje ih kako vape Bogu, nebeskom sudiji. Šeol u ovom slučaju nije mesto gde su mrtvi u besvesnom stanju. Pisac ih prikazuje kao svesne, koji viču i traže milost. Ovde nepravedni trpe veliku muku, i bivaju šibani svi koji su zauvek prokleti (Enohova knjiga 22,9-12).

Ova nova i pogrešna shvatanja bez sumnje su položila temelj za odstupanja od biblijskog učenja koja su se kasnije počela uvlačiti u Crkvu i na kraju postala službeno učenje Rimske crkve.

"Druga knjiga Enohova" ili "Enohove tajne" je pseudoepigraf nešto različit od "Prve Enohove knjige", iako obe raspravljaju o istom predmetu.

Ovde je "Enoh" vođen kroz deset Neba (poglavlje 2-22). Bog prebiva u desetom Nebu. Raj se nalazi u trećem Nebu, "između propadljivosti i nepropadljivosti". Usred raja je drvo života. Tu su i dva izvora iz kojih teče mleko i med, i ulje i vino (Enohove tajne 8,3-6). Tu je večno nasledstvo pravednih (9,1).

Zle čekaju strašne muke. Na severnom kraju trećeg Neba je pakao, mesto užasne tame, kroz koju probija samo tanak zračak ognja (10,1-6). Svuda je oganj i svuda je mrak. U najnižem paklu zli zatvorenici trpe muke, očekujući bezgraničnu osudu (40,12.13). Strašne muke su večno nasledstvo zlih. Za ove nema izbavljenja ni pokajanja. Okrutni anđeli primenjuju užasna mučenja nad ovim osuđenima zbog njihovih greha protiv Boga i ljudi. Čuvari pakla su živo opisani. "Video sam čuvere ključeva pakla gdje stoje pred vratima pakla kao velike zmije. Njihova su lica bila kao ugašene svetiljke, oči kao mračni plamenovi, a njihovi zubi ogoljeli do prsiju." (42,1)

U 2. Enohovoj knjizi izneta je prvi put i teorija o trajanju sveta šest hiljada godina, i to na osnovu pretpostavke da svaki dan stvaranja predstavlja hiljadu godina ljudske istorije, sa sedmom hiljadom kao hiljadu godina odmora. Ova teorija igraće ulogu u prihvatanju nauke o hilijazmu (hiljadugodišnjem carstvu mira) u ranoj hrišćanskoj crkvi (Irenej) i u nekim novijim verskim zajednicama.

Ovo je kratak prikaz iskrivljenog učenja ove jevrejske apokrifne i pseudoepigrafske literature nadomak pojavljivanja hrišćanske ere i hrišćanske crkve. Nauka o svesnom stanju mrtvih između smrti i vaskrsenja, kao i nauka o večnom mučenju zlih je sada prihvaćena i preko ove literature preneti u učenje hrišćanske crkve od početka trećeg stoleća. Toj promeni mnogo je doprineo i jak uticaj istoričara Josipa Flavija i filozofa Filona, koji su takođe prihvatili to učenje.

USLOVNA BESMRTNOST U SPISIMA APOSTOLSKIH OTACA

Apostolskim ocima nazivaju se istaknute crkvene ličnosti sa početka drugog stoleća od kojih su neki neposredno poznavali apostole. Među ove ubrajamo Klementa Rimskog, Ignacija Antiohijskog, Polikarpa iz Smirne, Papija iz Hijerapolis, anonimnog pisca spisa "Didahe", "Varnavine poslanice", "Herminog Pastira" i "Poslanice Diogene-tu".

Klement Rimski je napisao dve Poslanice Korinćanima. U Prvoj poslanici Korinćanima, napisanoj za vreme cara Domicija, oko 95. godine, nastojao je da pomogne korintskoj crkvi da sredi svoje unutrašnje prilike.

Druga Klementova poslanica Korinćanima je, u stvari, jedna homilija, koju je trebalo čitati u Korintu. Autor te poslanice je nepoznat. Harnak pripisuje tu poslanicu rimskom biskupu Soteru, oko 170. godine posle Hrista.

Klement nigde ne govori o besmrtnosti duše niti o večnom kažnjavanju. On nije verovao da zli po prirodi poseduju besmrtnost niti da će je ikada dobiti. Klement kaže da je čovek "smrtno stvorenje, koje se sastoji samo od praha i pepela, a njegov je život samo život od jednog dana".

I kad Klement raspravlja o smrti, što je konačna sudbina zlih, on jasno ističe da će zli biti lišeni svakog postojanja.

Klement smatra da će samo otkupljeni naslediti besmrtnost. Sve druge nakon vaskrsenja čeka sud i osuda - druga smrt, prestanak postojanja zauvek. Klement je verovao da je besmrtnost uslovna. Ona će biti dana samo pravednima.

Ignacije Antiohijski, poznat po nadimku Teofor, umro je mučeničkom smrću u Rimu za vreme cara Trajana, 107. godine posle Hrista. Ignacije je napisao sedam poslanica: Poslanicu Efescima, Magnežanima, Tralijanima, Rimljanima, Filadelfijanima, Smirnjanima i biskupu Polikarpu.

Ignacije piše da je Hristos umro za nas da bismo verom u Njega mogli izbeći smrt.

U Poslanici Rimljanima govori o mučeničkoj smrti koja ga čeka u Rimu; kaže da će biti sam-leven zubima divljih zveri, koje će postati njegov grob i da će tada usnuti (smrću).

U svojim poslanicama Ignacije nigde ne spominje pojam besmrtna duša ili nešto slično. On govori o daru večnog života ili besmrtnosti za spasene u Hristu i o prestanku postojanja ili propasti onih koji su bez Hrista.

Polikarp, biskup iz Smirne, napisao je kratku poslanicu Filibljanima, u kojoj ima mnogo citata iz Novog zaveta. Umro je mučeničkom smrću oko 155. godine posle Hrista.

Prema Polikarpovom mišljenju vaskrsenje je stožer čovekove budućnosti. U drugom poglavlju Poslanice Filibljanima, pošto podstiče veru u Gospoda Isusa koji je sam vaskrsnuo iz mrtvih, bio proslavljen i na nebu krunisan, Polikarp govori o Hristovom drugom dolasku i o našem vaskrsenju u vezi s njime. "On dolazi kao sudija živima i mrtvima. Njegovu krv Bog će tražiti od onih koji ne veruju u Njega. Ali Onaj koji je Njega vaskrsnuo od mrtvih podići će i nas ako budemo činili Njegovu volju, hodili putem Njegovih zapovesti i ljubili ono što je On ljubio.

Polikarp ističe da će samo pravedni vaskrsnuti u času Hristovog dolaska, primiti neraspadljivost i imati udela u "budućem svetu". "Ako smo Bogu ugodni u ovom svetu, primićemo budući svet kako je obećao da će nas podići iz mrtvih; i

ako živimo dostojno Njega, carovaćemo s Njime." (2. Timotiju 2,12)

Polikarp nigde ne govori o večnim mukama zlih u paklu. Na saslušanju pred rimskim konzulom, Polikarp je rekao: "Ti mi pretiš ognjem koji gori samo začas, i posle se gasi, a nisi svestan ognja budućeg suda i večne kazne, koja čeka bezbožne. Čemu oklevaš? Sprovedi što si naučio!"

"Didahe" (znači "Uputstva" ili "Nauka") sastoji se iz tri dela. Prvi deo se sastoji iz pouka koje treba da prime katekumeni. Tu se govori o dva puta: o putu života i o putu smrti. Drugi deo govori o hrišćanskim obredima, a u trećem se raspravlja o disciplini u crkvi.

U suštini, "put života" vodi spremnosti za drugi Hristov dolazak, vaskrsenju pravednih i večnom carstvu. Nasuprot tome, "put smrti" vodi konačnom uništenju nepokajanih grešnika. Oni koji idu putem života pokazivače ljubav Božju prema bližnjima, sudelovače u obredu krštenja i Gospodnje večere, koja ukazuje na večni život; biće zakupljeni molitvom i razmišljanjem očekujući Gospodnji povratak.

Didahe se završava nagoveštavanjem skorog Hristovog dolaska. Spis održava učenje apostola - život samo u Hristu za pravedne, a večna smrt za zle.

Varnavinu poslanicu nije napisao apostol Varnava, saradnik Pavlov, već po svoj prilici jedan jevrejski hrišćanin, koji je bio duboko prožet alegorijskim Filonovim shvatanjem Biblije. Poslanica je verovatno napisana u Aleksandriji, oko 130. godine.

Prvi deo poslanice uperen je protiv judaizma. U drugom delu svog spisa i Varnava govori o dva puta - o putu tame i o putu svetlosti.

Objašnjavajući put života, put svetlosti (19. poglavlje), Varnava opominje: "Ne pristaj uz one koji hode putem smrti ili tame." A u 20. poglavlju (Put tame) izjavljuje da je put tame "put večne smrti". On doslovno kaže: "Put tame je krivudav i pun huljenja, jer je to put večne smrti s kaznom; na tom putu su stvari koje uništavaju dušu."

Varnavin izraz "večna smrt" pojavljuje se prvi put u 20. poglavlju kao sinonim druge ili definitivne smrti. To je "večna smrt s kaznom". Ovdje se pravi razlika između kazne lišavanjem života i kazne bolom koji osećaju čula. "Večna smrt s kaznom" očigledno obuhvata bol ili stradanje koje prethodi smrti, prestanku postojanja bića. Dalje, u 21. poglavlju Varnava kaže: "Dobro je stoga da onaj koji je upoznao sudove Gospodnje koji su nam objavljeni, hodi u njima. Jer ko ih drži biće proslavljen u Božjem carstvu; ali ko izabere suprotno (ono što se u prethodnom poglavlju osuđuje), biće uništen zajedno sa svojim delima. Jedne čeka vaskrsenje, a druge kazna."

Poginuti sa svojim delima znači više ne postojati. Varnava kaže da dolazi dan kada će biti uništeni Sotona i grešnici zajedno sa svojim delima.

"Hermin Pastir" je zbirka vizija, zapovesti i poređenja napisanih u Rimu oko sredine drugog stoleća. Prvi put se spominje u Muratorijevom kanonu oko 170. godine.

U Herminom Pastiru takođe je opisan "put života" i "put smrti" nizom vizija, zapovesti i poređenja. U vizijama se naglašava nagrada vernima - večni život, nasuprot kazne zlima - uništenju. "Blago onima koji čine pravo; oni neće biti nikada uništeni."

Pravedni imaju život; zli nemaju života. Herma savetuje svima da imaju veru u Boga i da drže Njegove zapovesti. Ako budemo imali veru u Njega i držali Njegove zapovesti, dobićemo život. Nasuprot tome, kaže Herma, ko čini zlo, priprema sebi smrt. "Samo oni koji se boje Boga i drže Njegove zapovesti, imaju život u zajednici s Bogom, a oni koji ne drže Njegove zapovesti, nemaju života u sebi."

Kazna zlima biće primerena njihovim gresima. Uporne grešnike čeka večna propast, večna smrt. "Oni koji su poznali Boga i videli Njegova moćna dela, a ipak dalje greše, biće dvostruko kažnjeni, i umreće zauvek."

U čitavoj literaturi apostolskih otaca nigde se ne spominje da bi duša odmah posle smrti išla u nebo ili pakao. Mrtvi do časa vaskrsenja spavaju smrtnim snom. Nigde se ne spominje besmrtna duša ili besmrtn duh koji bi nadživeo smrt tela. Apostolski oci veruju da je čovek smrtan, da mrtvi do vaskrsenja spavaju, da je besmrtnost Božji dar vernima, a da nepokajane grešnike čeka potpuno, konačno i neopozivo uništenje.

IRENEJ - ISTAKNUTI POBORNIK USLOVNE BESMRTNOSTI I VELIKI NEPRIJATELJ KRIVOVERJA

Pri kraju drugog stoleća i u prvoj polovini trećeg, u hrišćanskoj Crkvi koja se sve više širi, počinju se primećivati sve značajnije promene u njenom karakteru i položaju.

Crkvi prete velike opasnosti spolja i iznutra. Spolja su to progonovala od strane rimskih careva, a iznutra različita krivoverja. Pored toga, u Crkvi se počinje uvlačiti, preko ateističkih filozofa koji su postali hrišćani, Platonovo učenje o urođenoj besmrtnosti duše, nasuprot biblijskom učenju o uslovnoj besmrtnosti.

U to vreme pojavljuje se Irenej, istaknuti zastupnik biblijske nauke o uslovnoj besmrtnosti i doživotni neprijatelj svih krivoverja, od kojih je najopasniji bio gnosticizam.

Irenej (130-202) rođen je u Maloj Aziji. Bio je učenik Polikarpa iz Smirne, a kasnije biskup lion-

ski i čitave Galije. On spada u red najobrazovanijih i najuticajnijih pre-nikejskih otaca. Irenej je napisao na grčkom jeziku svoje čuveno delo u pet knjiga pod naslovom "Protiv krivoverja" (Adversus Haereses). U prve dve knjige dat je detaljni opis kobnog učenja krivovernih sekta sa pobijanjem njihovih apsurdnosti. U ostale tri knjige izneta je prava hrišćanska nauka kao pravilo vere i života, ali još uvek sa osvrtnom na suprotna učenja gnosticizma.

Irenej se borio protiv gnosticizma kao što se lekar bori protiv bolesti. Pokazao je da su i Stari i Novi zavet protiv gnosticizma. Takođe je pokazao razliku između apokrifnih i kanonskih spisa. Budući da se u to vreme gnosticizam širio kao kuga po crkvama, Irenej se trudio da omogući svakome da uvidi razliku između pravog hrišćanstva i gnosticizma, koji je on ne samo raskrinkao već mu je zadao i smrtonosan udarac.

Irenej je svojim učenjem podigao bedem protiv nauke o urođenoj besmrtnosti duše. Odbacivši na osnovu Svetoga pisma paganski postulat o besmrtnosti duše, što je u stvari Platonovo učenje, koje u ovo vreme počinje da se uvlači u Crkvu preko Atenagore, Tertulijana i Origena. Irenej je naglašavao da je besmrtnost dar Božje milosti, a ne nešto što bi nam bilo urođeno. Bog je onaj koji poslušnim i vernim daje dar besmrtnosti ili večni život.

Kao rezultat prihvatanja Platonovog učenja o besmrtnosti duše, u Crkvu se počinju uvlačiti dva potpuno suprotna gledišta o sudbini nepokajanih grešnika. Prema Tertulijanovom učenju, o kojem ćemo kasnije više govoriti, zle čeka večno mučenje u ognjenom paklu; a prema Origenovom učenju, "tajanstveni oganj" će i zle očistiti, tako da će na kraju i oni doći u Nebo.

Nasuprot ovim gledištima, Irenej iznosi biblijsko učenje: nepokajane grešnike čeka druga smrt ili večno uništenje.

Irenej upotrebljava različite sinonime da bi što bolje istakao sudbinu zlih kao onih koji neće dobiti besmrtnost. Zlima je određena večna kazna (ne večno kažnjavanje) koja se, prema Ireneju, završava potpunim prestankom postojanja, a time će u svemiru prestati sve zlo. Kazna zlih biće večna po efektu ili posledici. Irenejevi argumenti su sledeći: biti lišen blagodati postojanja je najveća kazna, a biti lišen te blagodati zauvek znači pretrpeti "večnu kaznu".

Irenej je odbacio princip koji je zajednički platonizmu i gnosticizmu koji veliča dušu, a potcenjuje tela. Irenej ističe čoveka kao jedinstveno biće, kao jednu celinu, i naglašava vaskrsenje tela i spasenje celog čoveka. On je protiv nauke gnostika i Platona da će se samo duša spasiti, i da se ona spasava oslobađajući se od tela i seleći se na putu čišćenja u druga tela.

Sušтина Irenejevog učenja može se sažeti u sledećem: Isus je drugi Adam. Prvi Adam je išao putem neposlušnosti i postao smrtan. Isus, kao drugi Adam, pobedio je putem poslušnosti da bi nam dao besmrtnost. Sa tog stanovišta Irenej napada gnostike. Gnostici kažu da je telo delo Demijurga (nižeg boga), i zato na njega ne treba obraćati pažnju, i da je čovek po svojoj prirodi besmrtn. Irenej, nasuprot tome, ističe da je telo delo istinskog Boga i vitalni čovekov deo i zato i ono mora biti otkupljeno. Stoga je Hristos došao u pravom telu da bi u telu putem poslušnosti povratio ono što je Adam u telu izgubio putem neposlušnosti.

Irenej u prvoj knjizi svog dela "Protiv krivoverja" iznosi svoje lično "vjeruju", koje je tada bilo i "vjeruju" cele Crkve. U tom "vjeruju" ističe Irenej veru u Trojstvo, u Hristovo utelovljenje, u Njegov prvi i drugi dolazak. Svojim drugim dolaskom Hristos će izvršiti sud nad svima. Zlim i palim anđelima biće dosuđena kazna "večni oganj", a pravednima i svetima biće dodeljena besmrtnost. Njih čeka "večna slava".

Ovo je bilo verovanje većine Crkve u vreme kada će se tok reke hrišćanstva početi račvati u dva kraka: jedan krak će predstavljati Atenagora i Tertulijan s naukom o urođenoj besmrtnosti ljudske duše i večnim mukama zlih u ognjenom paklu, a drugi, Origen, s naukom o opštoj obnovi svega i spasenju svih, pa i Sotone. Tako će se reka hrišćanstva početi udaljavati od svog glavnog korita izvornog toka i teći u sasvim novim tokovima.

Irenej je bio istaknuti pristalica uslovne besmrtnosti, kao što su to bili pre njega svi apostolski oci, i apologete - Justin Martir, Tacijan, Teofil Antiohijski, Mileto Sardski i Polikrat Efeski. Irenej je verovao da je besmrtnost dar Božje milosti. Besmrtnost će Bog dati vernima prilikom vaskrsenja u dan slavnog Hristovog drugog dolaska. Irenej ne veruje u večno mučenje zlih u ognju pakla, već u njihovo konačno uništenje, koje Biblija naziva drugom smrću. O ovom njegovom verovanju nalazimo mnogo nedvosmislenih izjava u njegovom spomenutom delu.

Irenej je smatrao da je čovek u Edenu, dok još nije sgrešio, mogao postići nešto što u početku nije posedovao. Ali kad je sgrešio, ako odbije da primi Hrista kao svoga Spasitelja i oslobodioca od greha, lišava sebe dara besmrtnosti. Irenej tvrdi da je čovek svojom neposlušnošću izgubio besmrtnost, i da besmrtnost ne može biti unutrašnje posedovanje neposlušnih. Neposlušnošću je čovek prekinuo kontakt sa Izvorom života, i tako se lišio besmrtnosti. Pali čovek je izgubio pristup drvetu života i zato je postao smrtan (1. Mojsijeva 1,22,23).

Čovek može ponovo dobiti besmrtnost kao dar od Boga jedino u vezi sa Hristom. "Ko ima Sina, ima život; ko nema Sina Božjega, nema života." (1. Jovanova 5,12) Jedinstvo s Hristom je jedino sredstvo kojim nam se daje besmrtnost. Besmrtnost možemo dobiti jedino ako smo sjedinjeni s neraspadljivim i besmrtnim Hristom.

Besmrtnost se vernima daje prilikom vaskrsenja u dan Hristovog drugog dolaska. Verni će ustati u neraspadljivom ili besmrtnom telu, a ne-vernici u raspadljivom ili smrtnom. Prve čeka nagrada, večni život. A druge sud i večna kazna, a to je uništenje ili druga smrt.

Što se tiče nauke o sudbini nepokajanih grešnika, Irenejovo učenje je biblijsko učenje. To učenje je potpuno suprotno Tertulijanovom i Avgustinovom, koje će postati služben stav Rimske crkve. Tertulijan i Avgustin, budući da veruju da čovek ima urođenu besmrtnost, i da i grešnici vaskrsavaju u besmrtnom telu, dosuđuju im večno mučenje u paklu, dok Irenej, nasuprot tome, ističe da samo pravednici ustaju besmrtni, dok grešnici čeka druga smrt.

Šta Irenej misli kad upotrebljava izraz "druga smrt"? On taj izraz poistovećuje s izrazom "pakao", "jezero ognjeno", "večni oganj".

Izraz "večni (aionion) oganj", "jezero ognjeno" ili "pakao" znače isto, i ova su mesta pripremljena za sve otpale - za demone i nepokajane grešnike. "I smrt i pakao bačeni biše u jezero ognjeno. I ovo je druga smrt." (Otkrivenje 20,14)

Neki su tvrdili da Irenej kad spominje izraz "večni (aionion) oganj" misli na večno mučenje, a ne na uništenje. Irenej sistematski podvlači, što mnogi ne uviđaju ili ne žele da shvate, da večna kazna ne znači isto što i večno kažnjavanje. Prva smrt, posledica Adamovog prestupa, lišila je čoveka života za izvesno vreme, jer svi moramo umreti. Međutim, druga smrt lišava grešnika večnog života, i zato je to večna smrt. Grešnici će jednom zajedno sa svojim gresima biti uništeni, neće više postojati. Svemir će opet biti čist. Neće postojati dualizam - dobro i zlo.

Irenejevo učenje je suprotno i Origenovom učenju. Origen je pretvorio pakao u "veliko čistište" u kome će se sve duše očistiti i zatim doći u Nebo. Irenej ne smatra oganj pakla sredstvom očišćenja već sredstvom kazne, sa večnom posledicom, a to je smrt, propast, uništenje, prestanak postojanja. Irenej smatra da će večni oganj spaliti grešnike kao što su nekada bili spaljeni Nadvani i Avijud, Aronovi sinovi.

Na osnovu iznetoga zaključujemo da je Irenej bio najodlučniji pobornik nauke o uslovnoj besmrtnosti. On se dosledno držao biblijskog učenja o čoveku, o njegovom poreklu, prirodi i sudbini. Smatrao je da je večni život Hristov dar vernima, jer su oni u stalnoj vezi s Njime, koji je izvor ži-

vota. Verni će primiti besmrtnost u dan vaskrsenja.

Što se tiče večne sudbine nepokajanih, Irenej ne veruje i ne uči da će se oni večno mučiti u ognju pakla, niti da će se u ognju pakla očistiti i na kraju spasiti. On uči da nepokajane grešnike čeka večna kazna, a to je druga smrt.

ATENAGORA - PRVI ZASTUPNIK UČENJA O BESMRTNOSTI DUŠE MEĐU HRIŠĆANSKIM APOLOGETIMA

Počevši s Atenagorom (127-190 n.e.) pojavljuje se među hrišćanskim apologetima novi pogled na čovekovu prirodu i sudbinu - učenje o urođenoj besmrtnosti duše. To učenje naročito će razviti Tertulijan iz Kartage (umro oko 240), koji će ga povezati s naukom o beskrajinom mučenju zlih u ognjenom paklu.

Među predstavnicima hrišćanske misli iz početka trećeg stoleća možemo razabrati tri različita pogleda na čovekovu prirodu i sudbinu. Tu su na prvom mestu, kao najstariji pravac, zastupnici nauke o uslovnoj besmrtnosti. Ovde spadaju apostolski oci, apologeti Justin Martir, Tacijan, Teofil Antiohijski, Melito Sardski, Polikrat Efeski i Irenej i hrišćanski pisci Novacijan i Arnob.

Zastupnici drugog pravca ili druge škole su Atenagora i Tertulijan. Oni uče da čovek poseduje neumrlu dušu, i da će se grešnici zbog svojih greha mučiti u večnom paklu. Ovaj pogled odraz je Platonovog učenja i on će postati dominantni stav Crkve, potiskujući sve više biblijsku nauku o uslovnoj besmrtnosti.

U treći pravac ili u treću školu spadaju oni koji zastupaju nauku o univerzalnoj restauraciji ili obnovi. Oni uče da će se na kraju, nakon što budu očišćeni "tajanstvenim ognjem", svi spasiti, pa i sam Đavo. Začetnik ovog učenja je Origen, a njegovi sledbenici su Euzebij Cezarejski, Bazil Cezarejski, Grgur iz Nise, i dr.

U ovom i u sledećem poglavlju pozabavićemo se glavnim predstavnicima drugog teološkog pravca, a zatim ćemo govoriti o Origenu kao glavnom predstavniku učenja o sveopštoj restauraciji ili sveopštem spasenju.

Atenagora se rodio u Atini. Dobro je poznao grčku nauku, a naročito Platonovu filozofiju. Prihvativši hrišćansku veru, postao je učitelj vere, katiheta u Aleksandriji.

Atenagora je napisao dva dela: "Apologiju" ili "Odbranu" (oko 177) i traktat "O vaskrsenju" (oko 187). U svojoj "Apologiji", upućenoj caru Marku Aureliju i njegovom sinu Komodu, odbacuje tri lažne optužbe neznabožaca protiv hrišćana: da su hrišćani kanibali (da na svojim sastancima jedu decu i piju njihovu krv), da su ateisti i nemoralni. Atenagora je ne samo pobijao ove optužbe već je

nastojao da pokaže da su hrišćanstvo i platonizam u osnovi saglasni i da je hrišćanstvo već prihvatilo najvažnije elemente Platonove filozofije.

Atenagora sebe smatra hrišćaninom i filozofom. U svojoj "Apologiji" (Odbrani) još otvoreno ne zastupa koncept o urođenoj besmrtnosti. No u trideset i prvom poglavlju njegove "Odrane" nalazi se njegova prva izjava o životu posle smrti onih koji teže Bogu i koji nastoje da budu bez mane i besprekorni. Pošto je izjavio da je Bogu sve poznato, dodaje: "Uvereni smo da kada budemo oslobođeni sadašnjeg života, da ćemo živeti boljim životom, boljim od sadašnjeg života, nebeskim, a ne zemaljskim, budući da ćemo biti blizu Boga, s Bogom, oslobođeni svih promena ili stradanja u duši."

Govoreći o sudbini grešnika, Atenagora kaže da grešnike čeka oganj. Zatim dodaje: "Jer nas Bog nije načinio kao ovce ili stoku, kao neki nusprodukt, da bismo morali poginuti ili biti uništeni." Sudbina grešnika je gora od uništenja.

U trideset i šestom poglavlju svoje "Odrane" izjavljuje da će naša tela prilikom vaskrsenja biti opet rekonstruisana. Nasuprot onima koji tvrde da sa raspadanjem tela propada i duša, i da nema vaskrsenja, Atenagora veruje u vaskrsenje tela i izjavljuje da će telo biti kažnjeno zajedno s dušom.

Pitanje čovekove prirode i sudbine, dotaknuto u "Odbrani", Atenagora je opširnije izneo u svom spisu "Vaskrsenje mrtvih".

Njegova je teza da je Bog stvorio čoveka da živi. Božji cilj je bio, tvrdi Atenagora, da čovek živi, a Božja vrhovna namera se ne može osujetiti. Nemoguće je, uporno tvrdi Atenagora, da čovek ne živi. Zato svi ljudi moraju živeti večno, dobri i zli, srećni i bedni.

Atenagorina tvrdnja da će svi ljudi večno živeti počiva na pretpostavki da je Bog stvorio čoveka besmrtnim. Za tu tvrdnju ne navodi nikakav biblijski dokaz, čak ne spominje ni Hristovo vaskrsenje kao jamstvo našeg vaskrsenja.

Čovek se, prema Atenagorinom učenju sastoji od duše i tela. Oboje moraju biti sjedinjeni da bi čovek živeo. Prilikom smrti telo se raspada. Stanje između smrti i vaskrsenja slično je besvesnom stanju čoveka za vreme spavanja. Tek se vaskrsenjem nastavlja život.

O vaskrsenju ovako piše: "Ista sila može ponovo ujediniti ono što je razjedinjeno, podići ono što je oboreno, obnoviti i pozvati mrtve u život, a raspadljivo preobraziti u neraspadljivo."

Atenagora upoređuje stanje mrtvih sa snom, nazivajući besvestan san "bratom smrti".

"Oni koji su mrtvi i koji spavaju podvrgnuti su sličnom stanju, barem što se tiče tišine i odsut-

nosti svesti o prošlom i sadašnjem, ili o samom postojanju i svom životu."

Vaskrsenje je potrebno da bi čovek primio nagradu ili kaznu za život koji je vodio u zemaljskom životu. Ako bi se sa smrću sve ugasilo, logični rezultat takvog učenja vodio bi ateizmu; i ako bi samo duša bila besmrtna, tada sud ne bi bio pravedan.

Atenagora pripisuje besmrtnost i dobrima i zlima, i jedni i drugi će se vaskrsenjem odenuti neraspadljivošću, što je u suprotnosti s učenjem apostola Pavla koji kaže da će samo mrtvi pravedni ustati u novom, neraspadljivom telu (1. Korinćanima 15,42-44; Rimljanima 2,6-8).

Platon smatra telo zaprekom, zatvorom i prokletstvom za dušu. On odbacuje telo kad duša umre. Ali Atenagora kao hrišćanin u svom razmišljanju dodaje nešto novo. Za njega je telo zaista važan čovekov deo. Telo, prvobitno stvoreno da bude besmrtno, postalo je Adamovim grehom smrtno. Ali Atenagora smatra da će prilikom vaskrsenja sva tela - zlih i pravednih - primiti svoju prvobitnu besmrtnost. Pavlov opis vaskrsenja pravednih, slavnja promena i besmrtnost koja se daje pravednima da bi ih osposobila za večni život, primenjuje se sada, po Atenagori, da opiše i vaskrsenje nepravednih.

"Smrtno telo", piše Atenagora, "mora se odenuti besmrtnošću i neraspadljivošću da bi moglo podneti večni bol."

Atenagora ne govori o večnim mukama zlih u ognjenom paklu. O tome će učiti Tertulijan i kasnije Avgustin. On takođe ne uči da će zli kad okaju svoje grehe i kad se očiste biti spaseni i uživati večno blaženstvo s pravednima. Tu će nauku zastupati Origen i kasnije njegovi sledbenici: Euzebije Cezarejski, Bazil Cezarejski i dr.

Atenagora je Platonov sledbenik što se tiče nauke o besmrtnosti duše s tom razlikom što Platon smatra dušu zarobljenom od strane tela, koje smrću propada, dok duša dalje živi. Atenagora, međutim, smatra da čovek, kao Božje stvorenje, postoji samo dok su duša i telo sjedinjeni. Pošto je Bog stvorio čoveka da živi, onda mora i telo da vaskrsne, i tako opet dođe do sjedinjenja duše i tela. To je glavno Atenagorino učenje.

TERTULIJAN - PROPOVEDNIK NAUKE O VEČNIM MUKAMA ZLIH

U trećem stoleću Kartaga postaje centar hrišćana severne Afrike. Tu je najverovatnije prevedena i prva Biblija na latinski jezik - Vetus Latina (stari latinski prevod). Ovde je nastala prva hrišćanska literatura na latinskom jeziku. Tu je najpre grčki jezik bio zamenjen latinskim.

Tertulijan i Kiprijan su najistaknutiji predstavnici severne Afrike u trećem stoleću. Oni su

ujedno prvi veliki hrišćanski pisci koji su pisali latinskim jezikom.

Tertulijan (160-240), obdaren sjajnim umom rodio se u Kartagi od neznabožackih roditelja. Završio je prava u Rimu. Vrativši se u Kartagu kad mu je bilo oko 40 godina, prihvatio je hrišćansku veru, privučen hrabrošću mučenika i svetim životom hrišćana.

Tertulijan je bio prvo veroučitelj, zatim sveštenik i najzad biskup crkve u Kartagi. Bio je najplodniji pisac svoga vremena i smatra se osnivačem i ocem latinske teologije.

Tertulijan je autor većeg broja apologetskih, teoloških, polemičkih i asketskih dela, pisanih većim delom na latinskom jeziku. Bio je neustrašiv borac protiv neznaboštva, farisejstva i jeretika. Uvek je bio angažovan u duhovnoj borbi.

Nekoliko godina pošto je postao sveštenik, Tertulijan je prišao montanističkom pokretu. To je učinio zbog labavosti discipline u Rimskoj crkvi. Montanisti su nastojali da obnove apostolsko hrišćanstvo. Osuđivali su pijanstvo, žderanje i razvrat. Preporučivali su celibat kao reformu i reakciju na nemoral u velikoj crkvi. Očekivali su izlivanje Svetoga Duha i skori kraj sveta.

U svom delu "Apologetika" (Odbrana vere), napisanom oko 197. godine i upućenom rimskim vlastima, on tvrdi da su hrišćani dobri građani, koji odbijaju da obožavaju cara zato što su monoteisti. U polemičkom spisu "Protiv krivoveraca" ističe katolički princip o tradiciji i autoritetu Crkve, poriče "jerecima" pravo da tumače Bibliju smatrajući da je Biblija vlasništvo Crkve i da ga samo ona može i ispravno tumačiti.

Razmotrimo malo bliže dva njegova učenja koja se odnose na čovekovu prirodu i večnu sudbinu - učenje o duši i o večnim mukama zlih.

Tertulijan je izgleda prvi formulisao nauku o "traducijanizmu" - učenje da duša deteta, prilikom rođenja, proističe iz duše očeve, a da se ne stvara tek pri rođenju tela. Za njega je duša izrazito različita od tela, i ona je besmrtna. Tertulijan je prvi tvrdio da će mučenje zlih biti večno, kao što će i sreća spasenih biti večna.

U svom delu "O duši" iznosi svoje poglede o poreklu, prirodi i sudbini ljudske duše. Uči da duša ima neku vrstu tela, ne pokušavajući da to Biblijom dokaže. Delo "O vaskrsenju tela" pisano je protiv "jeretika" koji su proricali vaskrsenje tela. U tom delu najsnažnije se izražava Tertulijanovo shvatanje o besmrtnosti duše i o večnim mukama zlih. Tu on nastavlja misao Platona i svog prethodnika apologete Atenagore.

Na čemu temelji Tertulijan svoje učenje o besmrtnosti duše i večnim mukama zlih?

Tertulijan se pre svega poziva na Platona, a ne na Bibliju. "Nešto je poznato samo po sebi. Mnogi, na primer, veruju u besmrtnost duše, svi

veruju da ima Boga. Ja, dakle, mogu upotrebiti Platonovo mišljenje. On kaže: 'Sve su duše besmrtno'."

Ipak Tertulijan odbacuje Platonovo učenje o preegzistenciji duše - to jest učenje da su duše nerođene i nestvorene, i da prema tome postoje od večnosti. Tertulijan uči da su duše stvorene supstance koje imaju početak u vremenu. "Jer kad mi priznajemo da je duša proizašla iz Božjeg duha, time joj pripisujemo početak. To Platon ne priznaje duši, jer on kaže da je duša nerođena i nenačinjena."

Pošto je duša jednom rođena i stvorena, ona sada poseduje život koga više ne može biti lišena, uči Tertulijan. Duša više ne može umreti ili ne postojati. To važi za duše pravedne i zle, spase-ne i osuđene.

Tertulijan se poziva na 1. Mojsijevu 2,7. kao na dokaz o besmrtnosti duše. Ovaj tekst glasi: "I stvori Gospod Bog čoveka od praha zemaljskoga i dunu mu u nos duh životni i posta čovek duša živa." Tekst ne kaže da je Bog udahnuo čoveku "besmrtnu dušu", već mu je udahnuo "dah života", pa je tako čovek postao duša živa ili živo biće. Tertulijan misli da se iza izraza "živa duša" krije besmrtnost, ali ne primećuje da Biblija izraz "živa duša" primenjuje i na niža stvorenja (1. Mojsijeva 1,20.21).

Govoreći o duši, Tertulijan daje o njoj sledeću neobičnu definiciju: "Mi dakle smatramo da duša proističe iz Božjeg daha, da je besmrtna, da ima telo, oblik, da je jednostavna po supstanci, da je po svojoj prirodi razumna, da može razvijati svoje moći na različite načine, da je slobodna u svom odlučivanju, podložna promenama, obdarena instinktom predosećanja i da se razvila iz jedne prvobitno stvorene duše."

Napor da sjedini ljudsku filozofiju s božanskom istinom odveo je Tertulijana u beznadnu zbrku. Po njemu, duša je nalik na Boga, ali je u isto vreme podložna promenama kao i svako drugo vremensko stvorenje. Ipak, čovek ima besmrtnost nalik na Boga i u neku ruku je i sam deo božanske supstance, tvrdi Tertulijan.

Da bi dokazao da je duša besmrtna i telesna, Tertulijan se poziva i na svedočanstvo jedne montanističke proročice čiju viziju doslovno citira. O toj viziji ovako piše: "Pošto se narod posle svete službe razišao, ona nam je pričala šta joj je bilo pokazano u viziji. 'Između ostaloga', rekla je ona, 'pokazana mi je duša u telesnom obliku, i u onome što mi je bilo pokazano, bio je duh. To nije bilo nešto prazno, već nešto što bi se rukom moglo uhvatiti, nešto prozirno i eteričke boje; nešto potpuno nalik na ljudsko biće'."

To je Tertulijanovo shvatanje o duši i temelji na kojima počiva to shvatanje.

Tertulijanovo učenje o večnim mukama grešnika u paklu temelji se na dvema filozofskim pretpostavkama: na Platonovoj ideji o besmrtnosti duše i na paganskoj ideji o takozvanom "tajnom" ili "božanskom" ognju, ognju koji večno gori, ali ne spaljuje svoje žrtve, već ih obnavlja.

Ovim dvema pretpostavkama Tertulijan dodaje i neke biblijske tekstove kojima izvrće smisao da bi podupro svoje gledište.

Tako, na primer, govori o nepropadljivosti zlih u paklu. Međutim, Biblija izraz "neraspadljivost" ili "nepropadljivost" upotrebljava samo u vezi sa spasenima. Apostol Pavle upotrebljava taj izraz kad govori o vaskrsenju pravednih (1. Korinćanima 15,42-44.50.52.53-54) i kad duhovnu trku hrišćanina upoređuje s trkom olimpijskih trkača:

"Svaki pak koji se bori od svega (lošeg) se uzdržava: oni dakle da dobiju raspadljiv venac, a mi neraspadljiv." (1. Korinćanima 9,25)

I apostol Petar govori o "neuveolj" i "neraspadljivoj" baštini koja se čuva na nebesima za verne (1. Petrova 1,4). Tu baštinu Bog će dati kao dar onima koji su "novo rođeni ne od semena koje trune, nego od onog koje ne trune, rečju živoga Boga, koja ostaje dovek" (1. Petrova 1,23).

Tertulijan takođe pogrešno primenjuje izraz "besmrtn" na zle, dok Biblija taj izraz upotrebljava jedino u vezi s Bogom (1. Timotiju 6,16) i sa svetima koji će se prilikom vaskrsenja "obučiti" u besmrtnost, tj. koji će tek prilikom vaskrsenja primiti besmrtnost (1. Korinćanima 15,53).

Tertulijan takođe citira Isusove reči: "I ne bojte se onih koji ubijaju telo, a dušu ne mogu ubiti; nego se bojte onoga koji može i dušu i telo pogubiti u paklu." (Matej 10,28)

Ovaj tekst jasno uči da će telo i duša zlih biti uništeni i da će prestati da postoje. Tertulijan ne prihvata ovo gledište. On uči da "ubiti", "pogubiti" u paklu nije kazna i zato smatra da ovi izrazi znače nešto drugo: "smrt" znači "večna beda", a "ubiti" ili "uništiti", "večno ubijanje" i "večno mučenje".

Tertulijan je razmišljao na sledeći način: Pres-tanak života za onoga koji bi mogao večno postojati nije kazna! Tertulijan razlikuje "uništenje" od "kazne", smatrajući da uništenje nije kazna. On smatra da "biti ubijen", "biti uništen", "biti spaljen" nije kazna. Biti lišen večnog života Tertulijan ne smatra kaznom, zato je bio primoran da menja jasni smisao Biblije - smrt je proglasio "životom u večnoj bedi", a uništenje "večnim mučenjem, večnim ubijanjem".

Tertulijan je znao da pojedine reči u Bibliji koje prikazuju kaznu grešnika imaju određeno i doslovno značenje. Ali zbog svoje teorije o večnom mučenju zlih Tertulijan te reči nije mogao da upotrebi u doslovnom, pravom značenju. Zato im je promenio smisao da bi poduprle njegov pogled.

Ali, naravno, svaka teorija koja iziskuje takvo menjanje jezika i smisla Biblije očigledno je nebiblijska.

Kazali smo da se Tertulijanova koncepcija o večnim mukama temelji na dva shvatanja: na Platonovoj ideji o besmrtnosti duše i na neznabožackoj ideji o "tajnom" ili "božanskom ognju", koji, iako sažiže, ne spaljuje, već "obnavlja", nanovo stvara.

Tertulijan piše da su zli "određeni na kaznu večnog ognja, koji po samoj svojoj prirodi neposredno služi njihovoj neraspadljivosti. Filozofi su poznati, kao i mi, o razlici koja postoji između običnog ognja i tajnog ognja. Običan oganj po svojoj nameni veoma se razlikuje od ognja primenjenog u božanskoj kazni, jer taj tajni oganj ne spaljuje ono što sažiže, već dok sažiže, u isto vreme i obnavlja".

Tertulijan opisuje večne muke osuđenih u svom spisu "Prizor". Taj opis nadmašuje opis pakla svih njegovih prethodnika. On ne pokazuje nimalo sažaljenja prema patnicima koji se muče milionima godina, a da se nimalo ne približavaju kraju svoje agonije. Najgore je to što on čini Boga autorom tih patnji. Ovo užasno shvatanje pretvara Boga ljubavi u okrutnog mučitelja koga će večno proklinjati njegove bezbrojne žrtve. To nije drugo nego manihejski dualizam - večna koegzistencija dobra i zla. Ako bi to bila istina, onda bi sažaljenje, užas, strah i bol isključivali svako nebesko biće, jer bi greh bio ovekovečen.

Biblija jasno uči da je "plata za greh smrt, a dar Božji je život večni u Hristu Isusu". (Rimljanima 6,23) Tertulijanovo učenje o večnim mukama zlih u paklu, pored sve svoje okrutnosti i nelo-gičnosti, prokrčilo je sebi put u Katoličku crkvu i do danas se kao dogma održalo u njoj.

KLEMENT ALEKSANDRIJSKI I ORIGEN - ZASTUPNICI NAUKE O OPŠTOJ OBNOVI

Klement Aleksandrijski (150-220) rođen je od nehrisćanskih roditelja, verovatno u Atini ili Aleksandriji. Postavši hrišćanin, Klement je putovao po Grčkoj, Italiji, Izraelu, Egiptu i Istoku tražeći istinu kod najslavnijih učitelja svoga vremena.

Vrativši se u Egipat, u Aleksandriju, došao je pod uticaj Pantena, učitelja katihetske škole u tom gradu. Tu je Klement postavljen za prezvitera i zatim je nasledio Pantena kao direktor katihetske škole (oko 190. godine).

U Aleksandriji je Klement napisao svoja glavna dela po kojima je postao slavan, a to su: "Saveti neznabošcima" (Protrepticus), "Instruktor" (Paedagogus) i Stromata ili Miscellanies (grčka reč koja znači čilim ili skup raznolikih stvari).

Što se tiče učenja o čovekovoj prirodi i sudbini napominjemo da u svojim ranijim delima Klement ne govori o duši kao besmrtnom delu čoveka. To je u to vreme bilo gnostičko i platonističko gledište. Ali u svojim poslednjim spisima, naročito u Stomatama, uči da je duša besmrtna i čak priprema put Origenovom restitucionizmu, učenje da će na kraju sve duše biti spasene, čak i demoni.

Klement Aleksandrijski je prvi učio da je sve kažnjavanje namenjeno duši kao lek s ciljem da se obnovi i ozdravi. Bog ga upotrebljava, kaže on, da reformiše i očisti ljude posle smrti kad duša, odvojena od tela, nije više sprečavana telom. Kao potvrdu za to Klement navodi Petrov izveštaj da je Hristos otišao i doslovno propovedao duhovima u tamnici (1. Petrova 3,19.20). Tako je koncept o paklu promenjen u ogromno čistilište, u kome zlo biva uništeno, a grešnik očišćen i obnovljen. Greh je izbrisan, ali grešnik sačuvan. To čišćenje duše vrši takozvani "mudri oganj". O tom ognju Klement piše: "Mi kažemo da oganj ne posvećuje telo, već grešne duše; ne mislimo na običan oganj koji sve proždi, već na oganj mudrosti, koji prožima dušu koja prolazi kroz oganj."

Klement je shvatio da će zlo jednom biti uništeno, ali nije shvatio da Biblija uči da će i nepokajani grešnici zajedno sa Sotonom kao uzročnikom zla biti jednog dana uništeni. O tome svedoči prorok Malahija: "Jer, gle, ide dan, koji gori kao peć, i svi će ponositi i svi koji rade bezbožno biti strnjika, i upaliće ih dan koji ide, veli Gospod nad vojskama, i neće im ostaviti ni korena ni grane." (Malahija 4,1)

Posle suda nepokajani grešni biće bačeni u jezero ognjeno gde ih čeka druga smrt. "I more dade svoje mrtvace, i smrt i pakao dadoše svoje mrtvace; i sud primiše po delima svojim. I smrt i pakao bačeni biše u jezero ognjeno. I ovo je druga smrt. I ko se ne nađe napisan u knjizi života, bačen bi u jezero ognjeno." (Otkrivenje 20,13-15)

Nasuprot ovoj jasnoj biblijskoj nauci da će jednom biti uništeno zlo i nepokajani grešnici, Klement uči da će zlo biti uništeno, ali grešnici spaseni. To učenje naziva se restauracijizam ili opšta obnova, a u grčkom jeziku se za ovaj pojam upotrebljava izraz "apocatastasis". Započeto u Klementovim delima, ovo učenje dalje je razvio Origen.

Prema Harnaku, Klement je izvršio ogroman uticaj na hrišćansku crkvu svoga vremena. On je u svoja tumačenja uvodio sve više elemenata iz Platonove filozofije, koji su bili suprotni biblijskoj nauci, ali koji su postepeno postali sastavni deo crkvenog učenja.

Origen (185-254), učenik i naslednik Klementov. Bio je filozof, teolog, apologeta, moralista. Njegovo najznamenitije delo je "Heksapla". To je

kritički tekst Staroga zaveta poredan u šest kolona. U prvoj koloni je jevrejski tekst pisan jevrejskim pismom. U drugoj jevrejski tekst pisan grčkim pismom, u trećoj se nalazi Akvilin grčki prevod, u četvrtoj Simahov grčki prevod, u petoj tekst Septuaginta, a u šestoj Teodocionov grčki prevod. Od ostalih dela veoma su značajna "O principima" i apologetski spis "Protiv Celza".

Dva osnovna Origenova učenja bila su učenje o preegzistenciji duše i o univerzalnom spasenju svih duša.

Origen uči o preegzistenciji duše i grehom učinjenim u jednom ranijem životu objašnjava zla kojima su ljudi podvrgnuti. On odbacuje učenje o večnim mukama zlih u paklu koje se preko Tertulijana počelo uvlačiti u Crkvu. Po njegovom učenju kažnjavanje se sastoji u tome što će oganj gehene (tajni oganj, griža savesti) očistiti dušu od greha i pripremiti je za večno blaženstvo. On uči o opštoj restituciji ili obnovi; uči da će se spasiti sve duše, pa i demoni.

Zadržimo se malo bliže na ovom njegovom učenju, ali pre toga da napomenemo da je Origen poznat i po tome što je primenio alegoričku metodu u tumačenju Biblije. Prema Origenu, Bibliju možemo tumačiti na tri načina, budući da ona može imati tri smisla: doslovni, moralni i duhovni. Po njegovom mišljenju, doslovni smisao nije pravi ili istinski. Moralni ili dublji smisao, mistički smisao, odnosi se na moralnu materiju i verski život na ovoj Zemlji. Duhovni smisao tiče se nebeskog života, života u svetu koji treba tek da dođe.

Origen nije poricao da Biblija uči o vaskrsenju, o ličnom drugom Hristovom dolasku i milenijumu, ako se ono uzme doslovno. Ali, prema Origenu, ovo nije pravi, unutrašnji smisao Biblije. Sve ovo treba shvatiti u prenesenom smislu, duhovno. Tako je Origen mogao dati preneseni smisao svakom tekstu i lišiti Bibliju sve njene sile i važnosti.

Kazali smo da su dva glavna Origenova učenja bila učenje o preegzistenciji duše i učenje o opštoj obnovi.

Bez preegzistencije duše Origen nije mogao objasniti i odbraniti sadašnje stanje u svetu i dovesti to stanje u sklad sa svojim shvatanjem Božje pravde. A bez opšte restauracije nije mogao naći rešenje za svoj sistem koji je smatrao da je u skladu s Božjom pravdom i milošću.

Evo šta Origen uči o duši i njenoj preegzistenciji. Origen određuje ljude kao "duše koje su zatvorene u tela". Po Origenu duša je stvorena da živi i ne može prestati da postoji. Duša je "besmrtna" i "nepropadljiva" ili "neuništiva". Ona je božanske prirode.

"Duša nad kojom Bog vodi providencijalnu brigu je besmrtna; i, budući da je besmrtna i večna, nije zauvek isključena iz spasenja, iako se

to prividno čini. Ovo spasenje je odloženo za pogodnije vreme.”

”Jer Bog postupa sa dušama ne samo imajući u vidu ovaj kratki sadašnji život, koji obuhvata šezdeset ili više godina, već u odnosu na večni period, na vreme koje neće prestati. On se brine nad dušama koje su besmrtnne, kao što je sam večan i besmrtn. Jer on je stvorio čovekovu razumnu prirodu, koju je načinio po svom obličju, nepropadljivu; i zato duša koja je besmrtna, nije isključena kratkoćom sadašnjega života od božanskog leka i ozdravljenja.”

Insistirajući da je duša večna i besmrtna kao i sam Bog, Origen ne navodi u prilog ovoj tvrdnji ni jedan biblijski tekst. To nije ni mogao, jer Biblija uči suprotno. Ona uči da je jedino Bog besmrtn i večan. On je ”car nad carevima i gospodar nad gospodarima, koji sam ima besmrtnost” (1. Timotiju 6,15.16). ”A caru večnome, neraspadljivome, koji se ne vidi, jedinome premudrome Bogu čast i slava vavek veka.” (1. Timotiju 1,17)

Svoju nauku o preegzistenciji i besmrtnosti duše Origen je uzeo od filozofa Platona.

Od Platona je Origen uzeo i ideju o obnovi ili restauraciji grešnih duša. Kod Platona je i Tertulijan našao i prihvatio ideju o večnim mukama zlih u paklu. Platon je zastupao oba pogleda. U svom ”Tartaru” Platon je dao prototip Tertulijanovog pakla. Ali, Platon je ograničio svoju beskraju muku zlih samo na ”nekolicinu” ”neizlečivih” grešnika. On je smatrao da je većina ”popravljiva”, ”izlečiva”. Za tu većinu pripremljeno je čistilište, jezero bede, u koje će ići većina duša i iz kojega će posle perioda stradanja biti oslobođene i obnovljene. Čak i u tartaru, koji je predviđen za neizlečive, neki će se očistiti i izaći iz njega kada budu potpuno očišćeni.

Na taj način Platonova filozofija nametnula je dve ideje: Tertulijanovo učenje o večnom mučenju zlih u paklu i Origenovo učenje o konačnom spasenju svih grešnika, uključujući i Sotonu.

Oba ova zastranjivanja proistekla su iz odbacivanja jasnih biblijskih istina. Oba su rezultat uticaja neznabožačke filozofije.

Zgrožavajuća slika o Bogu koju je nacrtao Tertulijan sa svojim postulatom o večnom mučenju zlih, stvorila je razumljivo osećanje odbijanja. Kao rezultat ove reakcije, četvrt stoleća kasnije javlja se Origen da to učenje suzbije sa svojom protivteorijom o sveopštoj restauraciji ili obnovi. Dok je Tertulijan odredio nepokajanom grešniku večno mučenje u paklu, Origen je sada pakao pretvorio u ogromno čistilište u kome će se grešnici očistiti, pa i demoni, i na kraju će svi biti spasoni i uživace večnu radost u Božjoj prisutnosti.

Kako je Origen došao do ideje o večnom spasenju svih grešnika?

On je tvrdio da mali broj ”neizlečivih” ili ”nepopravljivih” kojima Platon dosuđuje večne muke u tartaru, nisu, u stvari, ”neizlečivi” i ”nepopravljivi”. Tako je neznabožačka filozofija zapravo snabdela Origena idejom o opštoj obnovi ili spasenju svih grešnika. Ali kao hrišćanski učitelj morao je da dokaže da je to i biblijska nauka. Međutim, Biblija jasno uči da će zli biti uništeni, njih čeka druga smrt; samo pravedni će naslediti besmrtnost (Jezekilj 18,21-23.30-32; Otkrivenje 20, 12-15). Da bi jasno otklonio značenje biblijskih izraza ”umreti”, ”uništiti”, kojima Biblija opisuje sudbinu nepokajanih grešnika, Origen tim izrazima daje preneseno, alegorijsko značenje. Kao što smo već ranije spomenuli, Origen je smatrao da doslovno tumačenje Biblije nije ispravno, već da je ispravno jedino alegorijsko ili mistično tumačenje. Kad Biblija spominje da će grešnik biti uništen ili da će zbog greha umreti, Origen izvrće biblijski smisao tvrdeći da se ova opomena odnosi na grešnikov greh.

Cilj vatre pakla, smatrao je Origen, je da uništi zlo. Zlo je gorivo za pakao. Gnev Božje osvete, učio je Origen, je za očišćenje duše. On se primenjuje vatrom sa ciljem ”isceljenja”. Pakao gori dok zlo ne izgori. Proces koji uništava zlo je proces ”čišćenja” grešnika koji u toku njegovog trajanja postaje sve sličniji Bogu po čijem je obličju bio u početku stvoren, ali je to obličje bilo izbrisano. Kad je proces dovršen, on zauzima svoje mesto u večnoj slavi.

Origenovo učenje vodi čudnim i neobičnim zaključcima. Sudbina grešnika u Bibliji upoređena je sa plevom koju raznosi vetar; s kukoljem koji se sažiže; s nerodnom lozom koja se odseca i spaljuje; s bezvrednim ribama koje se odbacuju; sa kućom koja je sazidana na pesku i koja će sigurno pasti. Prema Origenu, oganj neće spaliti kukolj, već će ga na neki tajanstveni način pretvoriti u pšenicu; nerodna loza biće tajanstvenim ognjem pretvorena u rodnu; bezvredne ribe postaće vredne, a kuća koja se porušila jer je bila sazidana na pesku, opet će se podići iz svojih ruševina i stajaće zauvek. To su apsurdni zaključci koji se mogu izvesti iz Origenovog učenja o tajanstvenom ognju koji spaljuje zlo, a grešnika pretvara u sveca.

I Tertulijanov pakao i Origenov ”tajanstveni oganj” su podjednako lažni, fantastični i kobni za pravu hrišćansku veru, iako na suprotan način. Jedan preti onim što Bog nije nikada dosudio; drugi obećava ono što Bog nije nikada obećao. Oboje je podjednako lažno.

Origen je smelo učio o duhovnom očišćenju svih grešnika - čišćenje ognjem lične savesti. Tako je ostavio po strani Hrista i Njegovu ulogu u spasenju čoveka. Origenovo očišćenje je proces samoочишćenja, spasenja svojim ispaštanjem, a

ne očišćenje Hristovom žrtvom i posredovanjem za nas u nebeskoj Svetinji.

Origen je ne samo pogrešno prikazao čoveka i njegovu sudbinu, već je svojim alegorijskim i mističnim tumačenjem izvrnuo pravi smisao svih važnih biblijskih istina. Tako, npr, Biblija uči da će Hristos po drugi put doći u sili i slavi, vidljiv svakom oku, na nebeskim oblacima. Origen uči da Hristos "svaki dan" dolazi na "proročkom oblaku" svakom verniku. On upoređuje s decom one koji naivno smatraju da će Hristos doći lično i vidljivo.

Tako je Origen lokalizovao i individualizovao i biblijsku nauku o kraju sveta. Po Origenu kad Hristos uđe u dušu, tada za nju nastaje svršetak sveta, jer je svet izgubio vlast nad dušom.

Origen je odbacio i doslovno vaskrsenje vernih tvrdeći da čovek vaskrsava kad ga Hristov Duh podigne u novi život.

Nema takoreći nijedne biblijske istine kojoj Origen nije promenio smisao svojim fantastičnim i alegorijskim tumačenjem. Zato jedan istoričar s pravom kaže: "Nijedan čovek nije nanio Hristovoj crkvi više štete od Origena koji je uveo svoj složeni sistem fantastičnog tumačenja kojim je kroz mnoga stoeća zamračio svetlost Biblije."

Origenova nauka o opštoj restauraciji i spase-nju svih grešnika zadobila je znatan broj pristalica, naročito na istoku. Među ove spadaju Gregorije Taumaturg, biskup u Novoj Cezareji, istoričar Euzebije Cezarejski, Bazil Cezarejski, Grgur iz Nise, Diodor Tarski, Teodor iz Mopsuestije, i dr.

Međutim, Tertulijanovo učenje o večnim mukama zlih u paklu, poduprto naročito Avgustinovim učenjem i njegovim uticajem, postalo je u srednjem veku dominantno. Tek u srednjem veku i kasnije počinju opet da se javljaju zastupnici istinske biblijske nauke o uslovjenoj besmrtnosti duše.

AVGUSTINOV UTICAJ OSIGURAVA PREVLAST NAUKE O UROĐENOJ BESMRTNOSTI DUŠE

U istoriji afričke crkve, gde u trećem veku zauzimaju vidno mesto Tertulijan i Kiprijan, u četvrtom veku se ovde pojavljuje najslavniji učitelj latinske crkve - Avgustin.

Avgustin (Aurelius Augustinus; 354-430) ro-dio se u Tagasti, kraj Kartage. Otac mu je bio nez-nabožac, a majka pobožna hrišćanka. Ona se tru-dila da svog sina vaspita u veri, ali u početku nije videla od svog truda mnogo uspeha. Završivši školovanje u Madauri i Kartagi, postao je profesor retorike. Predavao je u Kartagi, Rimu i Milanu. U Milanu je prihvatio hrišćansku veru i doživeo obraćenje zahvaljujući propovedima milanskog biskupa Ambrozija. Ovo iskustvo je promenilo tok njegovog života - od svetovnog čoveka postao je

sveštenik, a 395. godine izabran za biskupa grada Hipona. Tu službu vršio je trideset i pet godina.

Avgustin je živio u veoma burnom vremenu kada su Zapadni Goti pod Alarikom 410. godine zauzeli i opljačkali Rim. Mnogi hrišćani tada su mislili da je došao kraj sveta. Međutim, nezna-bošci su smatrali pad Rima kao kaznu bogova, ko-ji se svete zato što je Rim napustio neznabožstvo. Da bi utešio hrišćane i suzbio glasove neznaboža-ca, Avgustin je napisao svoje najpoznatije delo "Božji grad".

"Božji grad" je najrazrađenija i najsmelija filo-zofija istorije koja je ikada napisana. Za Avgus-tina istorija je sukob između zemaljskog "grada" ili carstva i "Božjeg grada" ili carstva - Crkve. To je veličanstvena drama koja se završava konač-nim trijumfom Crkve.

Avgustin je verovao u nepogrešivi sistem na-uke, koji se temelji na autoritetu. To ga je pod-staklo da sam od filozofa postane teolog. Kao teolog prihvatio je alegorijsku metodu tumačenja Biblije što ga je odvelo u mnoge zablude.

Što se tiče tumačenja proročanstava, on na-pušta ranija crkvena tumačenja. Preterano uzvi-suje Crkvu kao ispunjenje obećanog Božjeg carst-va. Sadašnja crkva je Hristovo carstvo, uči Avgus-tin.

Hiljadugodišnje carstvo - milenijum - o kome govori Otkrivenje 20. poglavlje, počinje, po Avgustinovom tumačenju, sa prvim Hristovim do-laskom i traje sve do drugog Hristovog dolaska. Sotona je već svezan i sveti su već zauzeli carst-vo i vladaju s Hristom za vreme ovih "hiljadu go-dina".

Prvo vaskrsenje, o kome je reč u istom pog-lavlju Jovanovog Otkrivenja, znači "duhovno vas-krsenje", dok će se "telesno vaskrsenje" zbiti na kraju milenijuma, prema Avgustinu.

Danilovo proročanstvo o kamenu koji će uda-riti u lik u sarti ga i posle će od njega postati gora (Danilo 2,34.35), koja će ispuniti svu Zemlju znači - po Avgustinovom tumačenju - pojavljivanje hriš-ćanske crkve i njeno širenje po celome svetu, a ne drugi Hristov dolazak i uspostavljanje Hristovog večnog carstva. Crkva će dovesti sve ljude u pokornost Hristu. To je borbeni koncept, koji će promepiti čitav tok teološke misli.

Što se tiče čovekove prirode i sudbine, Avgus-tin je bio najmoćniji i najuticajniji eksponent op-šte urođene besmrtnosti ljudske duše i njene ne-uništivosti. On nastavlja Tertulijanovo učenje o večnim mukama zlih u paklu. Njegov pogled se temelji na kontradikciji da "smrt" znači beskrajni život. On je pobrkao "večni gubitak života" sa "večnim životom gubitka".

Avgustinova zablude je u tome što nije pravio razliku o "zlu za vreme" od "zla za večnost". Zlo je privremeno, prolazno, dok Avgustin uči da će

zlo, pored dobra, večno trajati. To nije ništa drugo nego persijski dualizam.

Vreme je relativno kratak period između dve večnosti - večnosti prošlosti i večnosti koja će tek doći, s pobedom dobra kao konačnog kraja i cilja svemu. U toj budućoj večnosti koja neće imati kraja, neće biti nepokajanih grešnika. Origen je učio da će se i oni "očistiti" tajanstvenim ognjem i na kraju spasiti, dok ih Tertulijan i Avgustin drže u večnom paklu. Tertulijanovo i Avgustinovo gledište preovladavalo je u srednjem veku.

Odakle Avgustinu nauka o urođenoj besmrtnosti ljudske duše i o logičnoj posledici tog učenja - večnom mučenju zlih u ognju pakla?

Ovo učenje je Avgustin doneo sa sobom iz spekulacija grčke filozofije, koje je prihvatio dok još nije bio hrišćanin. Još pre svoga obraćenja Avgustin je pisao o urođenoj besmrtnosti ljudske duše, što potvrđuje da je prihvatio taj Platonov postulat kao svoj sistem verovanja.

U petom veku Avgustinov uticaj je bio tako moćan da je osigurao za sva kasnija stoleća, naročito na zapadu, prevlast nauke o urođenoj besmrtnosti duše, a s time i večni život grešnika u beskrajnim mukama pakla. U toku stotina godina javljaće se samo sporadični glasovi neslaganja s tom naukom. Ali promena će ipak doći.

U toku srednjeg veka Avgustinova i Tertulijanova nauka o urođenoj besmrtnosti ljudske duše i o večnim mukama zlih bila je u prevlasti. Nauka o uslovnoj besmrtnosti koju su zastupali apostolski oci, apologete Justin Martir i Irenej, a kasnije Arnob i Laktancije, bila je anatemisana, a njeni zastupnici progonjeni.

Ali istina je nepobediva. Ona će opet biti uzdignuta. Prava spoznaja o čovekovoj prirodi i sudbini koja se temelji na Božjoj reči, a ne na neznabožačkoj filozofiji, opet će doći do svog izražaja i doneti svoju žetvu.